

**MÓDOSÍTOTT
INTEGRÁLT VÁROSFEJLESZTÉSI
STRATÉGIA
SALGÓTARJÁN MEGYEI JOGÚ VÁROS
FEJLESZTÉSÉRE**

I. KÖTET

Budapest, 2012. augusztus 10.

Tartalomjegyzék

I. SALGÓTARJÁN SZEREPE A TELEPÜLÉSHÁLÓZATBAN	5
II. SALGÓTARJÁN TÁRSADALMI-GAZDASÁGI ADOTTSÁGAINAK ÉRTÉKELÉSE	11
II. SALGÓTARJÁN TÁRSADALMI-GAZDASÁGI ADOTTSÁGAINAK ÉRTÉKELÉSE	11
2.1. Gazdasági adottságok	12
2.2. Társadalmi helyzetkép	27
2.3. A lakókörnyezet jellemzői	36
2.4. A közszolgáltatások helyzete	44
III. A VÁROSRÉSZEK TERÜLETI MEGKÖZELÍTÉSŰ ELEMZÉSE	54
3.1. Társadalmi-gazdasági, lakókörnyezeti és közszolgáltatási adottságok	55
3.2. Fejlesztési megközelítésű elemzés	65
1. városrész: Somoskő, Eresztvény, Salgóháza, Rónafalu és Rónabánya	66
2. városrész: Acélgár, Zagyvaróna, Szabadságtelep, Művésztelép és Pintértelép	70
3. városrész: Beszterce-lakótelep	73
4. városrész: Városközpont: Belváros, Kemarovó-Napsugár lakótelepek, Béketelep, Acélgár környéke, Eperjestelep és Rokkantelep	76
5. városrész: Kőváralja és Idegértelép	81
6. városrész: Forgách-telep és Somlyóháza-telep	84
7. városrész: Rákóczi út környéke	87
8. városrész: Baglyasalja	90
9. városrész: Zagyvapálfalva	93
10. városrész: Külterület (Eresztvény nélkül)	96
IV. FEJLESZTÉSI STRATÉGIA	98
4.1. Salgótarján hosszú távú jövőképe	99
4.2. Jövőbeni fejlesztési irányok	103
4.3. A stratégia koherenciája és konzisztenciája	111
4.3.1. Illeszkedés a városi fejlesztési és rendezési tervekhez	111
4.3.2. A városrészek fejlesztési összhangja	112
4.3.3. Környezeti állapotban való veszteség és kompenzálása	113
V. 2007-2013 SORÁN FEJLESZTENI KÍVÁNT AKCIÓTERÜLETEK	116
V.1. Városközpont funkcióbővítő fejlesztésének városfejlesztési akcióterülete	121
V.2. A városközpontokhoz kapcsolódó szociális városrehabilitáció városfejlesztési akcióterülete	130
V.2.1. Acélgár és környéke szociális városrehabilitációs célterülete	134
V.2.2. Szabadság telep szociális városrehabilitációs célterülete	136
V.2.3. Művésztelép szociális városrehabilitációs célterülete	138
V.2.4. Zemlinszky úti telep szociális városrehabilitációs célterülete	139
V.3. A zagyvapálfalvai szociális városrehabilitációs akcióterület, Zöldfa utca és környéke	141
V.4. A „Nagyállomás” munkahelyteremtési akcióterülete	146
V.5. Zöld mezős ipari munkahelyteremtési akcióterület az Ipari Parkban	152
V.6. Zöld és barnamezős városfejlesztési akcióterület az Ipari Park északi folytatásaként	157
V.7. Zöldmezős ipari munkahelyteremtési akcióterület az Ipari Park és Kotyháza között	164
V.8. Barna mezős városrehabilitációs akcióterület az Acélgár területén	167
V.9. Barna mezős városrehabilitációs akcióterület Zagyvarakodó területén	171
V.10. „Tóstrand Élmenyfürdő”, turisztikai akcióterület	175
V.11. Karancs-Medves vidéke turisztikai akcióterület	183
V.12. Kőváralja-Baglyasalja, kertvárosi lakóterületi fejlesztés városfejlesztési akcióterülete	187

VI. A STRATÉGIA MEGVALÓSÍTHATÓSÁGA	195
6.1. Ingatlangazdálkodási terv	196
6.1.1. Várospont funkcióbővítő fejlesztésének városfejlesztési akcióterülete	196
6.1.2. Acélgyár és környéke szociális városrehabilitációs célterülete	197
6.1.3. Szabadság telep szociális városrehabilitációs célterülete	198
6.1.4. Művész telep szociális városrehabilitációs célterülete	199
6.1.5. Zemlinszky úti telep szociális városrehabilitációs célterülete	200
6.1.6. A zagyvapálfalvai szociális városrehabilitációs akcióterület, Zöldfa utca és környéke	201
6.1.7. A „Nagyállomás” munkahelyteremtési akcióterülete	202
6.1.8. Zöldmezős ipari munkahelyteremtési akcióterület az Ipari Parkban	203
6.1.9. Zöld- és barnamezős városfejlesztési akcióterület az Ipari Park északi folytatásaként	204
6.1.10. Zöldmezős ipari munkahelyteremtési akcióterület az Ipari Park és Kotyháza között	205
6.1.11. Barna mezős városrehabilitációs akcióterület az Acélgyár területén	206
6.1.12. Barna mezős városrehabilitációs akcióterület Zagyvarakodó területén	207
6.1.13. „Tóstrand Élmenyfürdő”, turisztikai akcióterület	208
6.1.14. Karancs-Medves vidéke turisztikai akcióterület	209
6.1.15. Kővára-lja-Baglyasalja, kertvárosi lakóterület fejlesztés városfejlesztési akcióterülete	210
6.2. Városrehabilitációs célok elérését szolgáló nem fejlesztési jellegű tevékenységek	211
6.2.1. Tervalku – településrendezési szerződés	211
6.2.2. Városi marketing stratégia	211
6.2.2.1. A városmarketing feladata	211
6.2.2.2. Előzmények	211
6.2.2.3. Salgótarján jövőképe	212
6.2.2.4. A marketingkommunikáció alapjául szolgáló értékek	214
6.2.2.5. A meglévő marketingkommunikációs program aktualizálása	215
6.3. Partnerség	219
6.4. A megvalósítás szervezeti feltételei	220
6.4.1. Egy jól működő városfejlesztő társaság szükségessége	220
6.4.2. A városfejlesztő társaság létrehozásának és működtetésének alapelvei	221
6.4.3. Egy jól működő salgótarjáni városfejlesztő társaság előkészítésének feladatai	227
6.4.3.1. A potenciális városfejlesztési akcióterületek előzetes lehatárolása	227
6.4.3.2. A városfejlesztő társaság városfejlesztő tevékenységének definiálása	227
6.4.3.3. A városfejlesztő társaság szervezetének definiálása	227
6.4.3.4. A városfejlesztő társaság üzleti tervének kidolgozása	227
6.4.3.5. A városfejlesztő társaság jogi státútumainak kidolgozása	227
6.5. Településközi koordináció	229
6.6. A stratégia monitoringja	229
1. számú melléklet: Társadalmi-szociális helyzetfelmérés és anti-szegregációs terv	

I.

**SALGÓTARJÁN SZEREPE A
TELEPÜLÉSHÁLÓZATBAN**

I. SALGÓTARJÁN SZEREPE A TELEPÜLÉSHÁLÓZATBAN

Salgótarján az Észak-Magyarországi Régióban, Nógrád megye északkeleti részén fekvő, Szlovákiával határos, peremi helyzetű megyei jogú középváros. A köréje szerveződő – területfejlesztési szempontból hátrányos helyzetű – kistérség 23 településből áll, amelyek korábban kialakult szerves kapcsolataik intézményesítésével, jövőbeli céljaik közös megvalósítása érdekében többcélú kistérségi társulásba és mikrotérségekbe is szerveződtek (Dobroda- és Ménes-völgyi mikrotérség, 8 Palóc mikrotérség).

Salgótarján a Tarján és a Salgó patak által formált szűk Y-alakú völgyben fekszik. Ez tagolt városszerkezetét és növekedési kilátásait nagymértékben meghatározza részben a Karancs és a Medves lefutó völgyeibe való korlátozott megtelepedési lehetőség révén, részben a várostest vasúti fővonal általi, szűk közlekedési keresztmetszetekkel történő fizikai kettévágása miatt, amihez – jelen állapotok szerinti – pazarló városbelsői vasúti térhasználatok társulnak.

A város külső elérhetősége egyoldalú, a 21-es és 22-es számú – részben szűk áteresztőképességű – főközlekedési útvonalak, valamint a Hatvanon áthaladó Budapesttel összekötő 80-as számú vasútvonal kapcsolja hozzá déli-délnyugati irányból a térséget az ország fejlődési tengelyeihez. Észak-déli irányú nemzetközi tranzitforgalma a Kárpátok meghatározó völgyeinek irányultsága miatt mérsékelt, a kelet-nyugati irányú közlekedési kapcsolatokból perifériális elhelyezkedése miatt részben kiesik, részben a 23-as főút révén az Észak-magyarországi régió központjaival biztosított. A legközelebbi autópályától való távolsága 54 km, Budapesttől 103 km, regionális repülőtérrel nem rendelkezik.

A határmentiségből származó fejlesztő hatások eddig mérsékeltek maradtak az e téren megvalósuló kezdeményezések ellenére (pl. Neogradiensis Eurorégió, Szlovák-magyar Kereskedelmi és Iparkamara), mivel a csatlakozó közép-szlovákiai térség is hátrányos helyzetű Szlovákián belül. Ugyanakkor az északi szomszédnál érvényben lévő egyes gazdaságfejlesztést segítő szabályozók, ösztönzők hatása jelenleg sok esetben hátrányosan érinti, főként a határos hazai térségeket, köztük Salgótarján és körzetét is (vállalkozások áttelepedése, magas munkanélküliség mellett történő jelentős munkaerő beáramlás, szlovákiai munkaerő alkalmazásának kedvezőbb bér feltételei). A város bekapcsolása az EU keleti határán levő országok észak-dél irányú gazdasági vérkeringésébe megkívánja a közlekedési és a határon átnyúló összekötő jellegű kapcsolatok mennyiségi és minőségi fejlesztését. Ennek egyik eszköze lesz az OTRT szerint a Hatvan-Salgótarján-Losonc fejlesztési tengely mentén az M21 autópálya, ami megoldja a várost elkerülő tehermentesítő út hiányának problémáját is,

másik – a város által fontosnak tartott – eszköze pedig a Hatvan-Somoskőújfalú-Fülek nemzetközi vasútvonal fejlesztése, villamosítása lehet.

A magyarországi településhálózatban Salgótarján a funkcionális városhierarchia 3. szintjén helyezkedik el megyeközpontként, központi szerepkörű középvárosként. Egykori falvakból és bányatelepekből nőtt megyeszékhellyé, ma is megtartva az ipari forradalom időszakának egyes jellegzetességeit (pl. a bányáknak, gyárüzemek mellé telepített munkáskolóniák és lakóterületek). Az 1940-es évek végétől az ipari tengely egyik legjelentősebb, kiemelt bánásmódú központjának szerepébe emelkedett (megyeszékhely idetelepítése), amely a rendszerváltás után fokozatosan szertefoszlott. Az 1960-as évektől Salgótarján az intenzív iparfejlesztés mellett nagy erőfeszítéseket tett a városi lét városépítészeti feltételeinek megteremtésére, valamint az igazgatáshoz kapcsolódó közép fokú intézményhálózat kiépítésére. A kőszénbányászatban alapuló energiaigényes ipar azonban már az 1980-as években a válság jeleit mutatta (részben a kőszénkészletek kimerülése, illetve gazdaságtalan kitermelése miatt). Mára az ipari keresők aránya az ötödére esett vissza, a beruházások egy főre jutó értéke nem éri el a megyeközpontok átlagának felét sem. Az ipari szerepkör és a presztízsveszteség ellensúlyozásának mikéntjét máig nem találta meg a város, emiatt a pozíciójukat veszítő, hanyatló városok közé tartozik.

Salgótarján közép fokú ellátó-hálózata megegyezik a hasonló hierarchiaszinten lévő városokéval. Ugyanakkor ez nagy mértékben következik a megyeszékhely szerephez kapcsolódó többletfunkciókból és intézményrendszerekből az államigazgatás (munkaügyi központ, földhivatal, adóhivatal, rendőrkapitányság, közgyűlés, stb.), az igazságszolgáltatás, és a korábban államosított társadalmi-gazdasági feladatok terén (múzeumi igazgatóság, megyei könyvtár, levéltár, kamarák, lapkiadás, társadalombiztosítás, pénzintézetek, stb.). Ezek a szerzett előnyök hosszabb ideig megőrizhetők. A közép fokú központokban fellelhető intézmények változatos mértékben és választékban vannak jelen (gyakorlatilag megszűnőfélben van a felsőoktatás, gyenge a kereskedelem és a turisztikai szolgáltatás, erős a közép fokú oktatási, az egészségügyi és a pénzügyi szolgáltatás). A modern közép fokú szerepkörök részben hiányosak, részben kialakulófélben vannak (pl. foglalkoztatás, felsőoktatás, kereskedelem, gazdaság szervezés, innováció, K+F, térségi vonzás). A hiányzó, vagy részleges funkciók kiterjesztése és megerősítése Salgótarján településhálózatban betöltött pozíciójának javításával, valamint a térségben betöltött közép fokú ellátási szerepeinek kiszélesedésével járhat.

Salgótarján térségi szerepeit tekintve egyértelműen túlmutat szűkebb környezetén. Ennek megfelelően a kistérségi mellett megyei, némely speciális esetben regionális feladatokkal is rendelkezik (pl. államkincstár és geológiai szolgálat). A város térségi szerepkörei több területen érvényesülnek. Ilyenek a gazdaság, a foglalkoztatás, az igazgatás, a kereskedelem, az egészségügy, oktatás, közművelődés és a rekreáció. Ezek alapján a város egyértelműen teljes körű térség-szervező erővel bír, teljes értékű funkcióval rendelkező település.

Salgótarján kistérségi, illetve a környező települési együttesben betöltött szerepköre minden funkció tekintetében erős. A kistérségi központi szerepkör a következőkkel írható le:

- *Gazdasági szerepkör:* Salgótarján a kistérség és Kelet-Nógrád munkaerőpiacának központja, a kistérségben és a megye keleti felében a munkaerő legfontosabb felvevő területe. Emellett a vállalkozói inkubációban is kistérségi központi szerepe van. Továbbá a kistérségi közlekedés szervezési központja.
- *Igazgatási, közszolgáltatási szerepkör:* A városi polgármesteri hivatal számos kistérségi hatósági feladatot lát el (építéshatóság, család- és ifjúságvédelem, oktatásügy, egészségügy). Emellett salgótarjáni központtal működik a többcélú kistérségi társulás, illetve itt található munkaszervezete is. Fontos térségi társadalmi ellátást végez a tűzoltóság, az orvosi ügyelet, az okmányiroda, a szociális intézmények, a földhivatal, de több infrastrukturális ellátási rendszer is e szerint szerveződik (hulladék-, vízgazdálkodás).
- *Kereskedelmi szerepkör:* A város kistérségi hatókörű szereppel rendelkezik a kis- és nagykereskedelem területén egyaránt. Emellett fontos a pénzügyi szolgáltatások koncentrációja is (bankok, biztosítók, stb.).
- *Oktatási szerepkör:* Salgótarján az általános- és középiskolai oktatás kistérségi központja. Térség-szervező szerepe a középfokú oktatásban és kollégiumi ellátásban erősebb és sok esetben túlmutat a kistérségi kereteken (különösen a speciális képzést nyújtó középiskolák: egészségügy, ipari szakmák, kereskedelmi- és vendéglátóipari, közgazdasági). A tanulók 2-3%-a Szlovákiából érkezik.
- *Rekreációs szerepkör:* E tekintetben a városi közművelődési intézmények említhetők meg: József Attila Művelődési és Konferencia Központ, Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézet, Kohász Művelődési Központ (ma már csak alkalmasszerűen üzemel), SITI Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda, Apolló Mozi, Területi Művelődési Intézmények Egyesülete Nógrád Megyei Könyvtára, Hibó Tamás Alapfokú Művészeti Iskola (a régió egyik legnagyobbjaként tevékenysége három megyére terjed ki). Illetve – a zömében az előzőekhez kapcsolódó – színjátszó és egyéb szabadidős körök, klubok,

művészeti és egyéb egyesületek, emellett térségi hatókörűek a múzeumok, külön városi művészeti iskola, az uszoda, illetve a sportcsarnok is.

A város közvetlen település együttese minden szempontból Salgótarján teljes körű vonzáskörzetének tekinthető, és néhány megosztott igazgatási szerepkörtől eltekintve, ugyanez igaz a kistérség egészére. Ettől részben eltérő jellegűek Salgótarján megyei hatókörű funkciói.

- *Gazdasági szerepkör:* Salgótarján munkaerőpiaci vonzáskörzete mintegy 20-30 kilométer, ezzel a kistérség mellett a megye egy részét is lefedi. A településen egyidejűleg van jelen a megyei jogú város, a megyei önkormányzat és a kamarák gazdaságszervező szerepe. Ebből adódóan a városban található a megye legfontosabb gazdaságfejlesztési szervezeteinek székhelyei is (Nógrád Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, Nógrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, Nógrád Megyei Agrárkamara, Közép-magyarországi Regionális Fejlesztési Zrt.), amelyek jelentős egyéb gazdasági jellegű megyei és regionális vonzótényezőkkel egészülnek ki (inkubátorházi és ipari parki szolgáltatások, a megyei munkaügyi központ és a megyei területfejlesztési ügynökség szolgáltatásai, Salgótarján-Bátonyterenye Vállalkozói Övezet).
- *Igazgatási szerepkör:* megyeszékhely szerepéből adódóan Salgótarján számos megyei hatókörű államigazgatási szervezetet, hivatalt koncentrált. Ezek e következők:
 - o Nógrád Megyei Önkormányzat
 - o Nógrád Megyei Illetékhivatal (2007-től APEH részeként)
 - o ÉM Közigazgatási Hivatal Nógrád-megyei Területi Kirendeltsége
 - o Nógrád Megyei Rendőrkapitányság
 - o Nógrád Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
 - o HM Toborzó- és Érdekvédelmi Iroda
 - o VPOP Nógrád Megyei Vámhivatala
 - o Nógrád Megyei Állami Közútkezelő kht.
 - o Nógrád Megyei Egészségbiztosítási Pénztár
 - o Nógrád Megyei Fogasztóvédelmi Felügyelőség
 - o Nógrád Megyei Földhivatal
 - o Nógrád Megyei Igazságügyi Hivatal
 - o Nógrád Megyei Közlekedési Felügyelet
 - o ÉM Közigazgatási Hivatal Fogasztóvédelmi Felügyelősége
 - o MgSZH Nógrád Megyei Földművelésügyi Igazgatóság
 - o MVH Nógrád megyei Kirendeltsége
 - o OMH Mértékhitelítő Hivatal
 - o OMMF Nógrád Megyei Felügyelősége

- *Oktatási szerepkör:* Salgótarján megyei oktatási szerepet a középiskolákon és a szakképző központokon keresztül tölt be. Ezek közül főként a speciális képzési profilúak sorolhatók ebbe a kategóriába. Emellett a BGF PSZFK Salgótarjáni Intézete, valamint a Gábor Dénes MIF Salgótarjáni Intézete is rendelkeznek megyei, sőt esetenként (egyes speciális képzések terén) azon túlmutató, regionális kisugárzással a gazdasági és pénzügyi, valamint a műszaki és informatikai felsőoktatás terén.
- *Rekreációs szerepkör:* Ezt a funkcióját Salgótarján fent felsorolt jelentősebb közművelődési intézményein, tanuszodáján, jelenleg újjáépülő sportcsarnokán, strand fürdőjén, alpesi klímájú északi üdülő övezetén keresztül látja el, továbbá akár regionális, illetve nemzetközi vonzású rendezvényei révén (pl. Nemzetközi Dixieland Fesztivál, Nemzetközi Folklór Fesztivál, Salgótarjáni Országos Rajzbiennálé).

II.
**SALGÓTARJÁN TÁRSADALMI-
GAZDASÁGI ADOTTSÁGAINAK
ÉRTÉKELÉSE**

II. SALGÓTARJÁN TÁRSADALMI-GAZDASÁGI ADOTTSÁGAINAK ÉRTÉKELÉSE

Nógrád megye keleti medencéjében az 1870-as évektől a szénbányászatra és energiatermelésre vas- és acélgyártás, vasöntés és üvegyártás épült. A hatalmas tőke- és tudás beáramlása 1880-1948 között korszerű ipart teremtett, amelyre a szocialista iparosítás tovább építkezett. Az 1970-es évektől a bányászaton túli ipari tevékenység Salgótarjától déli irányba húzódott, és elérte az összeolvadó Bányaterenyét, ahol szervezett ipartelepítés révén megjelent az acélfeldolgozás, később a könnyűipar.

A nehézipar válsága azonban az 1980-as évektől karakteressé vált, melyből a kiutat egyrészt a még megmaradt kisléptékű szénbányászat és az üvegyártás korszerűsítésében látták (Nagybátony mellett pl. szénmosó és -osztályozó épült, amely soha nem állt termelésbe, vagy a síküvegyár, amely az 1980-as évek egyik legnagyobb megyei fejlesztése volt, az 1990-es évek elején válságba került). Másrészt a feldolgozottsági fok növelésében, a nehézipari alkatrész- és gépgyártás letelepítésében és fejlesztésében (FÜTŐBER, Bányagépgyártó Vállalat, VEGYÉPSZER).

A zömében budapesti székhelyű vállalatok kitelepített részlegei átmenetileg sikeresek voltak, de az 1980-as évek közepén már jelentkeztek az első jelentősebb problémák. Az 1990-es évek elejére aztán egyértelműen kiderült, hogy ezek a befektetések nem váltak a térség szerves részévé, és az új piaci viszonyok között elsőként váltak fenntarthatatlanná. A salgótarjáni iparmedence súlyos gazdasági válságba zuhant, amely a Kelet-nógrádi térségre kiterjedve jelentős területi depresszióvá terebélyesedett. A gazdasági krízis kialakulása gyorsan ment végbe, és egybeesett a korábbi politikai struktúra összeomlásával, a rendszerváltással.

Ugyanakkor a mezőgazdaság, bár állandóan jelen volt a térségben és jelentős fejlődésen ment keresztül, a nyolcvanas évekre szintén leszálló ágba került. A stabilabban gazdálkodó TSZ-ek mögött mindvégig kiegészítő jellegű ipari tevékenység (melléküzemág) húzódott meg, melynek leépülése hozzájárult a válság kiterjedéséhez.

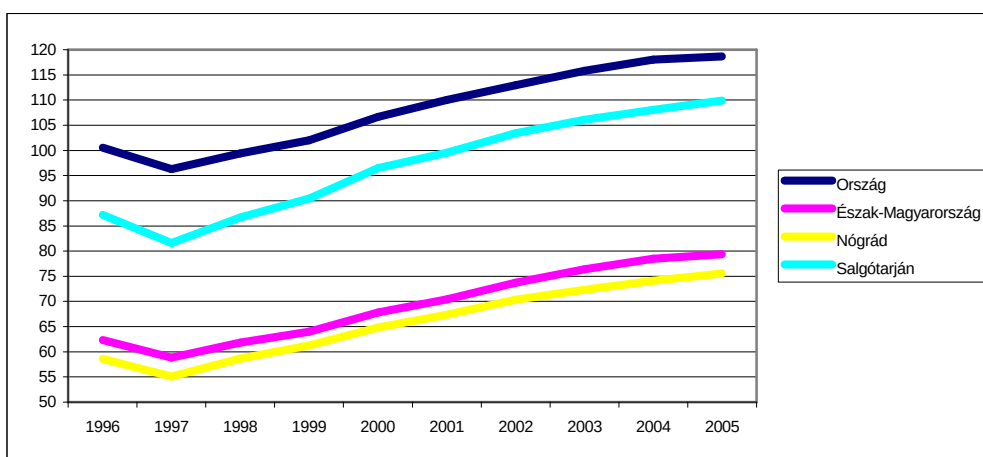
Az 1990-es évek első felében az üvegyapot-gyártás – akkor még japán tőkével történt megtelepedése – biztatónak tűnt, de ezt nem követte további intenzív tőkebeáramlás. A jelentősebb cégeket ugyan átalakították és privatizálták (BRG, Vegyépszer, síküvegyár, SVT, Sütőipari Vállalat, stb.), de ez egyben jelentős létszámleépítésekkel is járt. Ugyanakkor számos kisvállalat növekedésnek indult és megkezdődött a város déli részén egy új ipari parki fejlesztés, de ezek egyelőre nem tűnnek átütő megoldásnak az elhúzódó válság, az azóta is bizonytalanságok mentén alakuló társadalmi-gazdasági helyzet orvoslására. Ugyanakkor a

város 2007-2018 közti időszakra vonatkozó gazdasági programja, az abban szereplő részprogramok (INNO-City, ipari szektor tudás alapú fejlesztése, városrehabilitáció, humán erőforrások újratermelése, partnerségi és szociálpolitikai program, a vonzó és szerethető város programja) és konkrét projekt-javaslatok, valamint az integrált városfejlesztési stratégia céljainak megvalósítása szerencsésen megváltoztathatja ezt a helyzetet.

2.1. Gazdasági adottságok

Az országos folyamatokhoz hasonlóan az 1990-es évektől Salgótarjánban is dinamikusan növekedni kezdett a gazdasági szervezetek száma, és alapvetően megváltozott a tulajdonosi, gazdálkodási forma szerinti összetétel. Kimagaslóan magas vállalkozásszám és vállalkozássűrűség területi szempontból a főváros és környékét, valamint a Balaton-partot jellemzi, ugyanakkor települési összefüggésben a központi városok szerepe kiemelkedő. Előzőekből következően Észak-Magyarország és Nógrád megye regisztrált vállalkozásainak lakossági aránya alacsony, az országos átlag mintegy 2/3-a, amely stagnálást mutat az elmúlt tíz év folyamán. Ugyanakkor Salgótarján városban némiképp kedvezőbb a helyzet az országos átlag mintegy 90%-os megközelítésével (1. ábra), ami azonban jelentősen elmarad városi összevetésben. Mindez az 1990-es évek elejére elmélyült gazdasági válság tartós fennmaradásával és nehézkes, lassú oldódásával, valamint a kiugróan magas munkanélküliség indukálta egyszemélyes kényszervállalkozások tömeges megjelenésével magyarázható.

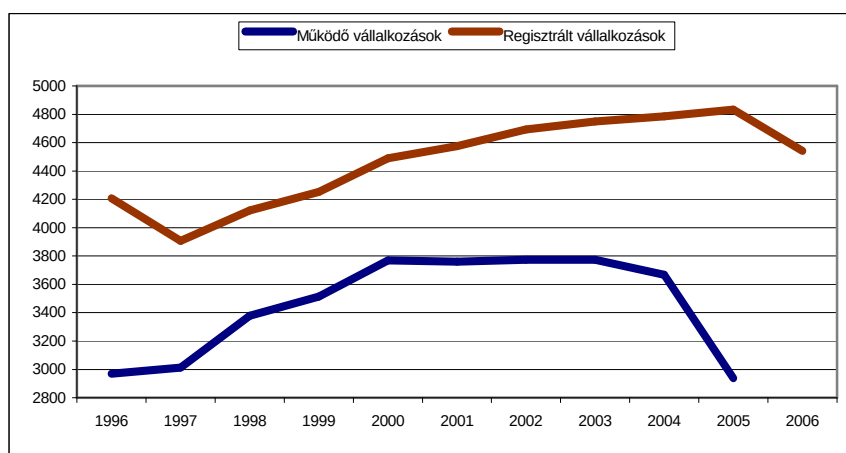
1. ábra Regisztrált vállalkozások 1000 lakosra jutó számának változása, 1996-2005 (db)

A regisztrált és működő vállalkozások számának növekedése 1997 és 2004-2005 között töretlen volt a városban, a regisztrált cégek száma mintegy 900-al, a működőké 800-al emelkedett. Azóta azonban a gazdasági környezet és a gazdasági lehetőségek megváltozásának – a gazdálkodó szervezetekről szóló törvény és az adó- és járulékszabályok módosulása, a megszorítások – hatására jelentős mérséklődés mutatkozik a felszámolások és

végrehajtások rekordot döntő megnövekedése miatt. Ez a mérsékelt dinamikájú térségek és városok, így Salgótarján bizonytalanabb helyzetű vállalkozásainak (főként az annak 2/3-át kitevő, többnyire egyéni kényszer-vállalkozók) számában, sokkal nagyobb visszaeséssel járt: a zuhanás hatására újfent az 1990-es évek közepi működő vállalkozásszám jellemző a városban (2. ábra). Ugyanakkor az is gyakori, hogy a helyi vállalkozók más szervezeti formában, esetleg összefogva folytatják tovább tevékenységüket, amely – egyes társasági formák létrehozásának megkönnyítése révén – a szervezeti átalakulás és a koncentráció irányába mutat.

2. ábra Regisztrált és működő vállalkozások számának változása, 1996-2006 (db)

A regisztrált vállalkozások közül a mintegy 2900 működő vállalkozás nagyság szerinti megoszlásában Salgótarjánban is érvényesül a hazai mikro- és kis vállalkozások sajátos jellemvonása, az önfoglalkoztatás, az alkalmazottak nélkül működő vállalkozások magas aránya. A működő vállalkozások – országos átlagot meghaladó – nagy többségét 1-9 főt foglalkoztató mikrovállalkozások adják (95%). A kis- és közepes vállalkozások aránya alacsony, 250 főnél több munkaeőt 7 nagyvállalkozás foglalkoztat: előzőek az exportképességben és a foglalkoztatási szerepben is meghatározói lehetnének a város gazdaságának. Hiányukban Salgótarján és térségének munkahelyi ellátottsági helyzete kedvezőtlen és a munkanélküliség szintje is magas.

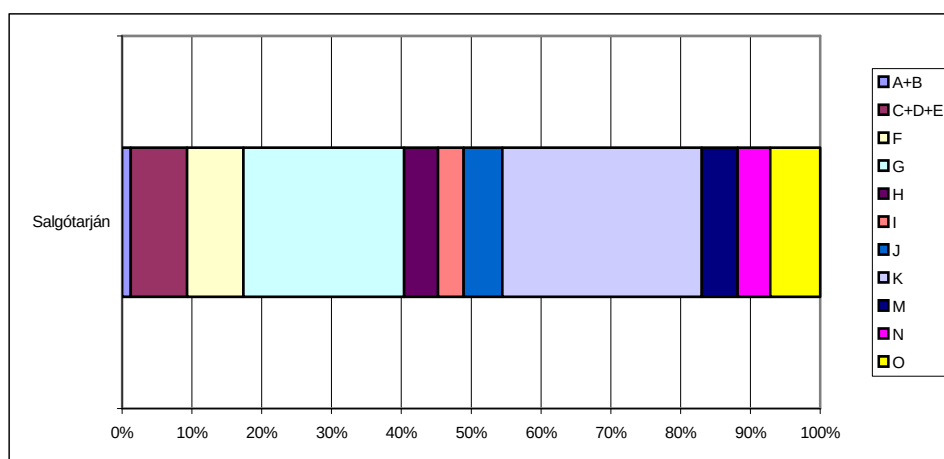
A gazdasági fejlődés fontos eleme a gazdaság ágazati szerkezete, illetve átrendeződésének iránya. Salgótarján gazdaságában e tekintetben két markáns folyamat figyelhető meg az elmúlt másfél évtizedben. Az egyik a jelentős, de mérsékelt volumenű terciarizálódás, amely különösen a kereskedelem, a gazdasági szolgáltatások és az egyéb közösségi, személyi szolgáltatások területén tevékenykedő vállalkozások számának növekedését eredményezte. E gazdasági ágak előretörése egyrészt a fogyasztási igények és szokások megváltozása,

másrészt az átalakult gazdasági elvárások miatt következett be, ugyanakkor elmarad az országos trendektől. A másik fontos folyamat az ipari tevékenységek vontatott belső átrendeződése, a korábban kialakult, öröklött ipari szerkezet – foglalkoztatásának összezsugorodása mellett történő – továbbélése, és új – a városgazdaság szempontjából meghatározó – iparágak vonzásának, megtelepedésének hiánya.

2007-ben az iparüzési adó bevétel tervezett összege 955,5 M Ft, tényleges összege 1.147,4 M Ft volt, amelyet 3526 cég fizetett be. A legnagyobb iparüzési adót befizető cégek sorrendben a következők: URSA Salgótarján Zrt., Salglas Üvegipari Zrt., Palóc Nagyker. Kft., Salgótarjáni Acélárugyár Zrt., Mitsuba Kft., R-Glass Hungary Kft., Nouvi Prodotti Kft., Silco Zrt. és a Salgótarjáni Városgazdálkodási és Üzemeltetési Kft.

Az országos átlagnál lényegesen erőteljesebb a fém- és építőipari koncentráció (tűzhelygyártás, acélgyártás, öblösüveggyártás, járműipari üveggyártás, üveggyapot gyártás), melynek ugyanakkor összességében mérsékelt az értékesítési és exportképessége, beszállítói hálózatai zömében bizonytalanok és ma már a foglalkoztatottság magas szintjét sem tudják biztosítani. Fontos eredmény az alkatrészgyártás megtelepedése (autóipar, nyomdaipar), valamint a közösségi és egyéni szolgáltatások felfutása (szépségipar). A vállalkozások számának jelenlegi ágazati szerkezetéből kitűnik, hogy a terciér szektor mellett a nehéz- és építőiparnak még ma is igen jelentős a dominanciája (bár az építőipari vállalkozások jelentős része a kistérségen kívüli, többnyire budapesti építkezéseken dolgozik) a városgazdaságban (3. ábra), amely az egyes ágazatok foglalkoztatása szerint még jellemzőbb.

3. ábra Működő vállalkozások számának megoszlása nemzetgazdasági áganként, 2005¹

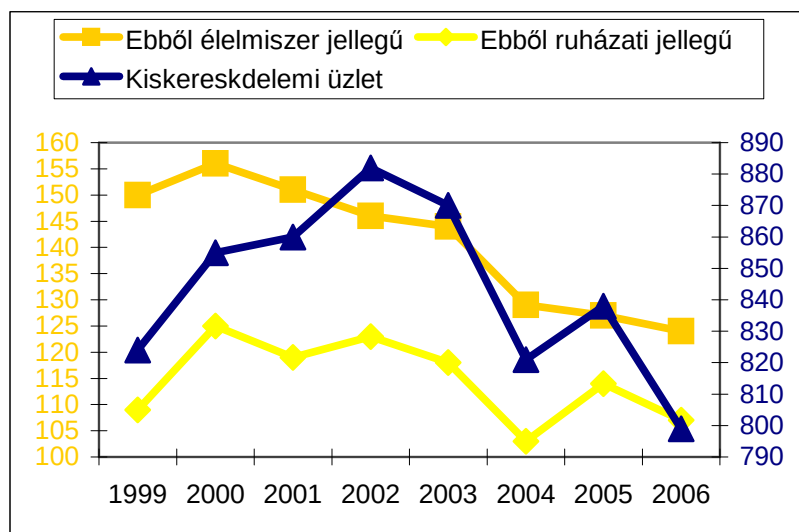

A térség társadalmi és gazdasági szolgáltatói központja Salgótarján, ezen belül is hagyományosan a belváros, és annak közvetlen környéke. A belvárosban koncentrálódnak a gazdasági-pénzügyi szolgáltatók (pénzügyintézetek, biztosítók, tanácsadók, marketing, értékesítés, könyvelés, stb.), valamint a kereskedelem és a vendéglátás különböző egységei, melyek területi és lakossági vonzása meghatározó. A szolgáltatások minősége ugyanakkor – a magyar középvárosi átlagszínvonalhoz viszonyítva – sok esetben fejlesztésre szorul.

A szolgáltatások közül a kiskereskedelem, a vendéglátás, valamint az idegenforgalom szerepe meghatározó a városi lakosság és városba látogatók ellátása szempontjából (bár a turizmus gazdasági súlya egyelőre még nem számottevő Salgótarjánban). A kiskereskedelmi üzletek száma átmeneti növekedés, majd fokozatos és tartós csökkenés után ma valamivel alacsonyabb, mint az 1990-es évek végén volt. A mintegy 800 kiskereskedelmi egység mintegy ötödét kitevő élelmiszer, és nyolcadát adó ruházati jellegű szaküzletek száma ugyanakkor folyamatosan csökkenő tendenciát mutatott az elmúlt évek során. A változó vásárlói igények és a piaci folyamatok függvényében összességében mintegy 30, illetve 20 egységgel esett vissza üzleteik száma (4. ábra).

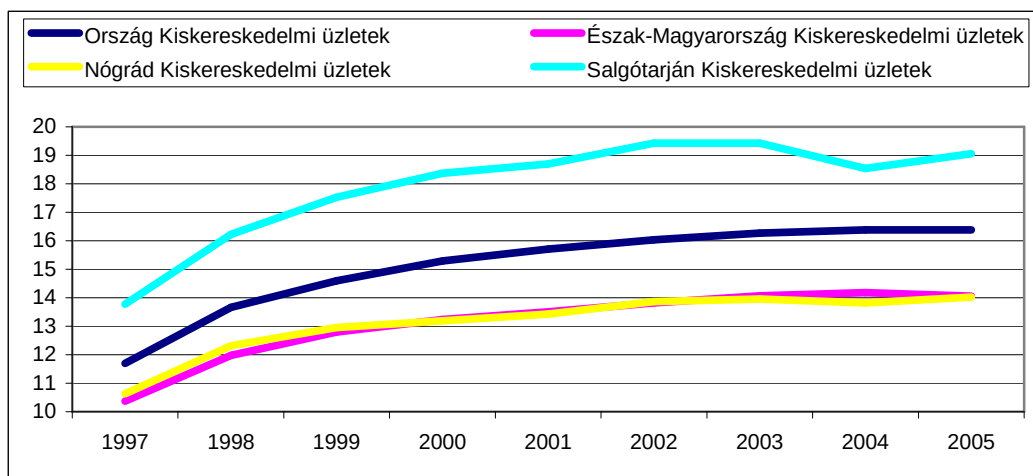
¹ A, B nemzetgazdasági ág: mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, halgazdálkodás. C, D, E: bányászat, feldolgozóipar, villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás. F: építőipar. G: kereskedelem, javítás. H: szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás. I: szállítás, raktározás, posta, távközlés. J: pénzügyi közvetítés. K: ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás. M: oktatás. N: egészségügyi, szociális ellátás. O: egyéb közösségi, személyi szolgáltatás.

4. ábra A kiskereskedelmi üzletek, valamint azok közül az élelmiszer és a ruházati jellegű számának változása, 1999-2006 (db)

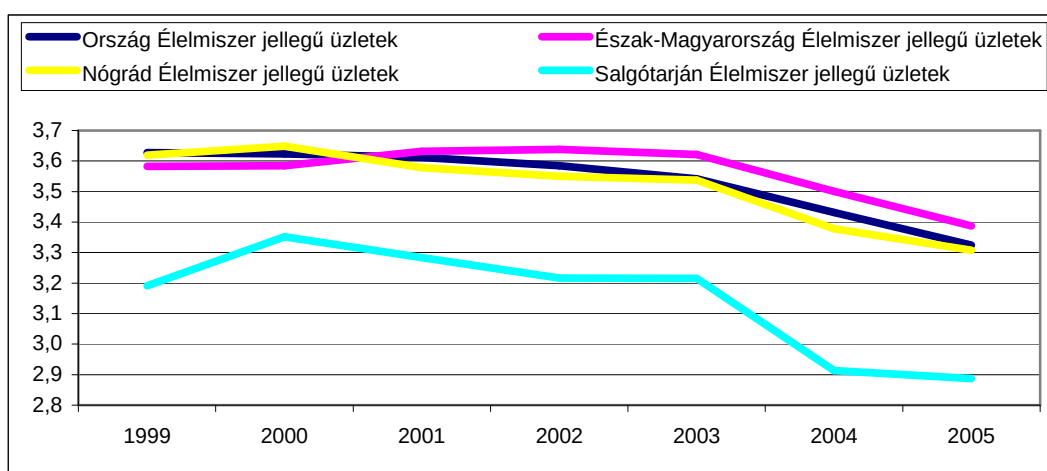
A kereskedelmi üzletek összes típusának lakossági aránya mégis meghaladja a különböző térségi átlagokat, amely más városokkal való összevetésben jelentős fejlődési potenciált rejt magában, bár jelentős ágazaton belüli eltéréseket takar. A lehetőségeket a vásárlóerő alacsony – 2003-tól pedig ezen belül is csökkenő – szintje némiképp korlátozza. Ráadásul a déli városrészben a TESCO megnyitásával (2004) és más szupermarketek letelepítésének előkészítésével, egy új üzleti-kereskedelmi központ körvonalai is kifomálódtak. A Zagypálfalván kialakult kereskedelmi szívértelműen a város, azon belül is a belső városrészek kereskedelmi kapacitásának csökkenését eredményezte 2004 óta (5. ábra). A főképp hétvégeken jelentkező szlovák bevásárló-turizmus ugyanakkor jelentős többletpiacot jelent a kereskedelem bizonyos szegmensei számára.

5. ábra Kereskedelmi üzletek 1000 lakosra jutó számának változása, 1997-2005 (db)

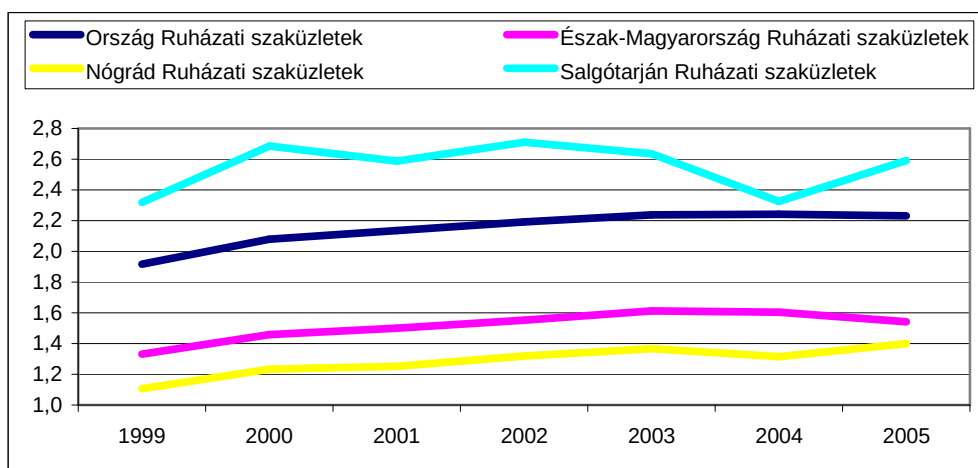
A kereskedelmi üzletekkel való viszonylag kedvező mennyiségi ellátottságon belül jelentősek a minőségi és szakágazati differenciák, amely utal a lakossági fogyasztás igényeire és színvonalára, továbbá szerkezetére is. Az élelmiszer jellegű üzletek és áruházak száma például – folyamatosan csökkenő tendencia mellett – nagymértékben alulmúlja a területi átlagokat, amelyet a külföldi és hazai tulajdonú élelmiszerforgalmazó kiskereskedelmi láncok nagyobb méretű üzleteinek részben belvárosi (Spar, Plus, CBA, Penny Market), részben városperemi (Tesco) térhódítása természetesen tovább fokozott az elmúlt 3-4 évben (6. ábra).

6. ábra Élelmiszer jellegű üzletek 1000 lakosra jutó számának változása, 1999-2005 (db)

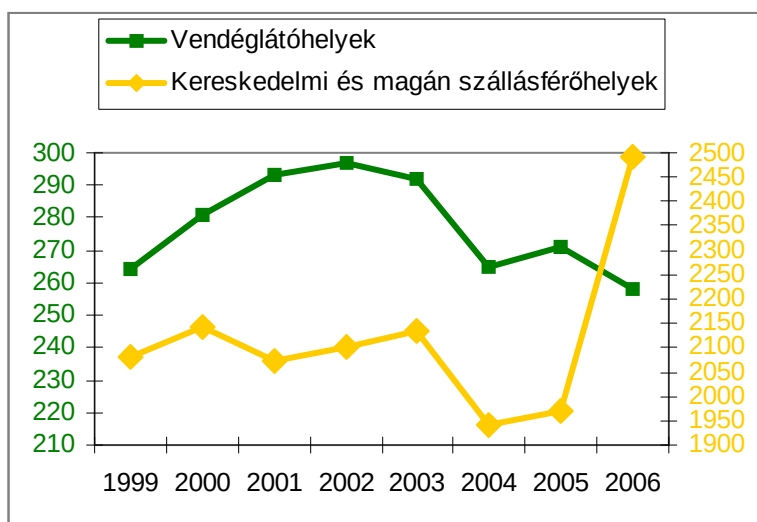
Előzőekkel szemben a ruházati szaküzletek lakossági aránya magas – az időbeli változási trendjének enyhe hullámozása mellett –, a területi átlagokat kétszeresen meghaladja (kivéve országos, 7. ábra). Ezek nagy részét a térségi és külső kereslet élteti, mivel az igények ritkább periódusú jelentkezése miatt a környező falvakban korlátozott a ruházati szakkereskedelem egységeinek száma. Forgalmi téren az egyszerűsödés, a gyengébb minőségű távol-keleti, valamint a használt ruházati termékek üzleteinek térhódítása jellemző.

7. ábra Ruházati szaküzletek 1000 lakosra jutó számának változása, 1999-2005 (db)

A vendéglátóhelyek száma – hasonlóan a kereskedelmi üzletekéhez –, egy átmeneti növekedési periódus után, az 1990-es évek végi szintre, mintegy 250 egységre csökkent mára. Ez szintén a gazdasági lehetőségek, a helyi igények és a piaci folyamatok hasonló tendenciát mutató változásával függ össze. Ezzel szemben az idegenforgalmi szálláshelyek számának trendje folyamatos stagnálás, majd egy 2004-2005-ös visszaesés után jelentősen megugrott 2006-ban, és mintegy 500 kereskedelmi férőhelyi bővüléssel elérte a 2500-at (8. ábra). A magán szállásadás férőhelyeinek száma – az előzőnek töredékeként – 70-80 között alakult az utóbbi években.

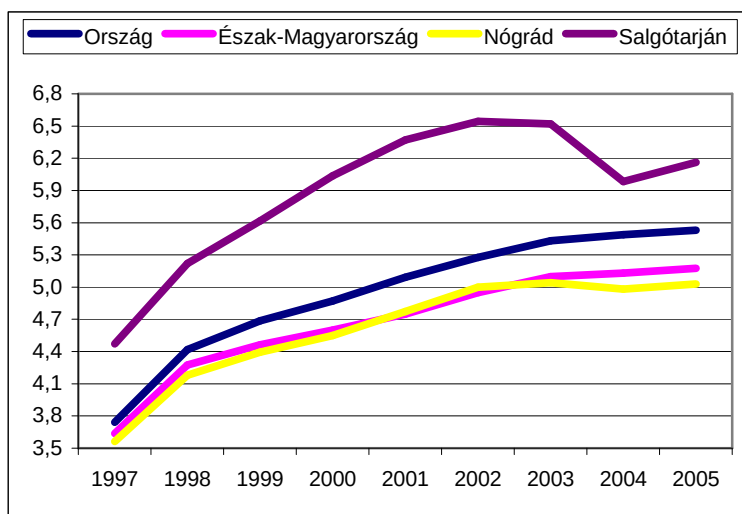
8. ábra A vendéglátóhelyek és a szállásférőhelyek (kereskedelmi és magán) számának változása, 1999-2006, (db)

A vendéglátóhelyi és szálláshelyi adatok lakossági arányainak vizsgálata a két terület újfent reálisabb megítélésére ad lehetőséget, mint az abszolút számok elemzése. A vendéglátás terén kiderül ugyanis, hogy a mintegy 250 egységből álló városi hálózat (éttermek, cukrászdák, kávézók, borozók, sörözők, bárók, munkahelyi vendéglátóhelyek, stb.) jelentősen meghaladja

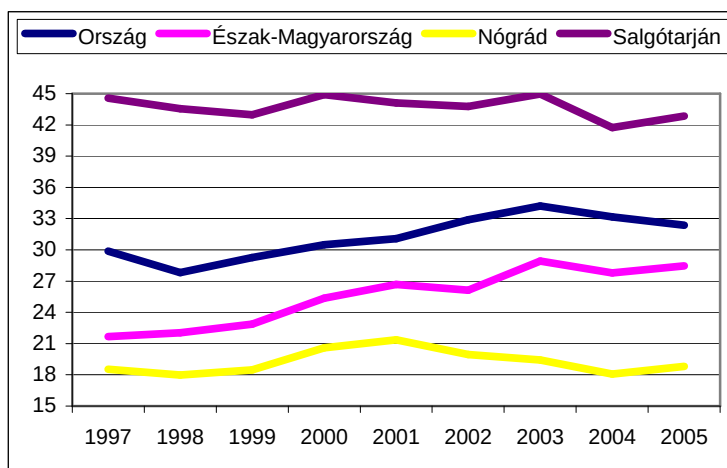
a területi lakosságarányos értékeket, és a 2004-es visszaesés ellenére ma is egy kedvező ellátottsági szintet jelez (9. ábra). A jó átlagos színvonal mellett a különböző minőségi kategóriákkal való ellátásbeli egyenlőtlenségek oldása, valamint a városi hangulat javítását célzó megoldások (teraszok, kerthelyiségek, virágosítások, kivilágítások, stb.) közösségi ösztönzése további feladatként adódik. A kereskedelmi és magán szálláshelyek számának látványos növekedését a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet kollégiumának szálláshellyé minősítése okozta, amely turisztikai célú kihasználtsága igen alacsony.

9. ábra Vendéglátóhelyek 1000 lakosra jutó számának változása, 1997-2005 (db)

Salgótarján és térsége szolgáltatásainak kiemelkedő jelentőségű elemévé válhat az idegenforgalom. Észak-Magyarország, azon belül Nógrád megye és Salgótarján környezetének turisztikai adottságai az országon belül közepesen kedvezőek mind a természeti, mind a kulturális környezetet és örökséget tekintve. Az adottságok kihasználtsága azonban jelenleg elmarad a lehetőségektől és kapacitásoktól. Mindennek oka alapvetően a tájegységre jellemző, egyedi stratégia kialakulatlanságára, az egységes kínálati rendszer hiányosságaira, a célirányos és agresszív országos marketing, valamint a programszervezés nehézségeire vezethető vissza az általános forráshiány mellett.

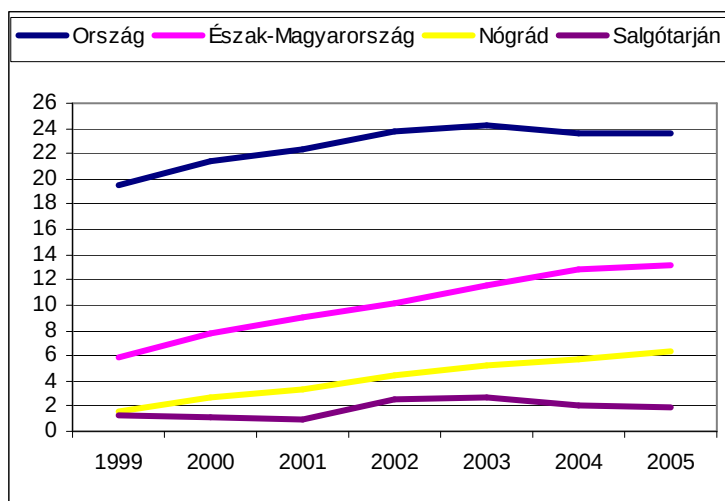
10. ábra Kereskedelmi szállásférőhelyek 1000 lakosra jutó számának változása, 1997-2005 (db)

Előzőeket alátámasztja, hogy a szállásférőhelyek számának lakossági aránya messze kedvezőbben alakul (10. ábra), mint a valós igénybevételt és kihasználást jelző vendég- és vendégéjszaka-számok a kereskedelmi szállásadás területén (13. és 15. ábra). Utóbbiak csökkenő trendje ráadásul szembe megy az országos és térségi növekvő turisztikai forgalmi adatokkal. Főként a Salgótarjánban eltöltött vendégéjszakák száma csökken drasztikusan, amely az egyre kevesebb vendég mellett az ideérkezők itt maradási idejének rövidülését is jelzi. A kereskedelmi szálláskapacitások jelentősen túlméretezettnek tűnnek, szemben a magán szállásadással, amely viszont gyerekcipőben jár a városban (11. ábra). Ugyanakkor kapacitási és használati mutatóik jól mutatják a piaci igényeket (14. és 16. ábra). A szálláshely-szolgáltatás a tömeges vendégforgalom eltérő igényeihez rendelhető minőségi elemekkel zömében rendelkezik (3 két csillagos és 2 három csillagos szálloda, panziók, fogadók, kemping, ifjúsági szállás), ugyanakkor a felsőbb minőségi kategóriákban hiányosságok tapasztalhatók.

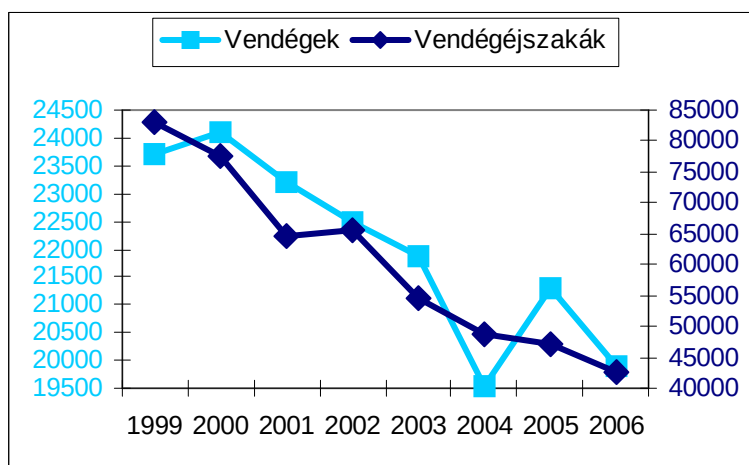
A turizmus jelenlegi, alulfejlett állapotában az un. elsődleges kínálati elemek (üzletek, boltok, lakossági infrastruktúra) és a szálláshely-kínálat gyorsabban fejlődött, mint a valóságos vonzerőt jelentő attrakciók, kifejlesztett, rendszerszerűen működtetett turisztikai termékek oldala. A feltáruló helyzet lényegében kijelöli a továbblépés irányait. Ezt igazolja a vendégek és vendégéjszakák számának folyamatos csökkenése a kereskedelmi szállásférőhelyeken és a magán szállásadásban együttevén, az 1999-2006 közötti időszakban (12., 15., 16. ábra).

11. ábra Magán szállásadás férőhelyei 1000 lakosra jutó számának változása, 1999-2005 (db)

A vendégek és vendégéjszakák száma folyamatosan csökkenő tendenciájú a városban 1999 óta. 2006-ban mintegy 4000 fővel kevesebben nagyjából 40 ezer éjszakával kevesebbet töltöttek el Salgótarján szálláshelyein, mint az 1990-es évek végén (12. ábra). Ez a folyamat vélhetően összefügg olyan korábban jelentős látogatottságú nemzetközi és országos jelentőségű rendezvények leépülésével, bizonytalanságaival, mint az Ugró Gála, a Salgó-Rally, a dixieland fesztivál, vagy a szabadtéri szoborkiállítás. A turisztikai piac logikája szerint mindez hamarosan a kereskedelmi férőhely-kapacitások várható további leépülését vonhatja maga után abban az esetben, ha nem sikerül jelentősebb számban vendégeket vonzani a térségbe.

12. ábra Vendégek és vendégéjszakák számának változása a kereskedelmi szállásférőhelyeken és a magán szállásadásban együttvéve, 1999-2006 (fő, db)

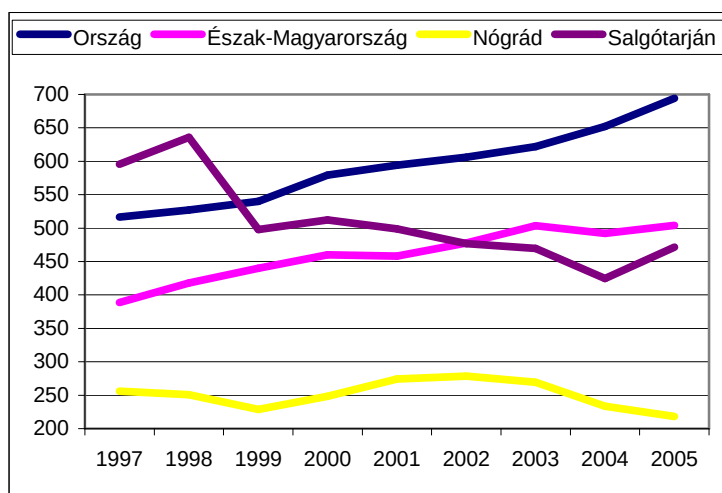

Idegenforgalmi fejlesztésre legalkalmasabb terület a város északi része, és az azt övező Karancs és Medves hegység. A korábbi fejlesztési elképzelések magukba foglalják a területen

lévő öt épület idegenforgalmi céloknak megfelelő átalakítását (salgóbányai volt kaszinó, somoskői bagóközi kőbánya épülete, Karancs kőbánya épülete, Rónabánya régi iskola, salgótarjáni gyermektábor épülete), továbbá az utak és parkolók felújítását, kiépítését, beleértve gyalogos és kerékpárút létesítését, a tóstrand további fejlesztését, és a télisport feltételeinek javítását. Ezekre azonban nem készültek konkrét tervek, nem rendelődött melléjük projektgazdai szerep, így egyelőre megvalósításuk is késik.

Ugyanakkor szükséges jelentékeny új elemekkel kibővíteni a térség 'megfakult' kínálati palettáját egy egységes kínálati rendszerbe szervezve, erősíteni kell a programcsomagok kialakítását és a rendezvényszervezést a meglévő, és új projektek köré koncentrálni, továbbá erőteljesebb és szegmentáltabb marketinggel kell élni. A térség legnagyobb turisztikai hiányossága, hogy nem rendelkezik legalább egy kimagasló, vonzerőt jelentősen növelő attrakcióval. A probléma kompenzálására nem születtek hatékony megoldások, bár készültek elképzelések, tervek. (Ilyen volt például a megyei önkormányzat által generált Nógrádi Turisztikai Téma Park Nagy Időutazás Program, mint a tájat átfogó egységes turisztikai kínálati rendszer megteremtése, amelyet az Észak-magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács ún. „Zászlóshajó” programnak minősített, de megvalósítása nem kezdődött meg.)

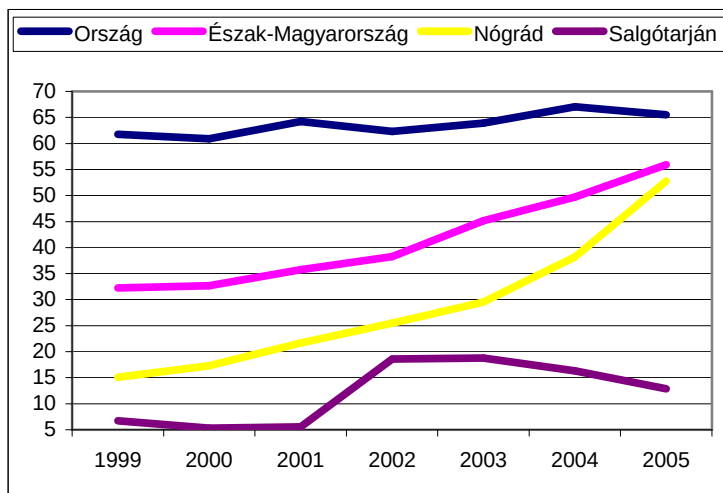
13. ábra Vendégek 1000 lakosra jutó számának változása a kereskedelmi szállásadásban, 1997-2005 (fő)

A jelentősebb látnivalók Salgótarján térségében főképp a természeti tájhoz, a történelmi emlékekhez és a néprajzi értékekhez kötődnek: Salgó vára és a Boszorkánykő, Somoskő vára a bazaltömléssel és a Petőfi emlékligettel, Fülek vára, Ipolytarnóci őslelet, Karancs-kilátó és Margit kápolna, Nagy-Szilvaskő tanösvénnyel, kazári eróziós riolittufa felszín, palóc néprajzi, építészeti és egyéb értékek. További tervek között szerepel egy határon átnyúló interregionális

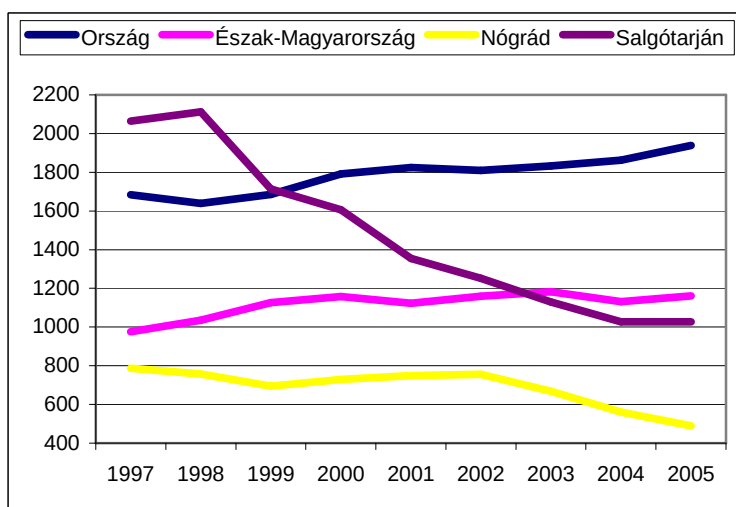
természetvédelmi és turisztikai terület kialakítása, amely keretbe foglalja a Palócföld páratlan természeti és kulturális örökségét (Nógrádi Geopark).

14. ábra Vendégek 1000 lakosra jutó számának változása a magán szállásadásban, 1999-2005 (fő)

Turisztikai jelentőségű nagyobb rendezvények tekintetében Salgótarján korábban meghatározó szerepű volt a térségben, ugyanakkor ezek részben megszűntek, részben akut problémákkal küzdenek. A Salgótarjáni Szabadtéri Szoborkiállítás megszűnt, a nagy hírű és népszerű Salgó-rally megrendezése esetleges, az Ugró Gála megszűnt, a Nemzetközi Dixieland Fesztivál helyzete forráshiány miatt bizonytalanná vált. A Nemzetközi Folklor Fesztivál és a Salgótarjáni Országos Rajzbiennálé széles körben ismert és látogatott rendezvények.

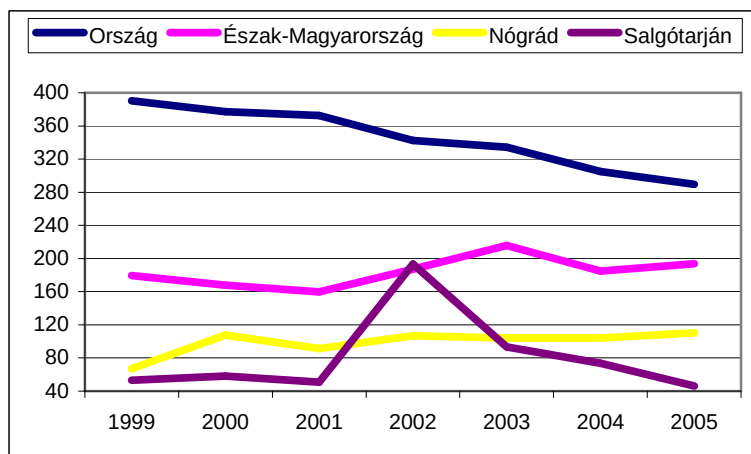
15. ábra Vendégéjszakák 1000 lakosra jutó számának változása a kereskedelmi szállásadásban, 1997-2005 (db)

A szabadidő eltöltésének városi lehetőségeit széles körben biztosítják a helyi szórakozási lehetőségek és az intézmények: pl. a tó-strand, mint városi strand, a tanuszoda, a fitness

termek, a színházi előadásoknak is helyt adó művelődési központ, vagy a sportcsarnok. Ugyanakkor az un. „peremkerületi” művelődési házak, mint a helyi közösségi élet szinterei leépültek és jelenleg, ideiglenesen a mozi is szünetelteti vetítéseit.

16. ábra Vendégéjszakák 1000 lakosra jutó számának változása a magán szállásadásban, 1999-2005 (db)

2.1.1. Innováció és K+F

A gazdasági adottságok között kiemelt szereppel bír az innováció és a kutatásfejlesztés helyzete. Salgótarján Megyei Jogú Város központi szerepei révén hordoz ugyan, de csak igen minimális innovációs potenciált. Ez Nógrád megyében azonban mégis meghatározó, de a megyei jogú városokkal való összevetésben, illetve más kiemelkedő helyzetű városokkal szemben (pl. egyetemi városok, akadémiai kutatóintézetekkel rendelkező városok, budapesti agglomerációs városok) már igen kedvezőtlen helyzetről árulkodik, amely a gyenge versenyképességi pozícióban is megmutatkozik.

Az innováció intézmény- és fejlesztési dokumentumrendszere 2005-re alakult ki az Észak-Magyarországi Régióban és Nógrád Megyében. Ekkor jött létre a Regionális Innovációs Ügynökség, a Regionális Innovációs Rendszer, elkészült a régió és a megye innovációs stratégiája. Nógrád megye innovációs helyzetét szemléltetik a kutatás-fejlesztés összehasonlító mutatószámai, amelyeket az alábbi táblázat foglal össze (1. táblázat).

1. táblázat A K+F mutatószámai a megyékben, 1998-2003

	Év	K+F hely	K+F létszám	Ebből kutató	K+F hely 1000 lakosra	K+F létszám 1000 lakosra	Kutató 1000 lakosra
Nógrád	1998	1	9	6	0,004	0,040	0,027
	1999	1	16	12	0,005	0,072	0,054
	2000	1	15	11	0,005	0,068	0,050
	2001	2	15	7	0,009	0,068	0,032
	2002	3	20	9	0,014	0,091	0,041
	2003	4	16	8	0,018	0,073	0,037
Megyék	1998	922	19 218	10 065	0,109	2,279	1,194
	1999	1 024	19 436	10 701	0,121	2,305	1,269
	2000	1 180	20 460	12 302	0,140	2,424	1,457
	2001	1 304	21 501	12 735	0,155	2,549	1,510
	2002	1 385	23 088	13 418	0,164	2,741	1,593
	2003	1 381	23 154	13 556	0,164	2,753	1,612

A K+F helyek számát tekintve némi növekedés tapasztalható Nógrád megyében, azonban országos viszonylatban nem számottevő a jelenlétük. Az ország K+F helyeinek mindössze 0,3%-a található a megyében, amely 4 K+F helyet jelent (!), ebből 3 van a megyeszékhelyen.

2. táblázat Nógrád megye K+F mutatószámai a megyei átlagokhoz képest, 1998-2003

Év	K+F hely	K+F létszám	Ebből kutató	K+F hely 1000 lakosra	K+F létszám 1000 lakosra	Kutató 1000 lakosra
	a megyék %-ában			a megyék átlagának %-ában		
1998	0,108	0,047	0,06	4,107	1,773	2,257
1999	0,098	0,082	0,112	3,709	3,127	4,26
2000	0,085	0,073	0,089	3,228	2,793	3,406
2001	0,153	0,07	0,055	5,865	2,668	2,102
2002	0,217	0,087	0,067	8,314	3,325	2,575
2003	0,29	0,069	0,059	11,169	2,665	2,276

A kutatás-fejlesztés tevékenység másik fontos jellemzője a ráfordítás, amelyet az összehasonlíthatóság kedvéért egy lakosra vetítve szemléltet az alábbi táblázat (3. táblázat).

3. táblázat K+F ráfordítások a megyékben

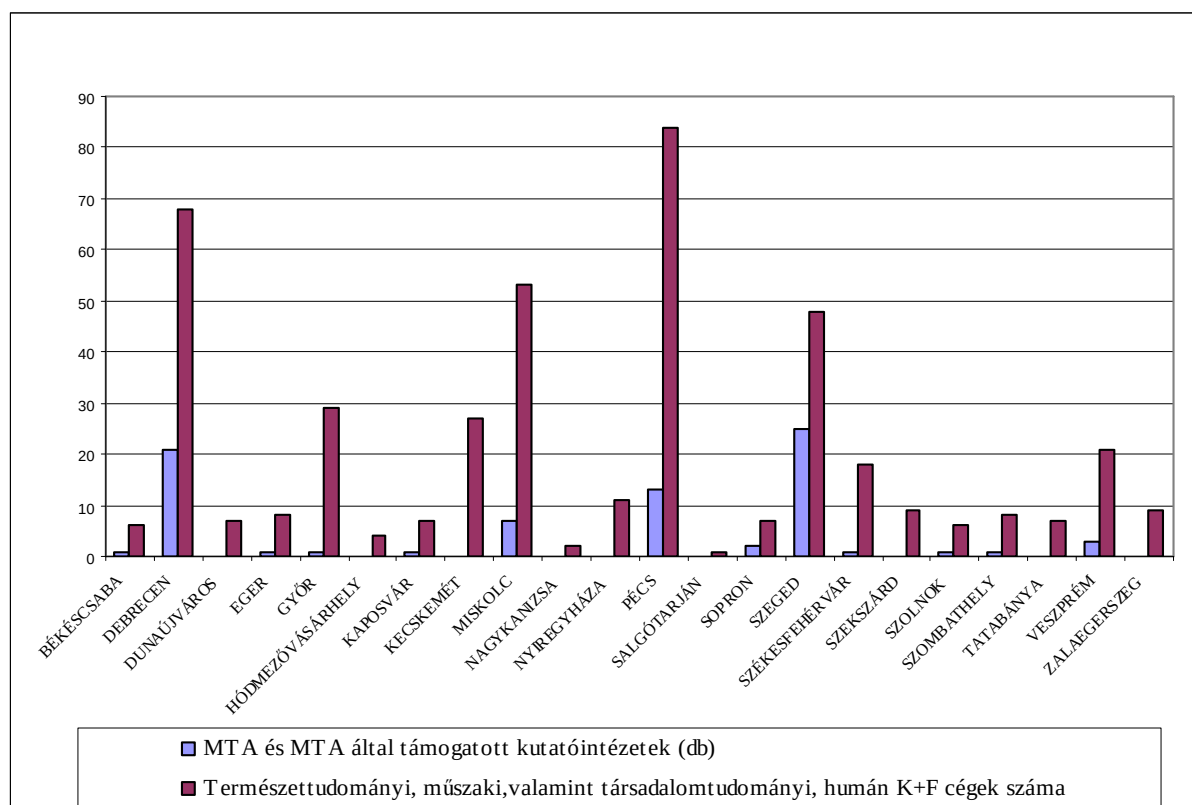
	Év	Ráfordítás/lakos (millió Ft)	Ráfordítás (millió Ft) a megyék %-ában
Nógrád	1998	1,3E-05	0,011
	1999	0,0001036	0,084
	2000	0,0001354	0,085
	2001	0,0001813	0,085
	2002	0,0003190	0,121
	2003	0,0004080	0,146
Megyék	1998	0,0031302	
	1999	0,0032576	
	2000	0,0041903	
	2001	0,0055868	
	2002	0,0068550	
	2003	0,0072699	

Az adatok egyértelműen mutatják a kutatás-fejlesztési ráfordítások növekvő mennyiségét Nógrád megyében, azonban a többi megyéhez viszonyítva igen jelentős a lemaradás, bár egyre javuló is a tendencia. Az adatokat kiegészíti, hogy a Nemzeti Kutatás-nyilvántartási Rendszerben Nógrád megyét érintően mindössze 15 kutatási projektet tartanak számon 2001 óta, ebből 5 kötődik Salgótarjánhoz.

Mindezek mellett is Salgótarján tömöríti azokat az intézményeket és szereplőket, gazdasági és humán erőforrásokat, amelyek képesek és alkalmasak az innovációra, valamint a folyamatos megújítás képességét hordozzák magukban, még ha kevés ilyen is van Nógrád megyében. Ide tartoznak többek között a felsőoktatás, a kutatás-fejlesztés, az innovációs szolgáltatások intézményei, a vállalkozói kapcsolatok, a hálózatosodás, a tudományos és technológiai infrastruktúra és a fejlesztési politika. A város gazdasági növekedésének mozgatórugói közé tartozhatna a versenyképes ágazatok jelenléte és a szolgáltatások arányának növekedése, de az egyetemi oktatás és a kutatóintézeti bázis megléte is. MTA által támogatott kutatóintézet, egyetemi képzés például nincs Salgótarjánban (17. ábra).

Ugyanakkor Magyarországon a vállalkozások csak kis mértékben végeznek kutatási tevékenységet, folytatnak kísérleti fejlesztést. A K+F jellemzően a nagy létszámú, nagyobb árbevételű, erőteljesen exportorientált szervezeteknél koncentrálódik, a KKV-k nem alkotják a kutatás-fejlesztés bázisát. A legtöbb megyei jogú városban a K+F infrastruktúra gyenge, Salgótarjánban (de máshol is) gyakorlatilag hiányoznak a kutató-fejlesztő helyek. A természettudományi, műszaki, valamint a társadalomtudományi, humán kutatás-fejlesztés területén tevékenykedő cégeket számba véve kitűnik, hogy arányuk csupán a legnépesebb megyei jogú városokban, felsőoktatási centrumokban kiemelkedő, többek között Pécsen, Debrecenben, Miskolcon és Szegeden. Salgótarján e téren is az utolsó helyen áll (17. ábra).

17. ábra Kutatóintézetek, K+F cégek száma a megyei jogú városokban, 2003

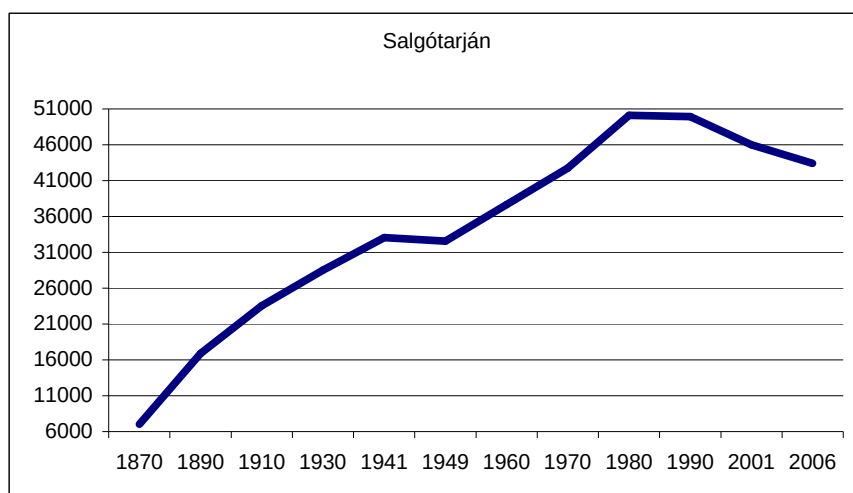

A megyei jogú városok között – az innovációs potenciál és a gazdasági versenyképesség tekintetében – Salgótarján a leggyengébb innovációs centrum, jelentős mértékben az átlag alatti gazdasági jellemzőkkel bír, alulfejlett munkaerő-piaci struktúrával rendelkezik. Igen kedvezőtlenek az innovációs potenciálra, ill. a humán erőforrás-bázisra vonatkozó mutatói. Felsőoktatási és kutatási kapacitása, bázisa – Hódmezővásárhellyel egyetemben – mindegyik megyei jogú városétól elmarad.

2.2. Társadalmi helyzetkép

Salgótarján népességének száma az 1870-es 7 ezer főről az iparfejlődés népességvonzó hatására meredeken növekedett az 1980-as évek elejéig, amikor is meghaladta az 50 ezer főt. A válság kialakulásával az évtized folyamán eleinte stagnált majd elmélyülésével gyorsuló fogyatkozásnak indult, amely ma is tart. Jelzi egyúttal a gazdasági teljesítőképesség és a társadalom egyensúlyi helyzetének bizonytanságait, valamint a népesség reprodukciójának problémáit. Mindezek hatására 2006-ra a népességszám 43 ezer főre süllyedt (18. ábra). A népességszám tényleges szaporodása (illetve fogyása) mindvégig a társadalmi-gazdasági fejlődési folyamatok népesedésre gyakorolt hatásainak függvényében alakult.

18. ábra Az állandó népesség számának alakulása, 1870-2006 (fő)

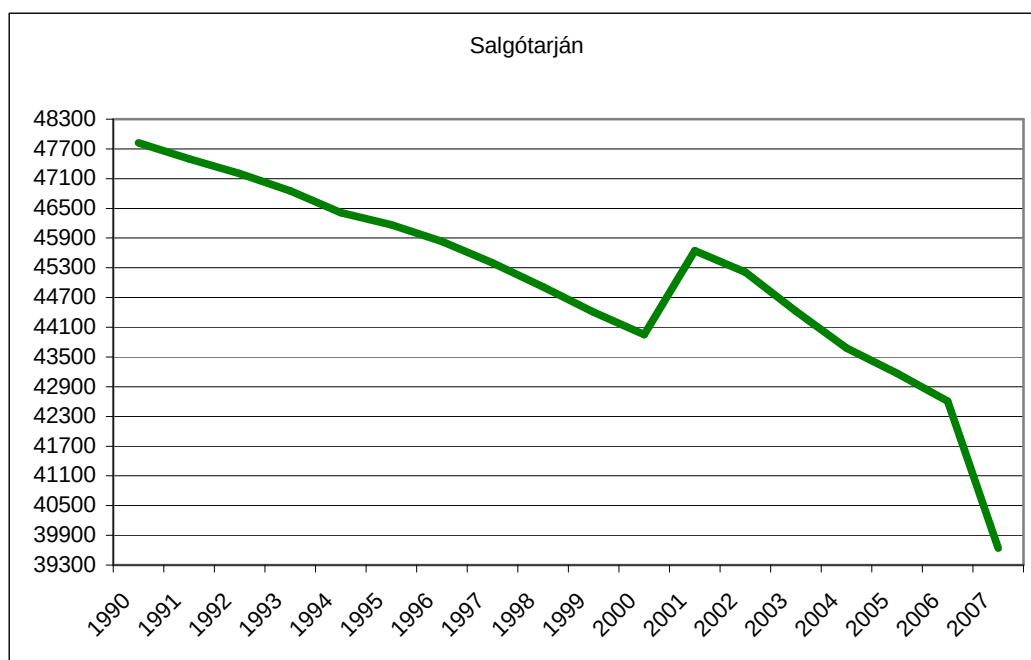

Forrás: KSH T-STAR

A lakónépesség száma az ideiglenesen a városban tartózkodók, illetve az ideiglenesen ott nem tartózkodó állandó lakosok különbsége miatt eltér az állandó népesség számától. Salgótarjánban a fenti különbség nagyságrendje 1500 fő körül alakul, azaz elméletileg ennyivel többen tartózkodnak ideiglenesen (rendelkeznek ideiglenes lakcímmel) más településen, mint amennyien hasonló módon a városban. A lakónépesség számának 2000. évi hirtelen megemelkedését a megelőző népszámlálás óta továbbvezetett népességszám 2001. évi népszámlálással történő pontosítása okozta. Az így 'megtalált lakónépesség' száma ugyanakkor mára már újfent 'elfogyott' a korábbiaknál is meredekebb fogyatkozás révén (amely szintén a népszámlálásból történő továbbszámítás eredménye), mivel a 2000-ig tartó trend továbbvezetése 2007-ben 'összeérne' a 2000 óta tartó csökkenési trenddel (18. ábra).

A lakónépesség számának tényleges fogyása drasztikus mértékű: 1990-2007 között csaknem eléri a 8200 főt. Átlagosan 340-350 fő/év volt az 1990-es években, ugyanakkor a 2000-es évek eleje óta az éves fogyás mértéke megháromszorozódott (1000-1200 fő/év). Somoskőújfalu korábbi településrész leválása és önálló településsé alakulása további hirtelen népességfogyást eredményezett 2007-re (39.640 fő).

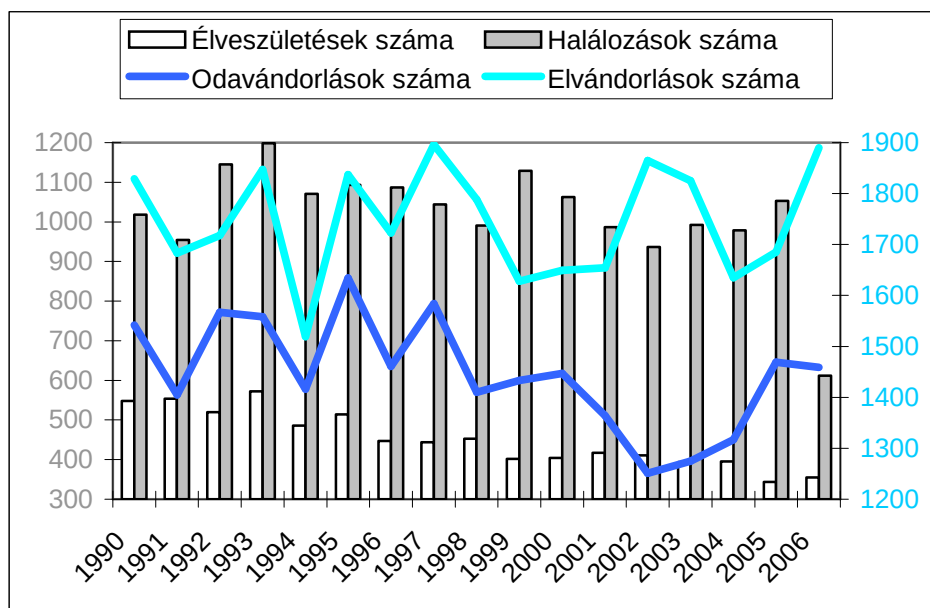
19. ábra A lakónépesség számának alakulása, 1990-2007 (fő)

Forrás: KSH T-STAR

A lakónépesség számának változása, azaz a tényleges szaporodás (illetve fogyás) a természetes reprodukciós folyamatok, valamint a vándorlási egyenleg függvényében alakul. Utóbbiakat az élveszületések és a halálozások, valamint az (állandó és ideiglenes jellegű) oda- és elvándorlások különbözete határozza meg. Salgótarjánban jelenleg a halálozások száma magasan és tartós szinten meghaladja a születések számát (3-600 fő/év), amely utal a népesség jelentős mértékű előregedésére, valamint a népesség természetes utánpótlódásának problémáira. Mindez szintén jelentős mértékű és tartós, hasonló nagyságrendű negatív vándorlási egyenleggel (3-600 fő/év) is párosul az utóbbi években (20. ábra). Együttes hatásuként csökken évről évre – a fentiekben jelzett – drasztikus módon (évi akár 600-1000 fővel is) a lakónépesség tényleges száma (19. ábra). A folyamat megállítása – többek között – azonnali mélyreható népesedés- és szociálpolitikai beavatkozásokat igényel, ugyanakkor rövid-, közép- és hosszútávon egyaránt stratégiai kérdésként kezelendő. Ellenkező esetben a város elnéptelenedési folyamata oly mértékben felgyorsul, hogy tarthatatlanná és megállíthatatlanná válik: az elmúlt évek trendjének tartóssá válása esetén 2020-ra a népesség száma 30 ezer fő környékére csökken.

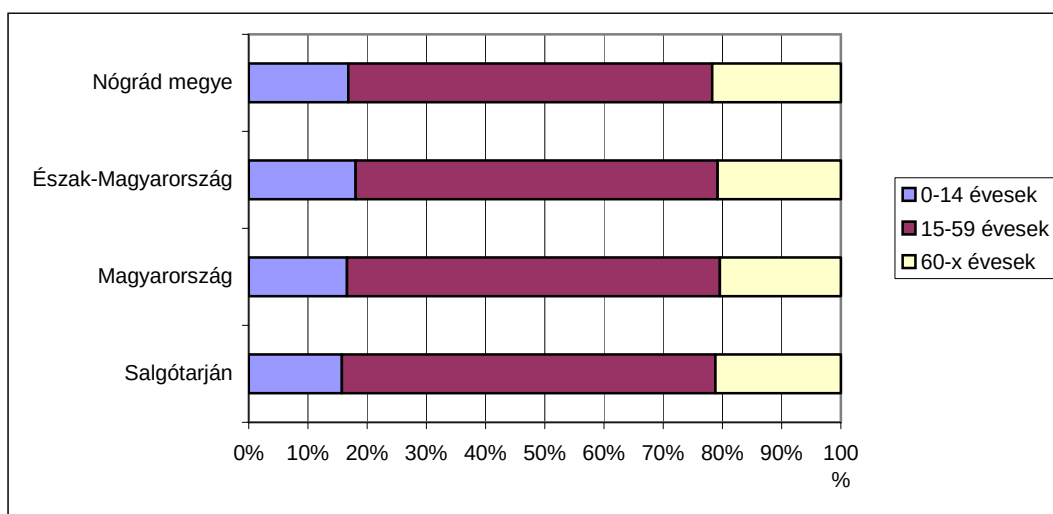
20. ábra A természetes szaporodás és a vándorlási egyenleg meghatározó tényezőinek változása, 1990-2006

Forrás: KSH T-STAR

A kedvezőtlen szaporodási és vándorlási folyamatok a népesség kedvezőtlen strukturális és korszerkezeti megoszlásával párosulnak, amelyek közép- és hosszabb távon ráerősítenek a negatív népesedési folyamatokra. Salgótarján lakónépessége előrehaladott – a nők körében ugyanakkor igen jelentős – mértékben elöregedett, ebből a szempontból valamivel kedvezőtlenebb állapotban van, mint Magyarország, Észak-Magyarország és Nógrád megye népessége. Ugyanakkor a középkorúak nagyobb aránya alapján némileg jobb, míg az arányaiban kevesebb gyermekkorú alapján rosszabb a helyzete, mint Nógrád megyének (21. ábra).

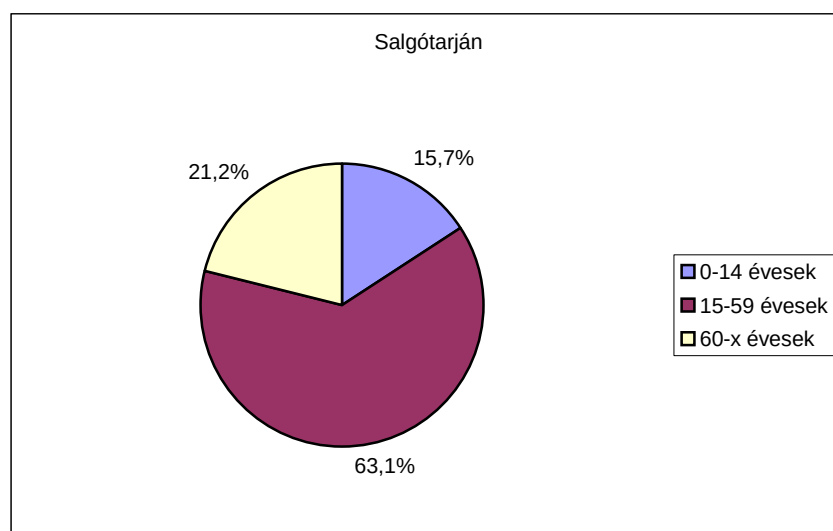
21. ábra A lakónépesség megoszlása korcsoportonként, 2001

Forrás: KSH T-STAR

A fiatalok aránya (15,7%) meglehetősen alacsony, amely a népességszám fenntartása szempontjából is problémát okoz, és további természetes alapú népességfogyást vetít előre hosszabb távon. Ugyanakkor a középkorúak rétege az átlagosnál szélesebb (63,1%), amely megfelelő számú munkahely megléte esetén munkavállalás szempontjából kedvező. Az időskorúak aránya (21,2%) átlag körüli (22. ábra). Az idősebb középkorú korcsoportok túlsúlya miatt azonban 10-12 éven belül nagymértékben megnő az időskorúak aránya, amely a helyi szociális és egészségügyi ellátórendszer számára is kihívást jelent. A két szélső korcsoport ellátó rendszereinek költségei hosszú távon kiegyenlíthetik egymást: miközben szűkül az iskolai hálózat, ezzel párhuzamosan bővílnie kell az időskorúak ellátó rendszerének.

22. ábra A lakónépesség megoszlása korcsoportonként Salgótarjánban, 2001

Forrás: KSH T-STAR

A népesség előregedési indexe és életkori eltartottsági rátái szintén jól tükrözik a helyi társadalom – fentiekben is jelzett – korosodási folyamatait és aktivitási viszonyait (4. táblázat). 100 fiatalkorúra viszonylag magas számú, 135 időskorú jut a városban (szemben az országos 123-al, a regionális 116-al és a megyei 129-el), ugyanakkor az életkori eltartottsági ráta a széles középkorú rétegek jelenléte következtében kedvező (100 aktív korúra 58 fiatal- és időskorú jut; ország: 59, régió: 64, megye: 63). A valós eltartottság rátája (eltartottak/középkorúak) ugyanakkor 54,2%. Az időskorúak magas aránya, valamint a gyermekkorúak szűk korcsoportjai (alacsony eltartottsági rátája) miatt – hatékony beavatkozás nélkül –, hosszú távú társadalmi-gazdasági fenntarthatósági problémák vetődnek fel.

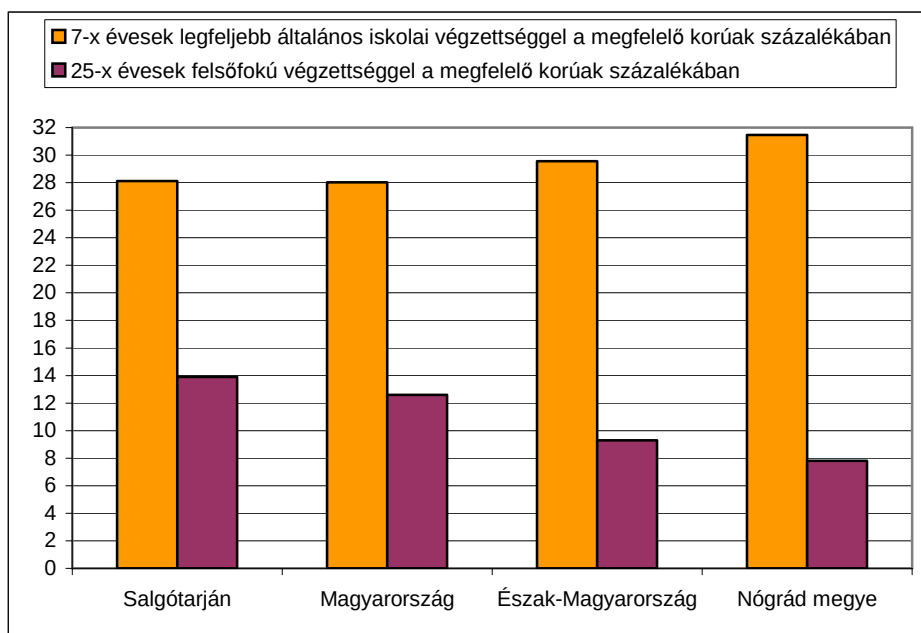
4. táblázat Előregedési index és életkor alapján számított eltartottsági ráták, 2001

	Magyarország	Észak-Magyarország	Nógrád megye	Salgótarján
Öregedési index	122,8	115,6	129,2	134,8
Eltartottsági ráta	58,8	63,6	62,7	58,5
– ebből idősök eltartottsági rátája	32,4	34,1	35,3	33,6
– ebből fiatalok eltartottsági rátája	26,4	29,5	27,4	24,9

Forrás: KSH T-STAR

Salgótarján lakónépességének végzettségi viszonyai kedvezőek területi összevetésben, bár a városi adatoknak kevésbé felelnek meg. A felsőfokú oktatási centrumokban és azok egyes környékbeli településein jóval magasabbak a vonatkozó értékek. A felsőfokú oklevéllel rendelkezők 25 évnél idősebb népességen belüli aránya 13,9%, amely városi szinten alacsonynak tekinthető, ugyanakkor Nógrád megye értékének mégis csaknem a kétszerese. A legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkező 7 évesnél idősebbek aránya (28,1%) alacsonyabb, mint az országban, Észak-Magyarországon, vagy Nógrád megyében (23. ábra), ugyanakkor ez szintén csak területi összevetésben kedvező. A nem kielégítő iskolázottság szerepet kap az aktív népesség kedvezőtlen foglalkoztatási mutatóiban.

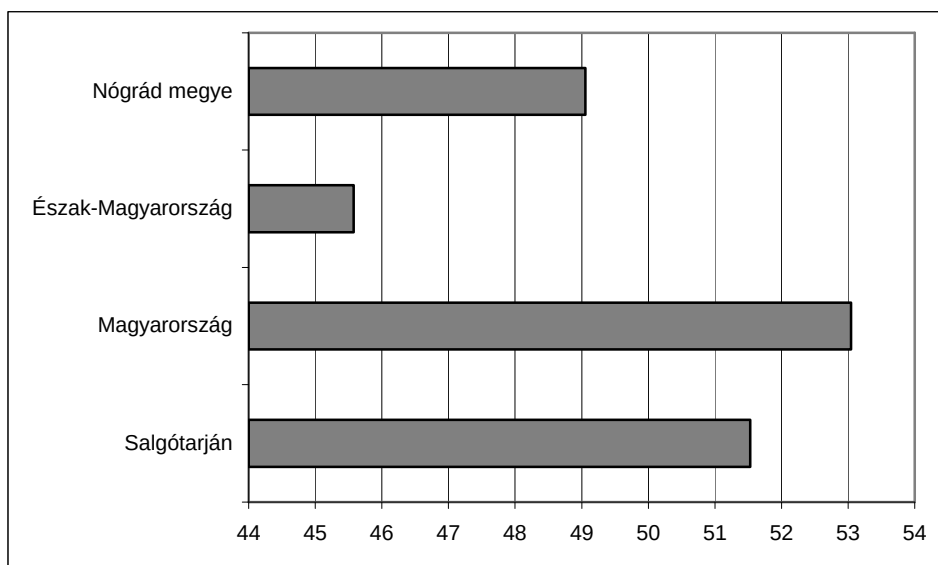
23. ábra A legfeljebb általános iskolai, valamint a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a megfelelő korú népességben belül, 2001 (%)

Forrás: KSH T-STAR

Az aktív korú foglalkoztatottak aránya Salgótarjánban (51,5%) elmarad az országos értéktől (53%), ugyanakkor a regionális és megyei átlagokat jelentősen túllépi (24. ábra). Ez inkább a tágabb térség kedvezőtlen foglalkoztatási és munkaerőpiaci helyzetére hívja fel a figyelmet, mintsem Salgótarján gazdaságának kiemelkedő foglalkoztatási képességére, mivel az ország más térségeiben és településeiben ez az arány akár jelentősen is meghaladja az 55%-ot.

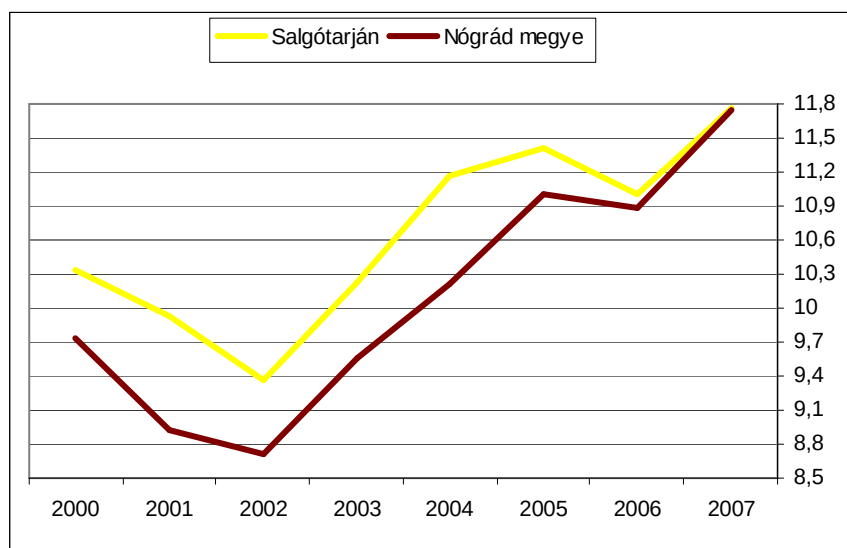
24. ábra Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességben belül, 2001 (%)

Forrás: KSH T-STAR

Előzőekkel összefüggésben az aktív korúakat sújtó munkanélküliség (regisztrált) aránya sem tekinthető kedvezőnek (11,8% 2007. decemberében), a vidéki átlagot jelentősen meghaladja (6,7%). A helyzet a 2000-es évek eleje óta ráadásul – néhány év kivételével – sokat romlott (25. ábra), amely felhívja a figyelmet a térségi és városi foglalkoztatás nagymérvű konjunktúra-függésére, valamint a nemzetközi és hazai gazdasági folyamatoktól való befolyásoltságra. Ugyanakkor a nagyságrendiségből adódóan a salgótarjáni munkanélküliség mértéke nagymértékben befolyásolja Nógrád megye értékeit is.

25. Nyilvántartott álláskeresők (regisztrált munkanélküliek) arányának változása a munkavállalási korú népesség százalékában, 2000-2007 (%)

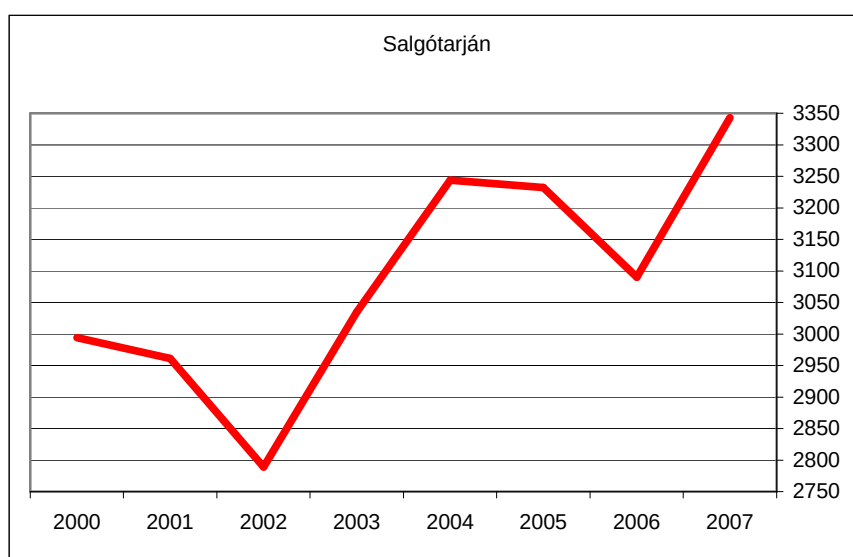
Forrás: KSH T-STAR

A nyilvántartott álláskeresők száma a 2000-es évek foglalkoztatás szempontjából legkedvezőbb évének számító 2002 óta mintegy 550 fővel nőtt, és 2007 végére meghaladta a 3300 főt (26. ábra). Az 1980-as évek végétől folyamatos volt a létszámleépítés a város nagyvállalatainál. A rendszerváltást követően megszűnt a kötelező foglalkoztatás, ezzel párhuzamosan a hazai és külföldi felvevőpiacok is részben, vagy egészben összeomlottak, ami tömeges elbocsátásokat vont maga után. A munkahelyek megszűnése elsősorban a kevésbé képzett, ingázó nehéz- és üvegipari munkásokat érintette. A foglalkoztatási helyzetet tovább nehezítették a mezőgazdasági szövetkezetek melléküzemeinek bezárásai. 1993-ban, amikor a Nógrádi Szénbányák Rt. is beszüntette a kitermelést, a munkanélküliség elérte a maximumát, amit azóta azonban többször is megközelített (1999, 2005, 2007; ha a munkanélküliek számbavételében és ellátásában bekövetkező időközbeni változásokat figyelmen kívül hagyjuk).

Jellemzővé vált a strukturális és tartós munkanélküliség, amely az 1990-es évek eleje óta nehezen oldódik, mivel az iparszerkezet – a hatékonyság javulása mellett – alig módosult, de a kisebb változások is jelentős munkaerő-felszabadulással járnak, a tercier szektor felszívó képessége és a munkavállalási célú ingázás lehetőségei korlátozottak, ugyanakkor az új munkahelyek teremtésének és megőrzésének állami és térségi támogatásai is beszűkültek. A városi, és ezzel a térségi munkaerőpiaci helyzet, a jelentősebb salgótarjáni foglalkoztatók munkaerő alkalmazásának szezonális ingadozásai függvényében, erőteljesen változik. A legnagyobb foglalkoztatók a városi önkormányzat, az SVT-Wamsler Zrt., az R-Glass Hungary Üvegipar Rt., a Salgótarjáni Acélárugyár Rt., a Silco Minőségi Acéltermékek Rt., a Salgglas Zrt. és az Ursa Salgótarjáni Üveggyapot Zrt. A legtöbb esetben korábban ugyanezen (jogelőd) foglalkoztatóktól kikerült álláskeresők strukturális jellemzői évek óta kedvezőtlenül alakulnak (alacsony végzettség, tartós munkanélküliség, egyirányú képzettség). Sok egyén és család esetében a többévi állás nélküliség, társulva a gazdasági, megélhetési nehézségekkel, súlyos szociális problémává változott (devianciák, szegregáció).

Megoldásként a tömeges munkahelyteremtésre és a befektetés-ösztönzésre irányuló tevékenységek megújítása (kialakítása) kínálkozik, kiegészülve a vállalkozói környezet és az innovációs feltételek javításával, továbbá a tudás alapú és a szociális gazdaság nyújtotta lehetőségek kiaknázásával. A megyei és kistérségi foglalkoztatási paktumok stratégiai céljai is a munkanélküliség érdemi és eredményes mérséklését célozzák.

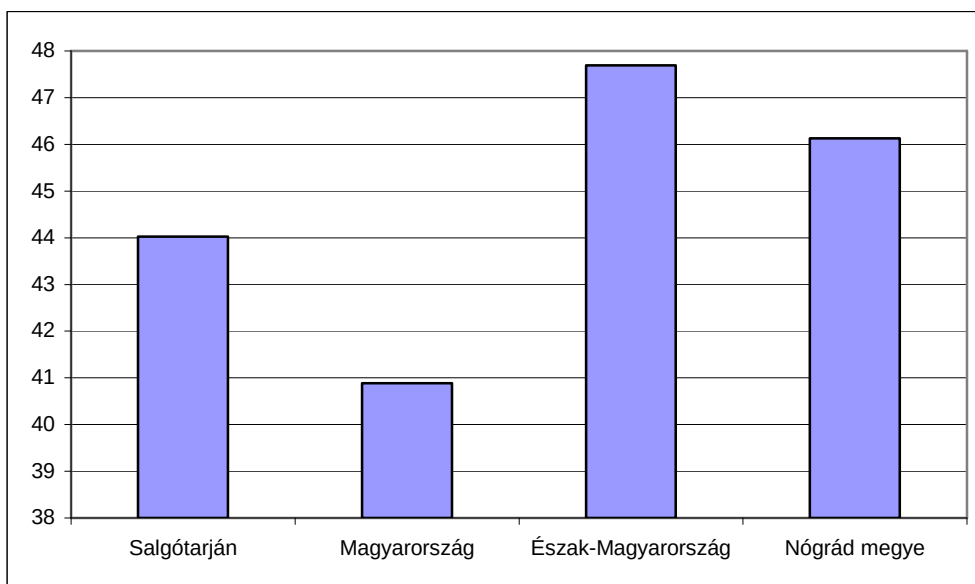
26. ábra Nyilvántartott álláskereső (regisztrált munkanélküliek) számának változása, 2000-2007 (fő)

Forrás: KSH T-STAR

Salgótarján lakosságának szociális helyzetét – többek között – a foglalkoztatott nélküli háztartások (44%), valamint a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező aktív korúak arányai jelzik (40%). Ezek az értékek magasak, meghaladják az országos, ugyanakkor elmaradnak a térségi átlagtól. Jelzik a foglalkoztatás hiányához (munkanélküliség, inaktivitás, eltartottság), illetve a rendszeres munkajövedelem hiányához kapcsolódó családok megélhetésének erőteljesebb térségi nehézségein belül az árnyalatnyival kedvezőbb salgótarjáni helyzetet (27. ábra).

27. ábra Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya, 2001 (%)

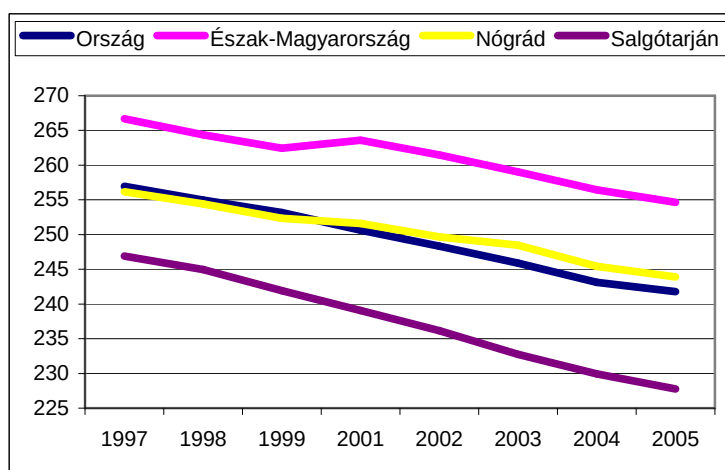

Forrás: KSH T-STAR

2.3. A lakókörnyezet jellemzői

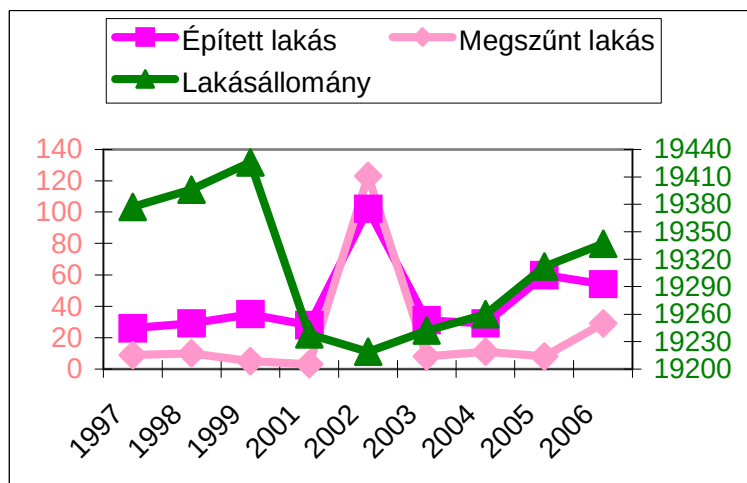
Salgótarjánban kedvező a lakosság lakásokkal való ellátottsági szintje, ugyanakkor a lakásszerkezet és a komfortosság területén nagyon komoly hiányosságok, évtizedes, de akár évszázados problémák húzódnak meg. A laksűrűség 227 fő 100 lakásonként, a térségi értékeknél alacsonyabb (1. ábra).

1. ábra A laksűrűség (100 lakásra jutó lakos) alakulása, 1997-2005 (fő)

A lakásállomány száma (19337 db) az épített és megszűnt lakások különbözeteként alakul (2. ábra). Salgótarjánban a lakásépítések száma mérsékelte, az utóbbi években azonban meglódult, és a korábbi értékek duplájára emelkedett (50-60 db/év). Hozzájárult ehhez 2002-ben egyes elavult kolónialakások felszámolása. A telepek komplex rehabilitációja (az esetleges elkerülhetetlen bontásokkal) – nehézségei ellenére – nagymértékben javíthatja a komfortosságot, a szociális körülményeket és a hozzájuk kapcsolódó egyéb társadalmi-gazdasági problémákat (pl. önkényes lakásfoglalás, területi és etnikai szegregáció) megoldásán. A lakásmegszűnések száma, előbbieket tükrében, a továbbiakban is változóképpen alakulhat (5-120 db).

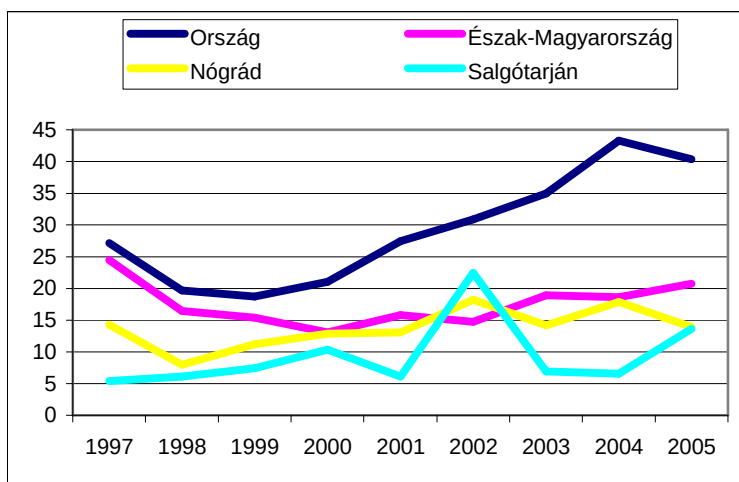
2. ábra A lakásállomány, az épített és a megszűnt lakások számának változása, 1997-2006 (db)

Az épített lakások lakossági arányának 1997-2006 közötti változásából kiderül, hogy Salgótarjánban az építési kedv alacsonyabb, mint a megyében, a régióban, vagy az országban (kivéve 2002). Ez az építési telkek korlátozott számával, a kellő számú rendelkezésre álló –

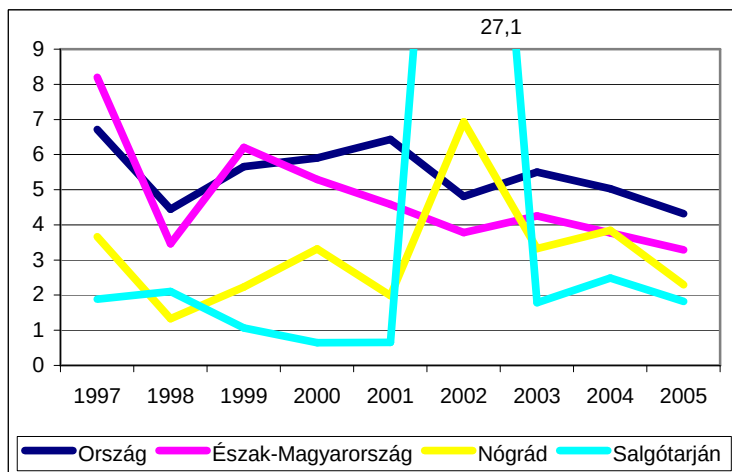
ugyanakkor nem megfelelő szerkezetű és komfortfokozatú – lakással, valamint a mérsékelt lakossági igényekkel és lehetőségekkel magyarázható (3. ábra).

3. ábra Épített lakások 10000 lakosra jutó számának változása, 1997-2005 (db)

A megszűnt lakások lakosságra vetített aránya szintén arról tanúskodik, hogy értéke összehasonlításban a területi átlagok alatt marad (kivéve 2002, amikor a megszüntetett telepi lakás helyett sok új szociális bérlakás is átadásra került kiváltásként). Ugyanakkor ez feltételezi a nem lakás céljára használt lakásingatlanok, illetve az üresen maradók számának szaporodását is (4. ábra).

4. ábra Megszűnt lakások 10000 lakosra jutó számának változása, 1997-2005 (db)

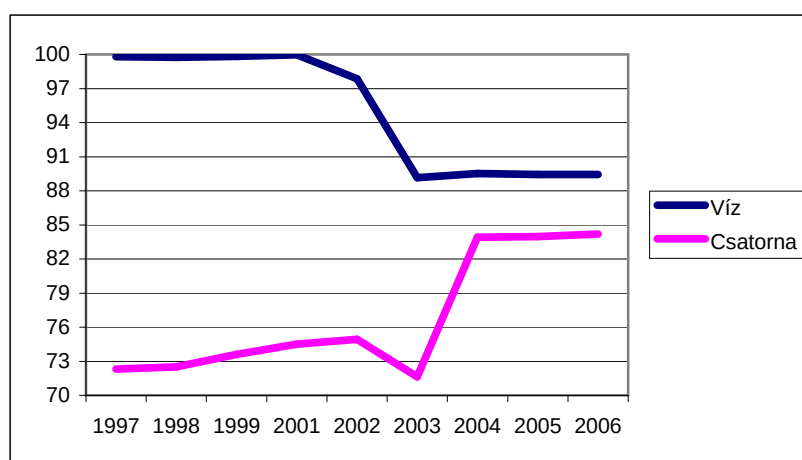

A lakókörnyezet jellemzői közé tartozik a lakások infrastrukturális ellátottsági helyzete is (5. ábra). Egyes a várostesten belül elszórtan elhelyezkedő munkástelepi lakásokba ma sincs bevezetve az ivóvíz (az ellátás közkúton keresztül valósul meg), emiatt csak a lakások alig 90%-a rendelkezik közüzemi vízellátással, amely igen kedvezőtlen aránynak számít (ráadásul 2002-2003-ban történt lekapcsolódás révén egy nagymérvű visszaesés). A lakhatási feltételek

javítása érdekében a megfelelő műszaki és környezetvédelmi feltételek megvalósítása mellett szükséges e lakások közüzemi hálózatra történő rákötésének támogatása, továbbá a csőtörések magas száma miatt a meglévő hálózat rekonstrukciója. A közkifolyós vízvételi lehetőséggel ellátott belterületi lakóingatlanok között található még olyanok is, melyek bekötése az ingatlan menti vízközmű törzshálózat hiánya miatt nem valósult meg, ezért további vízhálózat-bővítés is szükséges (Zagyvarósa, Ferencz-telep).

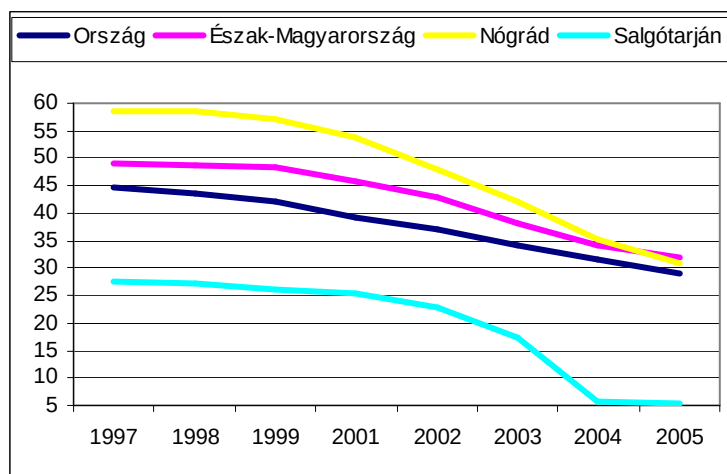
A már korábban is csatornával készült lakótelepi lakások magas aránya, valamint a csatornázás jelentős mértékű előrehaladása miatt (2003-as mikrotérségi szennyvízprogram) a lakások mintegy 84%-a rendelkezik közüzemi szennyvízrákötéssel, amely viszont összehasonlításban is kedvező arány. A területi ellátottság javítása érdekében Salgóbanya, Rónabánya, Rónafalu, Kotyháza, Somlyóbánya településrészekén további csatornafejlesztéseket kell megvalósítani. Ezt az előbbi három településrész turisztikai jelentősége különösen is indokolja, továbbá a mintegy 5300 lakás rosszul megépített derítője továbbra is fenntartja a kommunális környezetszennyezést.

5. ábra Közüemi ivóvízvezeték-, illetve közcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások arányának alakulása, 1997-2006 (%)

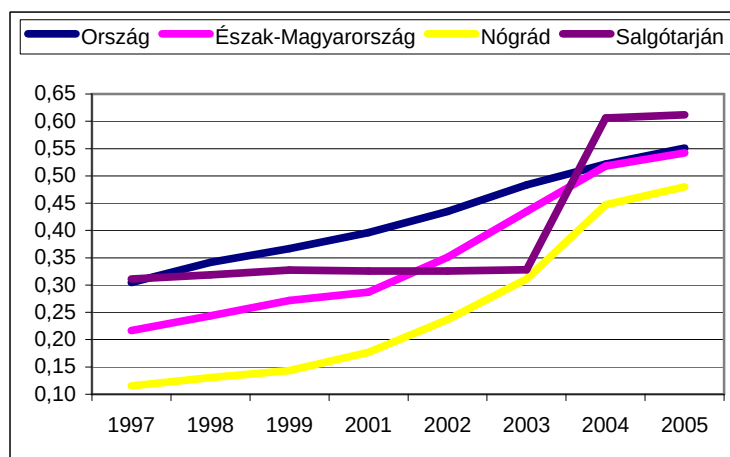
A közműolló nagyságának – a közüzemi víz-, illetve csatornarákötéssel rendelkező lakások arányának különbsége – változását mutatja a 6. ábra területi összehasonlításban, amely jelzi Salgótarján e téren hatszorta kedvezőbb pozícióját (5 százalékpont) mind a megyével, mind a régióval, vagy az országos helyzettel szemben (6. ábra).

6. ábra A közműháló alakulása (a vízzel, illetve csatornával ellátott lakások aránya különbségének változása), 1997-2005 (százalékpont)

Városi szinten az infrastrukturális ellátás helyzetét – többek mellett – a közüzemi hálózatok hosszának alakulása jelzi, mely szerint Salgótarjánban az elmúlt évek fejlesztéseinek hatására 1 km ivóvízvezetékre közel 0,62 km csatornavezeték jut, amely 2003 óta jelentős mértékben meghaladja a területi átlagokat (7. ábra). Ugyanakkor a csatornázás további előrehaladta jelentős mérvű átalakításokat igényel a vízellátásban és a lakásstruktúrában is.

7. ábra 1 km vízvezeték hálózatra jutó csatornahálózat hosszának változása, 1997-2005 (km)

Az infrastrukturális szempontból ellátatlan területeket, utcákat az 1. táblázat tartalmazza (kettőspont választja el egymástól a számmal jelzett városrészekké összevont elkülönült városi területek utcanév felsorolásait).

1. táblázat Infrastrukturális szempontból ellátatlan területek

	Utcák, ahol részben, vagy egészben nem található...	A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek száma az el nem látott utcákban	A városrész(ek) nevei, ahol az utcák találhatóak.
Vezetékes víz	Partizánok; Fácán, Galamb, Gólya; Szilvaskő		1. városrész
	Budavölgyi, Corvina		2. városrész
	Gesztenye, Hanga, Kikerics, Szőlő		6. városrész
Áram	–	–	–
Közüvilágítás	Eresztvény turistaház, Fácán, Galamb, Gólya, Petőfi; Szapolyai, Újbánya; Szilvaskő		1. városrész
	Felső-Ponyipusztá		2. városrész
	Szent Flórián tér		4. városrész
	Somlyói; Áfonya, Almafa, Barack, Bimbó, Borbolya, Ciklámen, Galagonya, Gesztenye, Hanga, Hérics, Ibolya, Jázmin, Kikerics, Kökény, Körtefa, Málna, Meggyfa, Mogyoró, Nefelejcs, Pipacs, Ribizli, Somlyó, Szilvafa, Szőlő, Vár, Virág, Zsálya, 2T végállomás környéke		6. városrész
	Nagy Sándor József, Vásártér		7. városrész
	Kormospusztá		9. városrész
Szennyvíz-csatárna	Somoskő kőbánya; Eresztvény, Salgóhánya és Rónafalu-Rónabánya teljes területe		1. városrész
	Ötvözetgyár út; Pécskő-pusztá		2. városrész
	Csillag, Gedőc pusztá, Hold, Nyesés		3. városrész
	Vadaskert		4. városrész
	Mikóvölgyi, Újakna; Somlyó-bányatelep teljes területe		6. városrész
	Kotyháza-pusztá		9. városrész
Gáz	Teljes területen		1. városrész
	Csernikvölgy; Pécskőpusztá, Felső-ponyipusztá		2. városrész
	Csillag, Gedőc pusztá, Hold út		3. városrész
	Május 1., Március 15., Alkotmány, Erzsébet tér, Fő tér, Kissomlyó, Kistarján, Kossuth, Pipishegy, Zagyvai rakodó		4. városrész
	Dugdel pusztá, Gurtyános		5. városrész
	Forgách A. telep, Mikóvölgyi; Somlyóbányatelep egész területe		6. városrész
	Gárdonyi		7. városrész
	Eötvös, Kormospusztá, Kotyháza		9. városrész

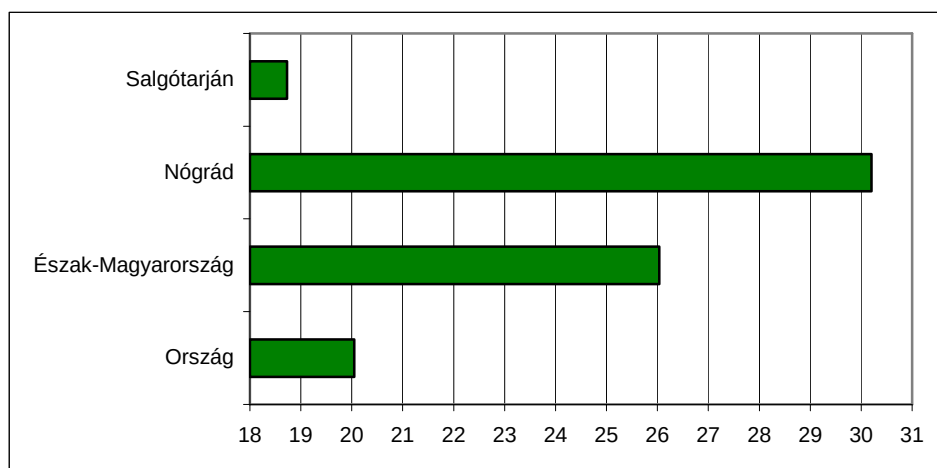
1. táblázat Infrastrukturális szempontból ellátatlan területek (folytatás)

	Utcák, ahol részben, vagy egészben nem található...	A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek száma az el nem látott utcákban	A városrész(ek) nevei, ahol az utcák találhatóak.
Pormentes út	Bajza, Kőbánya, Lovassy, Nyerges, Partizánok, Perczel, Szemere; Fácán, Galamb, Gólya, Petőfi sétány; Árpád, Balassi, Jókai sor, Madách, Mikes, Nádas, Orgona, Szapolyai, Törökvész, Zsombékos; Asztalos, Határőr, Szilvaskő pusztai, Vajda, Vasas		1. városrész
	Budavölgyi, Csalános, Csernyik, Fenyvesalja, Holló, Homok, Nagykert, Ötvözetgyár, Váralja; Bátki, Bugát, Dér, Építők, Harmat, Liliom, Pécskő pusztai, Tározó		2. városrész
	Csillag, Gedőc pusztai, Gedőci, Görbe, Hold, Nyesés dűlői		3. városrész
	Aknász, Zagyvai rakodó; Akácos, Alpári, Határ, Hegyi, Ilona; Nyár; Erdőalja köz, Hunyadi krt.		4. városrész
	Alsó-Idegér		5. városrész
	Dobó Katica, Mikóvölgyi; Áfonya, Almafa, Barack, Bimbó, Borbolya, Ciklámen, Csille, Galagonya, Gesztenye, Hanga, Hérics, Ibolya, Jázmin, Kikerics, Kökény, Körtefa, Málna, Meggyfa, Mogyoró, Nefelecs, Pipacs, Ribizli, Szilvafa, Szőlő, Teréztáró, Vájár, Virág, Völgyhíd, Zsálya		6. városrész
	Bajcsy-Zsilinszky, Fazekas, Gárdonyi, Rákóczi, Vasút		7. városrész
	Bóna Kovács, Dűlő, Furák, Jakubi, Kakukk, Katalin, Kisvasút, Petőfi		8. városrész
	Barátság, Bercsényi, Bródy, Budapesti, Centrál köz, Csalogány, Csókás krt., Eötvös, Esze, Jenő, Kölcsey, Lakatos, Makarenkó, Mandula, Szabó, Viola		9. városrész
Összesen a városban nyilvántartott halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek száma			

Salgótarjánban az alacsony komfortfokozatú lakások aránya magas (18,7%), annak ellenére is, hogy területi összehasonlításban ez nem kiemelkedő (8. ábra). Ezek kisebb, de legproblémásabb részét a zömében önkormányzati tulajdonban lévő kolónialakások teszik ki, amelyek telepszerű – részben városközponti elhelyezkedésű – megjelenése komoly szociális, szegregációs problémák forrása is egyben. E lakások a XIX. században épültek, az akkor alkalmazott és elfogadott építési technológiával, vízszigetelés nélkül, kis telken, vagy önálló telek nélkül. Az általánosan tapasztalható hibák és az elöregedett szerkezetek ma már nem biztosítják a lakhatás biztonságos feltételeit.

Ezeket az épületeket a jelenlegi szabványoknak és előírásoknak megfelelően, gazdaságosan nem lehet felújítani. Zömük önkormányzati szociális bérlakás, de a bérleményként befolyt összeg nem elegendő a megfelelő színvonalú fenntartásukra, amelyet az önkormányzat folyamatosan egyéb forrásokkal kell, hogy kiegészítsen. Közép- és hosszútávon, részben komplex rehabilitációval, részben a kolónia típusú lakások megszűnésével kell számolni, a fizikai tönkremenetel és a hatályos szabályozási terv elbontási javaslata következményeként. Az e területeken felhalmozódott szociális problémát mélyreható és megnyugtató módon szükséges kezelni. A kolónialakások elhelyezkedése a városszerkezetben: Bajcsy-Zsilinszky és Zemlinszky út (71 db), Zagyvarakodó (33), Salgó út (117), Acélgyári út (57), Forgáchtelep (91), Idegértelep (63), Zagyvapálfalva Hősök út (39), Somlyóbánya-telep (121), Salgóbánya – Eresztvény (37) és a város különböző területein szórványban (39).

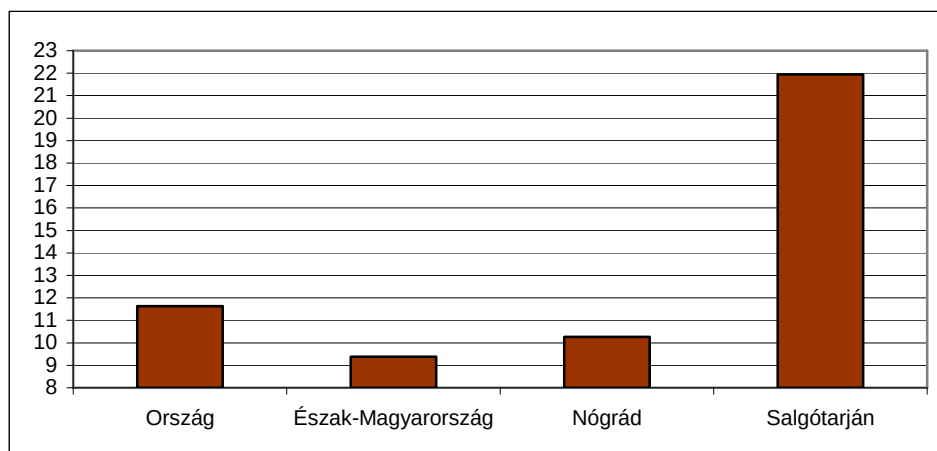
8. ábra Alacsony komfortfokozatú (félkomfortos, komfort nélküli, szükség-) lakások aránya, 2001 (%)

Salgótarjánban a széttagolt városszerkezetből fakadóan kiemelkedően magas a zöldfelületek száma és kiterjedése (966 ezer m²). Városi lakosságra jutó aránya kétszeresen meghaladja az országos, és több mint kétszeresen a megyei és regionális értékeket (9. ábra). Mindez kedvező

a természeti és környezeti állapot megóvása, a széleskörű rekreációs, felüdülési, szabadidő eltöltési lehetőségek, valamint a városkép szempontjából egyaránt.

9. ábra Zöldterületek 1 lakosra jutó nagysága, 2005 (m²)

2.4. A közszolgáltatások helyzete

A városi közszolgáltatások helyzetének feltárása az oktatási és szociális (részben egészségügyi) ellátás helyzetének változásaira összpontosít az intézményi kapacitások bemutatásával, valamint az általuk nyújtott szolgáltatások kihasználtságának elemzésével.

Salgótarjánban – a törvényi kötelezettség, a jelentős népességszám és a helyi igények ellenére – nem működik önkormányzati bölcsőde (pénzügyi okok miatt az ellátást társfinanszírozásban, családi napközi keretei közt oldja meg a város az Egészségügyi-Szociális Központ útján, illetve magánvállalkozásban, 4+1 csoportban, 28+7 férőhellyel). Ugyanakkor – igényfelmérést követő – kialakítása több oldalról is indokolt (korábban 8 bölcsőde is működött a városban: az utolsó 1999-ben zárt be). Jelentősen tehermentesíthetné az anyákat, akiknek így lehetősége lenne akár munkát vállalni, vagy tanulni, javítana az egészségügyi-szociális ellátási helyzeten, illetve a munkaerő rugalmasságán, támogatná a fiatal szülők városba vonzását, stb. További adalék, hogy bölcsődék kialakítására jelentős központi pályázati források fognak rendelkezésre állni az elkövetkező években.

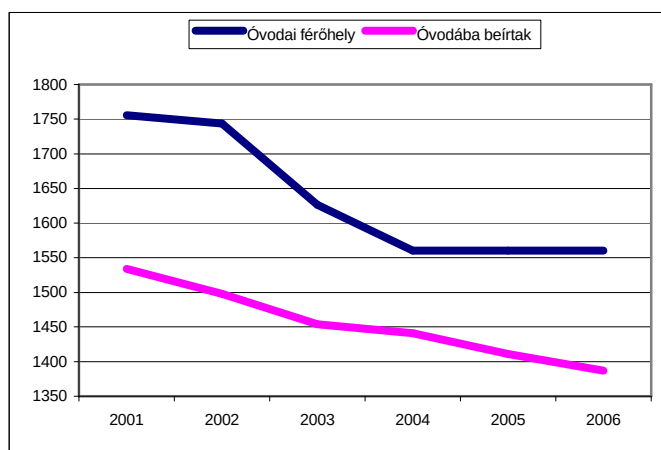
A gyermeklétszámok csökkenése, valamint az intézményi racionalizálás hatására 2006-ban már csak 15 óvodai, és 10-10 általános és középiskolai ellátási hely segítette a fiatalok oktatását, képzését (1. táblázat). Ezek, a fiatal népességszámokhoz viszonyított némileg magas intézményi ellátási helyszámok a széttagolt települési struktúra következményei, és jelentős többletterhet jelentenek a fenntartók, illetve az önkormányzat számára.

1. táblázat Bölcsődek, óvodák, általános és középiskolák számának alakulása, 2001-2006 (db)

Év	Bölcsőde	Óvoda	Általános iskola	Középiskola
2001	0	16	11	14
2002	0	16	11	12
2003	0	16	12	12
2004	0	15	10	11
2005	0	15	10	10
2006	0	15	10	10

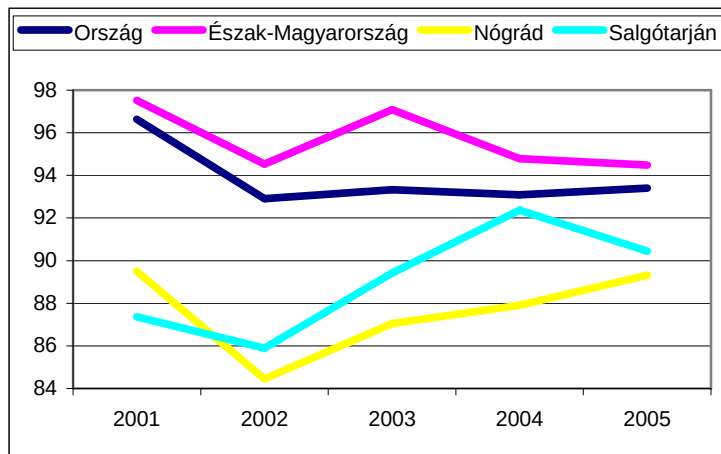
Az óvodákban (amelyekből 12 önkormányzati, 1 egyházi, a többi egyéb fenntartású) a férőhelyek számának csökkenése időközönként követi – a kapacitások igényekhez történő igazodása következtében (2002 és 2004 között) – a jelentős mértékű és folyamatos létszámcsökkenést (1. ábra). A kapacitások (1560 férőhely) ugyanakkor 2006-ban is mintegy 200 fővel meghaladták az igénybevételt (1387 fő), amely – az elveszületések és az ebből várható gyermeklétszámok további csökkenése miatt – újabb kényszerű bezáráshoz fog vezetni középtávon (2004-ben zárt be egy önkormányzati fenntartású óvoda, továbbá 2007-ben is 7 csoporttal csökkent a csoportok száma), annak ellenére is, hogy az önkormányzat törekszik az óvodai telephelyek és a férőhelyek megtartására.

1. ábra Az óvodai férőhelyek és az óvodába beírt gyermekek számának változása, 2001-2006 (fő)

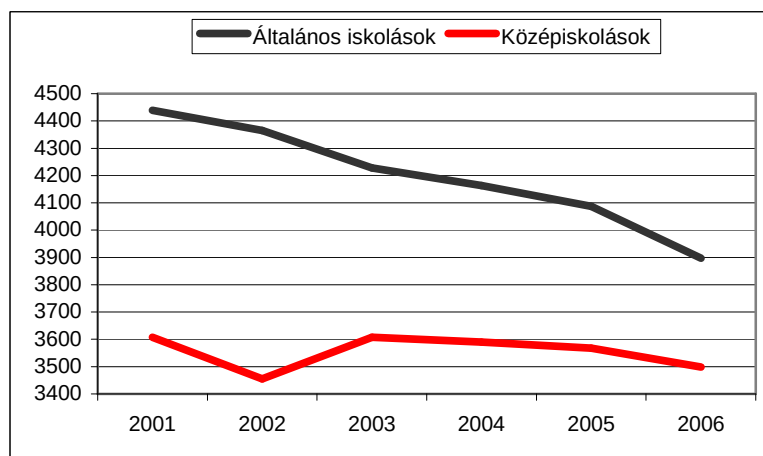
Az összes óvodai ellátási hely átlagos kihasználtsága jelenleg 90% körül alakul, amely területi összevetésben alacsonyabb érték a nagytérségi, de magasabb a megyei használati mutatóknál (2. ábra). A megfelelő személyi és tárgyi feltételek mellett az időnkénti racionalizálási kényszeren túl további problémát jelent, hogy a város óvodáiban folyamatosan növekszik a szociokulturálisan hátrányos helyzetű gyermekek száma, valamint egyes önkormányzati tagóvodai épületek felújításra szorulnak.

2. ábra 100 óvodai férőhelyre jutó beírt óvodások számának változása, 2001-2005 (fő)

2004 óta változatlan számban 9 önkormányzati és 1 egyházi fenntartású általános iskola látja el az alapfokú oktatási feladatokat Salgótarjánban. A népességszám, közte a fiatalok számának drasztikus csökkenése az óvodai mellett az általános iskolai tanulólétszám (2006-ban 3897 fő) jelentős mérséklődését eredményezte az elmúlt években, melynek nagyságrendje 2001 óta eléri az 500 főt (3. ábra). Ennek, valamint a finanszírozási és fenntartási nehézségeknek a hatására 2004-ben két általános iskola bezárt (Bátki, ÁMK Somosi), mely racionalizálás révén javult az intézményi kihasználtság. Rövidtávon a csoportszámok további csökkentésével (kihelyezett osztályok megszűnése) fenntartható az elvárt átlagos osztálylétszám. Ugyanakkor középtávon újabb iskola bezárására kell felkészülni a helyi népesedési trendek fényében, másfelől a térségi vonzerő további javításával mérsékelhető is a folyamat.

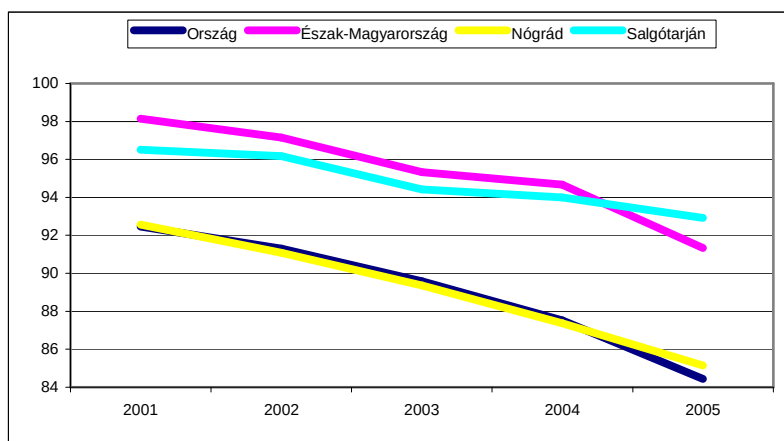
3. ábra Az általános és középiskolai tanulók létszámának változása, 2001-2005 (fő)

Fenti városi tendenciák megegyeznek az országossal és a területikkel (régió, megye), ugyanakkor a lakosságarányos általános iskolai tanulólétszámok megmutatják azt is, hogy Salgótarján jelentős szerepet vállal térségének alapfokú oktatási ellátásában (4. ábra). Az

általános iskolai programválaszték a tehetséggondozást és a hátránykompenzálást szolgáló specialitások terén viszonylag sokrétű. Ezek a következők: Életmód-életvitel oktatás – Arany; emelt szintű testnevelés – Beszterce-lakótelepi és Petőfi; matematika-informatika-kommunikáció specializáció – Beszterce-lakótelepi; belső gondozói rendszer – Bóna; tanulási zavarok korrekciója mozgásterápiával – Dornyay; emelt szintű és két tannyelvű oktatás – Gagarin; emelt szintű ének-zenei és művészeti oktatás – Kodály; integrált nevelés – Petőfi; emelt szintű magyar nyelv és irodalom, matematika – II. Rákóczi. Az általános iskolák személyi és tárgyi feltételei megfelelőek, ugyanakkor az általános iskolai épületek többségének állaga leromlott, az évente sorra kerülő felújítások ellenére. A színvonalas és szakosodott városi oktatási ellátást egyre többen igénylik a kistérség településein lakók közül is, ugyanakkor növekszik a speciális nevelési igényű tanulók aránya is.

4. ábra Általános iskolai tanulók 1000 lakosra jutó számának változása, 2001-2005 (fő)

A 2007/2008-as tanévben az általános iskolák integráltságát jelző halmozottan hátrányos (592 fő) és sajátos nevelési igényű (186 fő) tanulók aránya magas, 15 ill. 4,7%. A 3947 általános iskolai tanulóból 177-en tanulnak emelt szinten és/vagy két tanítási nyelven, továbbá 109-en gyógypedagógiai tagozaton (2. táblázat).

2. táblázat Általános iskolai közoktatás integráltsága

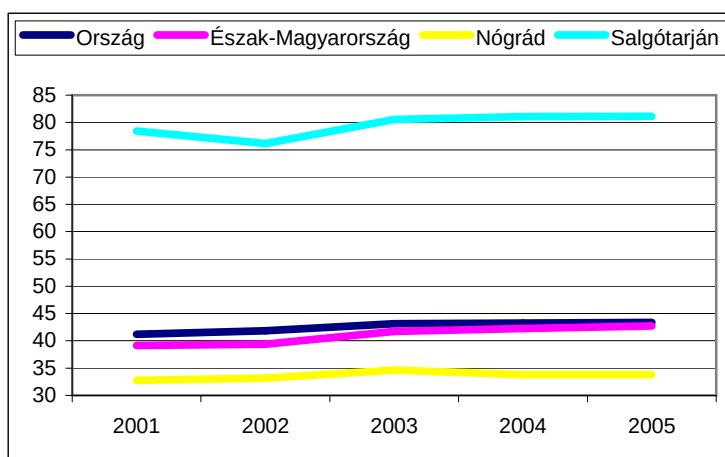
OM azonosító	intézmény neve	tanulólétszám az intézményben			tanulólétszám az iskolában az osztályszervezés módja szerint							
					Normál (általános) tanterv			Emelt szintű oktatás és/vagy két tanítási nyelvű iskolai oktatás			Gyógypedagógiai tagozat	
		Összesen	HHH	SNI	Összesen	HHH	SNI	Összesen	HHH	SNI	Összesen	HHH
038535	Illyés Gyuláné Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Egységes Pedagógiai Szakszolgálat	109	68	109	0	0	0	0	0	0	109	68
200328	Uzoni Péter Gimnázium és Általános Iskola	174	n.a	0	107	n.a	0	67	n.a	0	0	0
032169	Salgótarjáni Központi Általános Iskola és Diákotthon	3594	523	77	3484	523	76	110	0	0	0	0
	Székhely intézmény	671	0	3	571	0	3	110	0	0	0	0
	Arany János Tagiskola	567	159	8	567	159	8	0	0	0	0	0
	Beszterce-lakótelepi Tagiskola	599	31	18	599	31	18	0	0	0	0	0
	Bóna Kovács Károly Tagiskola	147	89	18	147	89	18	0	0	0	0	0
	Dornyay Béla Tagiskola	226	31	3	226	31	3	0	0	0	0	0
	Gárdonyi Géza Tagiskola (Mátraszele)	49	19	0	49	19	0	0	0	0	0	0
	Kodály Zoltán Tagiskola	433	5	3	433	5	3	0	0	0	0	0
	Petőfi Sándor Tagiskola	404	83	8	404	83	8	0	0	0		0
	II. Rákóczi Ferenc Tagiskola	476	106	16	476	106	16	0	0	0	0	0
032286	Bolyai János Gimnázium és Szakközépiskola 7-8. o	70	1	0	70	1	0	0	8	0	0	0

Salgótarjánban 6 önkormányzati fenntartású középfokú oktatási intézmény található, amely két alapfokú művészetoktatási intézménnyel egészül ki (ebből egy alapítványi fenntartású, amely a tanulói létszámát tekintve a régió egyik legnagyobb alapfokú művészetoktatási intézménye) valamint további egy megyei fenntartású iskolával és két alapítványi szakképző hellyel. 2001 óta 4 intézmény került megszüntetésre (illetve összevonásra), bár az összesített tanulólétszám csak mintegy 100 fővel csökkent (2006-ban 3499 fő; 3. ábra). Utóbbi adat jól bizonyítja, hogy a város középfokú oktatási ellátási funkciója jelentősen felértékelődött, ha a lakossági tanulólétszámi arányok változásának és kiemelkedő szintjének fényében tekintünk rá (5. ábra). A születési szám csökkenésének kedvezőtlen hatásait kiegyenlíti, hogy az intézmények képzési kínálata egyre népszerűbb a térségben és az általános iskolát végzettek körében, valamint a képzési idő meghosszabbodott (szakképzési szerkezetváltás, emelt szintű oktatási programok, hatosztályos képzés, illetve két tanítási nyelvű képzések és nyelvi előkészítő évfolyamok beindítása). További elemei: a hagyományos szakmunkásképzés kiegészült azonos profilú szakközépiskolai képzéssel; a szakközépiskolákban a szakképzés szétvált az általános képzéstől, kitolódott a 13-15. évfolyamra; a gimnáziumok bekapcsolódtak az érettségire épülő szakképzésbe; a szakképzési idő általában meghosszabbodott: egy évről két vagy három évre.

A város középfokú képzése változatos szerkezetű: az – esetenként összevont – intézmények közül 1 tiszta profilú gimnázium (Bolyai), 1 gimnázium és egészségügyi szakközépiskola (Madách), 1 tiszta profilú szakközépiskola (gépipari, építőipari és informatikai), 2 szakközép- és szakiskola (műszaki; közgazdasági, ügyviteli, kereskedelmi és vendéglátó-ipari), 2 szakképző intézmény (NSZFI, J. L. Seagull) és két alapfokú művészetoktatási intézmény (Váczi, Hibó). Több középfokú oktatási intézmény is részt vesz felnőttoktatás és -képzés iskolarendszerű és azon kívüli formájában.

A különböző szintű szakképzésben az OKJ 21 szakmacsoportja közül 9 jelenik meg az önkormányzati intézmények képzési palettáján (egészségügy, építészet; gépészet; informatika; kereskedelem-marketing, üzleti adminisztráció; közgazdaság; művészet, közművelődés, kommunikáció; ügyvitel, vendéglátás-idegenforgalom). Ezt az alapítványi szakképző helyek, illetve a felsőfokú szakképzésben résztvevő helyi intézmények (illetve a máshol lévő felsőfokú intézményeknek helyben felsőfokú szakképzést szervező helyi szakképző intézmények) újabbakkal egészítik ki (pl. szociális szolgáltatások, oktatás, egyéb szolgáltatások; FSZ széles köre).

5. ábra Középiskolai tanulók 1000 lakosra jutó számának változása, 2001-2005 (fő)

Az idősek klubjai és az átmeneti ellátási férőhelyek száma és azok kihasználtsága tükrözi az adott szociális ellátás iránti igényt. Ugyanakkor lényeges, hogy a városban a szociális alapszolgáltatások teljes köre kiépült és működik.

„Az időskorúak nappali ellátását biztosító intézményegységek férőhelyszámai (átlag/év) és kihasználtsága 2004 – 2007. között

Év	2004.	2005.	2006.	2007.
Férőhely	110	110	105	85
Ellátottak száma (fő)	111	110	105	85
Kihasználtság	100,9 %	100 %	100 %	100 %

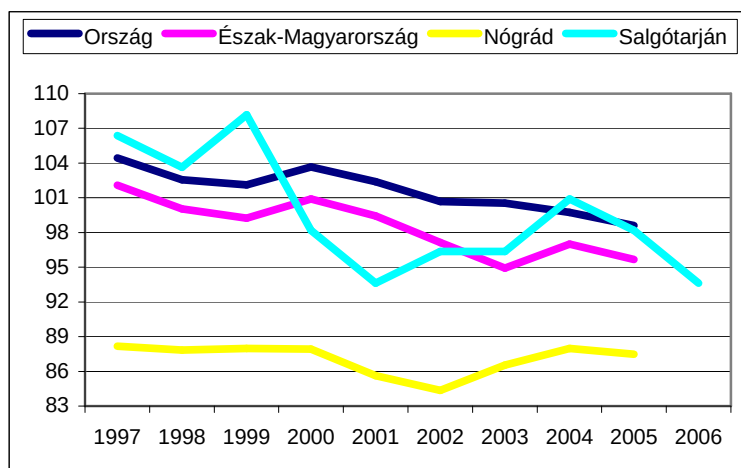
Az időskorúak nappali ellátása tekintetében 2006-ban férőhelyszám csökkenés történt, mivel az akkori somoskőújfalui városrész 2006. október 1-jétől önálló községgé vált, így a területén működő 20 férőhelyes idősek klubja Somoskőújfalu Község Önkormányzatához került át. 2007. március 1-jétől férőhelyszám bővítés történt a salgóbányai (20 férőhely helyett 25 férőhely) és a Gorkij ltp-i (50 férőhely helyett 55 férőhely) idősek klubjaiban, mivel a városközpont közel eső egy idősek klubja finansziális okok miatt bezárásra került. A Gorkij ltp-i idősek klubjában 2007. október 1-jétől a férőhelyek száma 55-ről 80-ra emelkedett. Az idősek klubjaiban a férőhelyek száma jelenleg 105.”

Összesített kihasználtságuk 93 és 108% között alakult 1997-2006 között, csökkenő tendenciával, hasonlóan az országos és regionális szintű kihasználás-csökkenéshez, ugyanakkor jóval a megyei átlag felett. 2007. évben bezárásra került a Május 1. úti idősek klubja. Más városokkal való összevetésben a férőhelyek száma mérsékelte, az összesített kihasználtság csökkenése azonban az igények mérsékelődésére is utalhat egyes

tagintézményekben. A közeljövőben a baglyasaljai városrészben megnyíló idősök otthonában kialakított, idősök nappali ellátásának helyt adó 20 férőhelyes „idősök klubja” kompenzálja a Somoskőújfalu leválása miatt kieső férőhelyszámot, sőt férőhelyszám növekedés fog bekövetkezni a Somoskőújfalu leválása előtti 110 férőhelyszámhoz képest. Az összes férőhelyszám 125 lesz.”

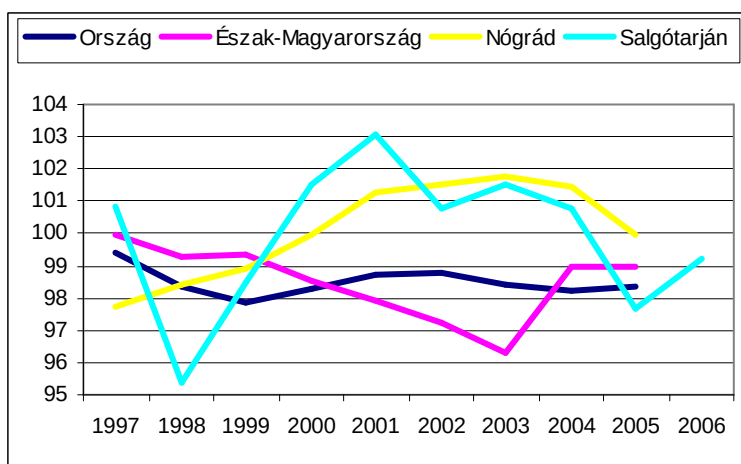
.

6. ábra Nappali ellátást nyújtó idők klubjai kapacitás kihasználtságának változása, 1997-2006 (%)

Salgótarján Megyei Jogú Város tartós bentlakásos intézményt nem tart fenn. Új helyzetet teremt majd a – már említett – baglyasaljai városrészben rövidesen megnyíló, 160 férőhelyes idők bentlakásos otthona. Az átmeneti elhelyezést nyújtó két városi otthon összes férőhelyeinek száma 100, amely megfelelő nagyságrend más városokkal való összevetésben. Az intézmények együttes kihasználtsága évről évre jelentős mértékben változik, ugyanakkor a teljes kihasználtság környékén mozgó trenddel (1997 óta 95 és 103% között alakult), a területi összevetésben szereplő otthonok értékeihez hasonlóan (7. ábra).

7. ábra Önkormányzati kezelésben lévő tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények kapacitás kihasználtságának változása, 1997-2006 (%)²

² Tartós bentlakásos intézményt nem tart fenn a város, emiatt az ábra női és férfi átmeneti szálló együttes kapacitáskihasználtságát mutatja.

III.
A VÁROSRÉSZEK TERÜLETI
MEGKÖZELÍTÉSŰ ELEMZÉSE

III. A VÁROSRÉSZEK TERÜLETI MEGKÖZELÍTÉSŰ ELEMZÉSE

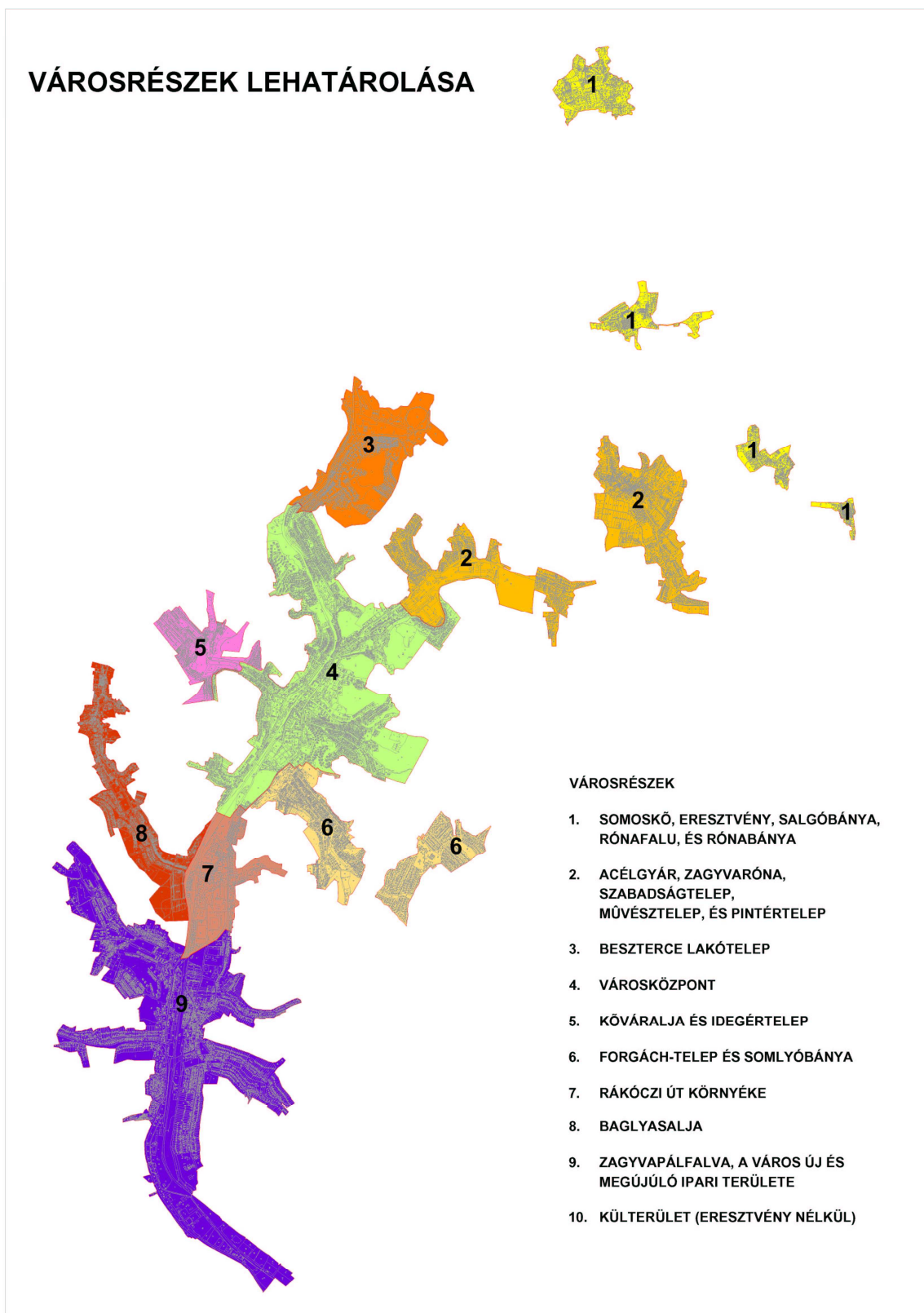
3.1. Társadalmi-gazdasági, lakókörnyezeti és közszolgáltatási adottságok

Salgótarján Megyei Jogú Város közigazgatási területe az IVS-re vonatkozóan előírt elemzések elvégzésére alkalmas módon 10 városrészre osztható fel:

1. városrész: *Somoskő, Eresztvény külterület, Salgóbánya és Rónafalu-Rónabánya;*
2. városrész: *Zagyvaróza és Szabadságtelep-Művésztelep-Pintértelep;*
3. városrész: *Beszterce-lakótelep;*
4. városrész: *Városközpont: Belváros, Kemerovó-Napsugár lakótelepek, Béketelep, Acélgyár környéke, Eperjestelep és Rokkantttelep;*
5. városrész: *Kőváralja-Idegérttelep;*
6. városrész: *Forgách-telep és Somlyóbányatelep;*
7. városrész: *Rákóczi út környéke;*
8. városrész: *Baglyasalja;*
9. városrész: *Zagyvapálfalva;*
10. városrész: *Külterület (Eresztvény nélkül).*

Majdnem mindegyik városrész kisebb, genetikailag, morfológiaiilag, ill. funkcionálisan jól elkülöníthető városi – lakó- és/vagy egyéb jellegű – övezetekből áll (pl. Pintértelep, Somlyóbányatelep, Rónabánya, stb.; 1. térkép).

1. térkép Salgótarján főbb genetikai, morfológiai városrészei és környezete, 2006

Salgótarján városi övezetei tükrözik a szerves történelmi fejlődés meghatározottságait és hagyományait, az összevont városrészek ugyanakkor figyelembe veszik a tervezés és a statisztikai adatgyűjtés szempontjait, továbbá megfelelő keretét jelentik a városfejlesztésnek is, biztosítva a városrészek és a fejlesztési akcióterületek integrációját.

Az egyes városrészek gazdasági jellemzői az engedéllyel rendelkező és működő kiskereskedelmi üzletek és a vendéglátóhelyek száma alapján, valamint a legnagyobb vállalkozások (iparüzési adó alapján) jelenléte alapján jól közelíthetők (1. táblázat). Ezekből az adatokból kiderül, hogy Salgótarján idegenforgalmi és kereskedelmi ellátási központjai határozottan elkülönülnek, az ipar és a közlekedés kiterjedt telephelyei, terei ugyanakkor szinte mindenhol jelen vannak a várostestbe ékelve, értékes belső városi területeket is nagymértékben elfoglalva. A Belváros és környéke főként az igazgatás, a közlekedés, a vendéglátás, a kereskedelem, valamint a közszolgáltatások központja, míg a lakónegyedek az alapfokú ellátásában és az egyéb szolgáltatásokban, a városi peremterületek az iparban, a külső településrészek a turizmusban és a rekreációban kapnak fontosabb szerepet. A boltok elhelyezkedése a városban rendkívül koncentrált (kivéve az élelmiszer jellegűek), több mint fele a 4. városrészben található, de ez jellemzi a vendéglátást is. Az ipari, vállalkozási telephelyek – és részben a kereskedelmi szolgáltatások –, illetve ezekkel együtt a foglalkoztatás jól elkülöníthető módon, egyrészt szintén a központi, másrészt a külső negyedekben jelenik meg (északkeleti és déli városperemek), amikhez jelentősebb ellátási szerepek is társulnak.

1. táblázat A városrészek kereskedelmi üzleteinek, vendéglátási egységeinek száma, valamint a legnagyobb cégek elhelyezkedése (db), 2008

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
	Városrész									Külterület
Legnagyobb vállalkozások	0	0	0	3	0	0	1	1	5	0
Kiskereskedelmi üzletek	4	31	60	355	23	27	10	16	108	0
Vendéglátóhelyek	5	15	21	85	7	6	12	4	32	0

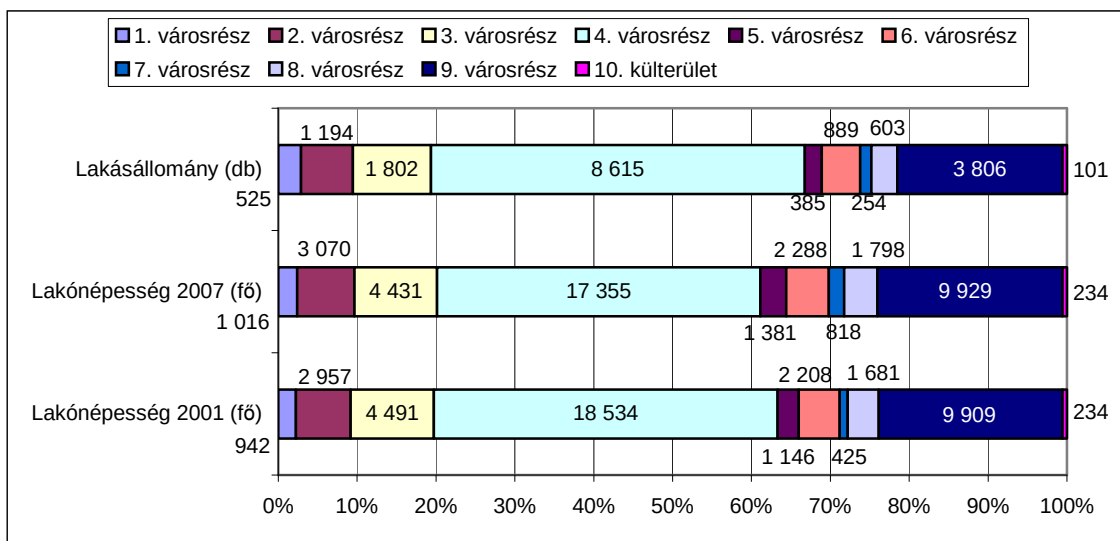
Forrás: önkormányzati adatszolgáltatás

Az IVS-ben vizsgálati és fejlesztési szempontok alapján lehatárolt, több homogén településrészből összetevődő városrészek lakosság száma, részben a hozzájuk csatlakozó településrészek számossága és nagysága, részben a lakóterület mellett meglévő különböző funkcióik kiterjedtségéből adódóan, eltérő (1. ábra). A központi belterületen kívüli 7 egyéb belterületi településrészt, amelyek elkülönülten, az összefüggő városi szöveten kívül helyezkednek el (Pintértelep, Rónabánya, Rónafalu, Salgóbánya, Somlóbánya, Somoskő és

Zagyvaróna) viszonylag kevesen lakják (2001-ben mintegy 3150 fő – Somoskőújfalu nélkül), akárcsak egyes, ugyan a központi belterülethez tartozó, de morfológiai szempontból részben elkülönülő településrészeket is (Eperjestelep, Rákóczi út környéke, Béketelep, Idegértelep). A városhoz tartozó, 2001-ben még 21 külterületi (részben) lakott helyen természetesen még ennél is kevesebben élnek állandó jelleggel: összesen mintegy 280 fő. A gazdasági jelleg erőteljesebb megjelenésével jellemezhető városnegyedek esetében (pl. Zagyvapálfalva, Acélgyár és környéke, Rákóczi út és környéke) ugyanakkor sokkal nagyobb a nappal jelenlévő népesség, mint az éjszakai, a munkahelyek és a gazdasági szolgáltatások kiemelkedő vonzása miatt.

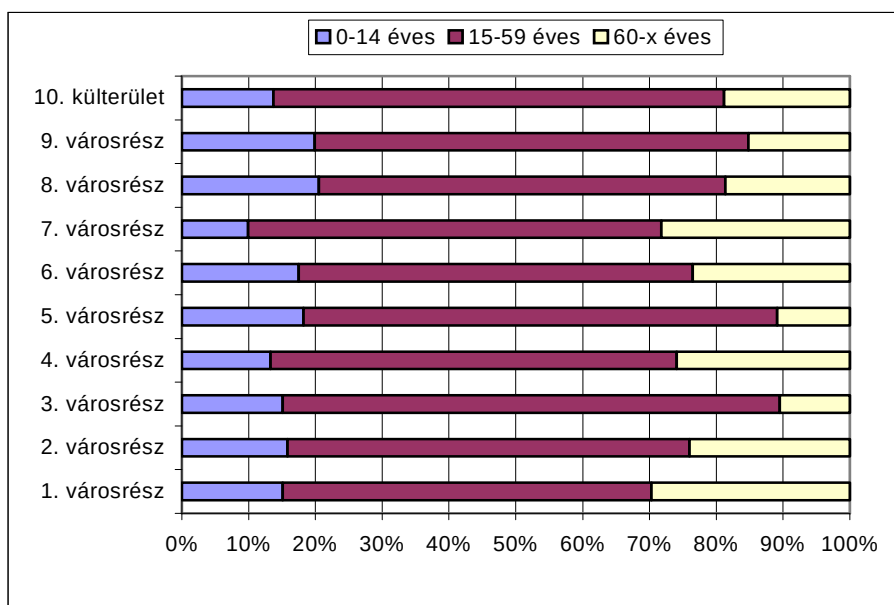
A legnagyobb népességkoncentráció a 4. (18534 fő) és a 9. városrészt jellemzi (9909 fő), e területeken él a város lakosságának csaknem 2/3-a (63%; Kemerovó, Napsugár lakótelep, Béketelep, Belváros, Acélgyár és környéke, Eperjestelep és Rokkantelep együtt, valamint Zagyvapálfalva;). A településrészek népességszámának eltérő változásában kettős tendencia érvényesül: egyrészt a lakosság a központból, illetve a hozzá kapcsolódó lakó- és részben kolóniatelepi részekről (Kemerovó, Napsugár, Béke-, Beszterce-, Művész-, Szabadság-, Pintér- és Jónás-telep), ha teheti a peremek irányába költözködik (elsősorban Északkelet, Kelet és Nyugat felé), illetve a környező településekre történő jelentősebb mértékű kiköltözés, a szuburbanizáció folyamata is megfigyelhető. Másrészt egyes belső, leromló gyármenti lakóterületeken is megnőtt a népességszám vélhetően a rezidens idős népesség közé – illetve elhalálózásukkal a helyükre – beáramló alacsonyabb státusú népesség következtében (Rákóczi út és környéke), amely lakótömbi szinten kimutatható a belváros tágabb környezetében is (1. városrész).

1. ábra A lakónépesség és a lakásállomány száma és aránya városrészenként, 2001 (2007)

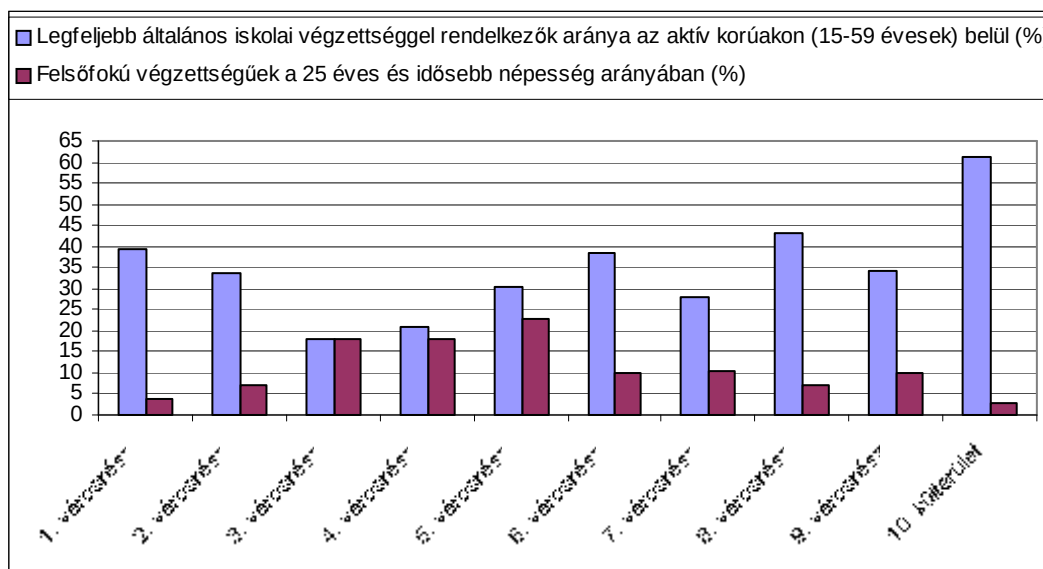
Az egyes városrészek lakónépességének korösszetétele erőteljesen differenciált. Az északi külső belterületi településrészek alkotta városrészben drasztikus mértékű az előregedés (1. városrész), akárcsak a Rákóczi út és a Belváros környezetében (7. és 4. városrész), ugyanakkor a nyugati városrészekben (5. városrész: Kőváralja, Idegértelep) és a Beszterce lakótelepen (3. városrész) még feleekkorá arányban sem élnek időskorúak. A 6. és 8. városrészben mind a fiatal mind az időskorúak aránya magas (Forgách-telep és Somlyóbányatelep; Baglyaslja). Baglyaslján és Zagyvapálfalván (8-9. városrész) kimagaslóan a legfiatalosabb a korösszetétel, de az 5. és 6. városrészben (Kőváralja és Idegértelep; Forgách-telep és Somlyóbányatelep) is jelentősen meghaladja az átlagot (2. ábra).

2. ábra A lakónépesség korszerkezete városrészenként, 2001

A városrészek lakónépességének átlagos iskolai végzettségi viszonyai szintén jelentős, részben az előzőekhez hasonló területi megoszlású egyenlőtlenségeket mutatnak (3. ábra). A várostesttől elkülönült egyes külső belterületi, illetve a külterületi lakórészeken (1-6-8-10. városrész) élő aktív korúak nagyjából csak általános iskolai végzettséggel, vagy azzal sem rendelkeznek (39-61%). A felsőfokú végzettségűek, előzőekkel ellentétes területi eloszlásban, de szintén egyenlőtlenül oszlanak el a lakóterületeken: az előző peremterületeken és a külterületi lakott részeken lakossági részarányuk minimális (<10%), amelyhez a 2. és a 9. városrészben élők alacsony képzettsége is társul. A Belváros, valamint annak nyugati és északi kiterjesztésében (3-4-5. városrész) kiemelkedő – nem csak városi szinten – a végzettség (18-23%). Vélhetően a Belváros és tágabb környéke inkább a magasabban kvalifikáltaknak nyújt zömében szolgáltatási jellegű munkahelyeket (kivéve Acélgyár és környéke).

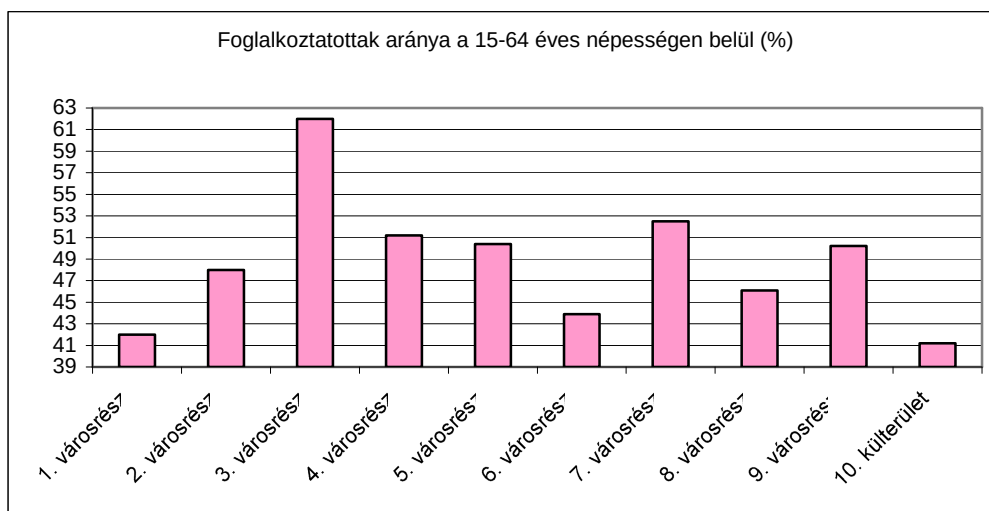
3. ábra Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon belül, és a felsőfokú végzettségűek aránya a 25 éves és idősebb népességben belül, 2001

A népesedési folyamatok hatása megmutatkozik a foglalkoztatásban is, hiszen jelentős a különbség az arányaiban magas eltartottakkal rendelkező, valamint a szélesebb aktív rétegekkel bíró városrészek között, a foglalkoztatás országos átlag alatti, de a nagytérségben kiemelkedő városi szintje mellett is. A Beszterce városrészben élők között kiemelkedő, 62%-os az aktív korúak foglalkoztatása, ami a városközponthoz szintén közel fekvő hagyományos településrészek esetében is így van, amelyek azonban a fejlesztési szempontú városrészi összevonások révén nem emelkednek ki (Kemerovó, Napsugár, Béketelep, Eperjestelep). Városi értelemben átlagos szintű (50-53%) a foglalkoztatás a többi belső városi és iparral

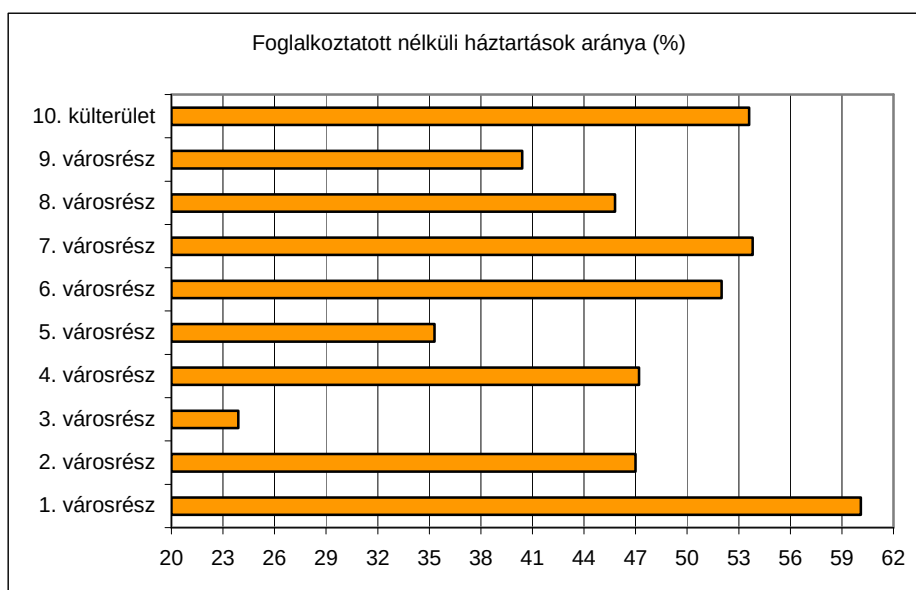
rendelkező területen (4., 5. 7. és 9. városrész), míg a külső városrészekben rendkívül alacsony (41-44%, 4. ábra).

4. ábra Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül városrészenként, 2001

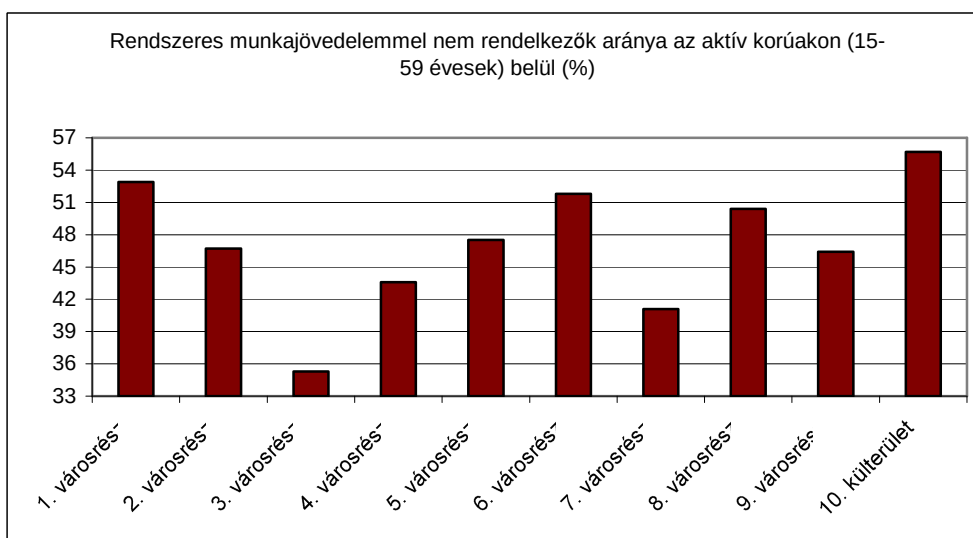
A külterületen, az északkeleti külső településrészekben és egyes belső zárványokban jelentékeny szociális feszültségekre utal a foglalkoztatott nélküli háztartások magas aránya (52-62%). Nagyok az eltérések az 1., 6., 7. és 10. (Somoskő, Eresztvény, Salgóbánya, Rónafalu és Rónabánya; Forgách-telep és Somlyóbányatelep; Rákóczi út környéke; Külterület), illetve a 3., 5. és 9. városrész között (24-40%; Beszterce; Kőváralja és Idegértelep; Zagypapálfalva). Az utóbbiakban élő családoknak ugyanis az átlagosnál jobb a megélhetési lehetőségei a családfenntartók jóval magasabb foglalkoztatási szintje révén, előbbiek esetében pedig jelentős belső szociálisan problémás területi gócok is megtalálhatóak (5. ábra).

5. ábra Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya városrészenként, 2001

Hasonló különbségek mutatkoznak meg az aktív korúak rendszeres munkajövedelmének hiányát mutató adatok terén, mely tekintetben a legkedvezőtlenebb helyzetben szintén a külterület, az északkeleti külső városrészek és egyes belső területek vannak (10., 1., 6. és 8. városrész). Itt az aktív korúak mintegy 50-55%-ának nincs munkaviszonyból származó, vagy egyéb rendszeres jövedelme. Szemben a kb. 35-43%-os aránnyal rendelkező 3., 7., és 9. városrészekkel, közülük is a kiemelkedő besztercei lakóterülettel (6. ábra).

6. Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül városrészenként, 2001

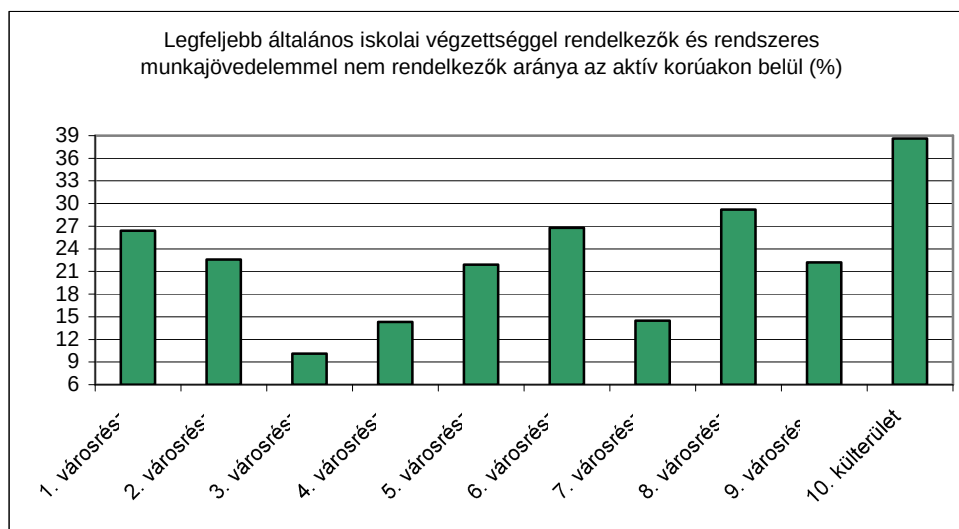

Salgótarján központi és egyéb külső belterületein több helyen is jellemző kisebb létszámú hátrányos helyzetű lakossági csoportok néhány lakótömbre, teleprészre kiterjedő területi szegregációja. A szegregációs mutató értéke egyes városrészek esetében városrészi szinten is

27-39% között van (7. ábra): a rendszeres munkajövedelem hiánya mellé a végzettséget is beemelő szegregációs jelzőszám szerint a külterületeken, továbbá Baglyasalja, Forgách-telep és Somlyóbányatelep egyes részein, Idegértelepen, a Salgó és a Zagytvai rakodó út mentén és a köztes területen, a Művésztelepen és Salgóban centumában, valamint Zagytvapálfalván a Csokonai út és a Tarján-patak között, ill. a bányagépgyárnál (Zöldfa u. – Hársfa u. – Hősök útja) élők társadalmi elszigeteltsége magas fokú, a lakókörnyezeten is megmutatkozó szegénység jelentős szociális nehézségekkel terhelt.

Ezek a részek együttesen mintegy 1400-1600 hátrányos helyzetű ember él, szociálisan nehézsorsú háztartási, családi körülmények között. Az ő problémáik kiemelt támogatást, kezelést kívánnak az önkormányzat részéről (is). A szociálisan veszélyeztetettek aránya részben e területek környékén, részben más kisebb külső és belső lakóterületi egység esetében is jelentős, és hatványozott figyelmet kíván (kiemelten Rónafalu, Rónabánya és Zagytvaróna egyes részei, Jónás-telep, Szabadság-telepen a Gedőci út eleje, a Bajcsy-Zsilinszky út és a vasút mentének Eperjes és Idegér közti szakasza, Baglyasalja-Óalberttelep, Rokkantelepen a Kazinczy út környéke).

7. Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül városrészenként, 2001

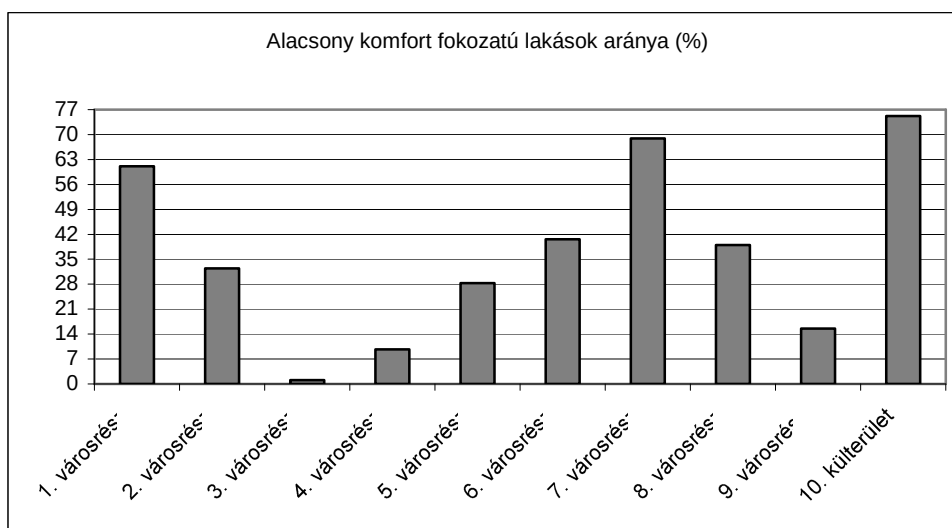

A városrészek lakókörnyezete fő jellemzőjének tekinthető a lakásállomány, valamint az alacsony komfortfokozatú lakások aránya. A lakásállomány városrészenkénti aránya nagyjából követi a népességeloszlást. Annyi különbséggel, hogy a 2. (Zagytvaróna, Szabadságtelep, Művésztelep és Pintértelep), az 5. (Kőváralja és Idegértelep), a 8. (Baglyasalja) és a 9. városrészben (Zagytvapálfalva) jóval átlag feletti a laksűrűség, míg az 1. (Somoskő, Eresztvény, Salgóban, Rónafalu, Rónabánya) és 4. városrészben (Kemerovó,

Napsugár, Béketelep, Belváros, Acélgyár és környéke, Eperjestelep és Rokkantelep) ezzel ellentétes a helyzet (1. ábra).

A 8. (Baglyasalja) és a 6. (Forgách-telep és Somlyóbányatelep), továbbá kiemelten az 1. városrész (Somoskő, Eresztvény, Salgóbánya, Rónafalu és Rónabánya), a Rákóczi út és környéke, valamint a mezőgazdasági külterületek lakosainak alacsony foglalkoztatási, végzettségi és szociális helyzetéhez alapvetően kedvezőtlen lakókörnyezet is társul, mivel ezeken a területeken kiemelkedő a nem megfelelő komfortfokozatú lakások aránya (az itteni lakások átlagosan fele ilyen). A 2. (Zagyvaróna, Szabadságtelep, Művésztelep és Pintértelep) és az 5. városrészben (Kőváralja és Idegértelep) is eléri a 28%-ot a félkomfortos, komfort nélküli és szükségülakások lakállományon belüli aránya (8. ábra). A 3. (Beszterce), a 4. (Belváros és tágabb környéke) és a 9. városrész (Zagyvapálfalva) lakásállományának a legmagasabb az átlagos komfortszintje.

8. ábra Alacsony komfortfokozatú (félkomfortos, komfort nélküli, szükség-) lakások aránya városrészenként, 2001

Közzolgáltatások tekintetében a különböző városrészek szélsőségesen eltérő mennyiségi és minőségi ellátási helyzetét az oktatási, valamint az egyes szociális intézményekkel való ellátottság jelzi (4. táblázat). Mindkét előbbi szempontból a Belváros és tágabb környékén, illetve a Zagyvapálfalván kívüli városrészek ellátási helyzete megoldatlan, amely a város széttagoltsága, pénzügyi és fenntartási nehézségei miatt jelentős konfliktusok forrása, ugyanakkor a központ jó külső és belső elérhetősége, térségi közösségi közlekedési centrum szerepe, a társadalmi szerkezet, és az igénybevételi szándékok, használati igények alapján részben indokolt, és feloldott.

4. táblázat Az oktatás és szociális ellátás egyes intézményeinek városrészenkénti elhelyezkedése (db)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
	Városrész									Külterület
Óvoda	0	1	1	7	0	1	0	1	2	0
Általános iskola	0	0	1	5	0	1	0	1	2	0
Középiskola	0	0	0	4	0	0	1	0	1	0
Bölcsőde	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Idősek nappali intézménye	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0

3.2. Fejlesztési megközelítésű elemzés

Az egyes városrészek fejlesztési megközelítésű elemzése magában foglalja az általános jellemzést, a társadalmi-gazdasági adottságok bemutatását, a lakóhelyi környezet és az ellátottsági helyzet értékelését, a karakter és a funkciók integrált megközelítését, valamint az ezekkel kapcsolatos fejlesztési célokat. A csatlakozó városrészenkénti SWOT elemzések összefoglalóan tartalmazzák az erősségeket és lehetőségeket, valamint a gyengeségeket és veszélyeket, amelyek részben a gazdaságra, a társadalomra, a lakókörnyezetre és a közszolgáltatásokra vonatkozó városi szintű helyzetelemzésből, részben a városrész szintű vizsgálatokból következnek, az integrált városfejlesztés szemléletének megfelelően.

1. VÁROSRÉSZ:
SOMOSKŐ, ERESZTVÉNY, SALGÓBÁNYA,
RÓNAFALU ÉS RÓNABÁNYA

1. városrész: Somoskő, Eresztvény, Salgóbánya, Rónafalu és Rónabánya

Az 1. városrész a városközponttól Északkeletre található hasonló funkciójú és karakterű, valamint egymást megközelítő társadalmi-gazdasági adottságú és lehetőségű öt elkülönült egyéb belterületi településrész összevonásával került kialakításra, amelyet a fejlesztési és statisztikai szempontból történő egységes kezelhetőség is támogatott.

A városközponttól 13 km-re északkeletre fekvő Somoskő településrészt 1977-ben csatolták Salgótarjánhoz (Somoskőújfaluuval együtt, amely azonban 2006-ban levált). A településrész falusias jellegű, családi házas beépítésű, amelyekben a lakások kb. egyharmada 1945 előtt épült, további 2/3-a a háborút követően, illetve az 1960-as években, azóta pedig évi egy lakásnál is kevesebb épült átlagosan. A lakások fele kétszobás, átlagos méretük a falusi városrészeknél kisebb, a lakótelepi lakásokéval megegyező. Az utóbbi 7 évben megélénkült az építési kedv, a korábbinál több lakás és üdülőházi célú lakásfelújítás történt.

Salgóbányát a városközpontból – amelytől 14 km-re fekszik – csak Somoskőújfalun keresztül lehet megközelíteni (Művésztelepről, Zagyvarónából, Rónafaluból és Rónabányáról földúton is elérhető). A falusias jellegű lakóövezet üdülőövezeti besorolású, ugyanakkor zárt sorú beépítés mellett hagyományos építési technológiával megépített földszintes, magas-tetős kialakítású épületekben kolónialakásai is vannak, amelyek koncentráltan helyezkednek el (Derencsényi út, Jókai sor, Madách út, Medvesi út, Vár út). Ezek szociális szempontból nem megfelelő – ideiglenes jelleggel épült, de állandó lakóhellyé vált telepi – övezetet alkotnak. A településrész lakóépületei, illetve lakásai (beleértve a kolóniákat is) rendkívül szép természeti környezetben helyezkednek el.

Somoskőújfaluu és Salgóbánya között fekszik Eresztvény külterületi lakott rész, amely eredendően üdülőterületi besorolású (természetvédelmi területen), azonban minimális állandó lakossággal is rendelkezik a területen lévő 12 db önkormányzati tulajdonú kolónialakásban (2001-ben 13 fő élt itt 8 db egyszobás komfort nélküli kolónialakásban). Az üdülőházak (61 db) téliesítése és belakása révén vélhetően magasabb a hivatalosnál az itt lakók száma.

Rónafalu és Rónabánya a városmagtól szintén igen távol helyezkedik el (10, illetve 11 km-re). Falusias jellegű lakóövezetet alkotnak, családi házas beépítéssel, épületeik 68%-a 1945 előtt épült, míg 1970 után csak 7 lakást adtak át. A lakások 64%-a kétszobás, az egyszobások aránya relatív alacsony (17%). Rónafalun az utóbbi 6 évben megnőtt az üdülőház célú lakásvásárlások száma.

Az 1. városrészben mintegy 1000 fő él (ennek fele Somoskőn és negyede Salgóbanán) kb. 530 lakásban. Az elkülönült településrészek fejlesztési szempontból történő együttes kezelését egyfelől az indokolja, hogy társadalmi szerkezetük nagyon sok hasonlóságot mutat annak ellenére is, hogy vannak kisebb eltérések a lakókörnyezet minőségében és a társadalmi státusban, másfelől a települések a város északi, alpesi klímájú üdülőövezetét alkotják. Az összevont 1. városrész a legjobban előregedett része Salgótarjánnak, ahol a lakónépesség mintegy 1/3-a (!) időskorú. Közülük is Salgóbanya, Rónafalu és Rónabánya emelkedik ki. Ezzel szemben nagyon kevés a gyermek, illetve szűk a középkorúak csoportja, akik között ráadásul kiemelt arányban vannak jelen az alulképzettek, az állandó munkajövedelemmel nem rendelkezők, az inaktívak, a kedvezőtlen lakás- és lakóhelyi körülmények között élők. A háztartások és családok nagyobbik részében nincs foglalkoztatott, amelyek szociálisan is nehéz helyzetben vannak, illetve tartós szegénységben élnek.

Somoskőn a legmagasabb a lakosság társadalmi státusa, nem csak az északkeleti 1. városrészen belül, hanem a városmaggal fizikálisan nem érintkező településrészek közül összességében is. Mindez a településrész festői szépségű fekvésének, illetve az ezzel összefüggő, élénkülő üdülőterületi státuszának köszönhető. Salgóbanya minden vizsgált társadalmi és szociális mutató esetében rendkívül kedvezőtlen helyzetű, nagyon alacsony státusú terület (akárcsak Eresztvény lakóterülete, kivéve a Salgó Hotel környékét), ugyanakkor fejlesztési és egyéb adottságai alapján kedvezőbbnek tekinthető, mint Rónafalu és Rónabánya. Utóbbiak esetében csaknem minden társadalmi mutató nagyon kedvezőtlen helyzetről árulkodik: a népesség előregedett, összességében nagyon alacsony státusú, és leromló lakóhelyi környezetekben koncentrálódik. Közülük is Rónabánya helyzete a kritikusabb, mivel kolónia jellegű beépítettsége következtében, az épületállomány fizikai állapota is rendkívül leromlott. Rónafalu falusias, megújuló házaival előrevetíti egyfajta üdülőfalu-arculat középtávon lehetséges kifejlődését.

A városrész egyes településrészei kivétel nélkül kedvezőtlen külső közúti elérhetőséggel rendelkeznek, tömegközlekedéssel is csak részben feltártak (Somoskő, Eresztvény és Salgóbanya: 11A és 11B buszjárat). A belső utak zömében nem pormentesítettek, nagyobb részt leromlottak, kerékpárutak nincsenek (de kiemelten jellemző a kerékpáros közlekedés), a parkolás megoldott, a közterületek és zöldfelületek mennyisége kedvező, ugyanakkor állapotuk átlag alatti. A településrészek alapellátása részlegesen megoldott (Somoskő a legjobban ellátott, ahol élelmiszerbolt, könyvtár és orvosi rendelő található, Salgóbanán idősök klubja és postafiók van, és itt található a Medves Hotel, Rónafalun és Rónabányán élelmiszerboltok, Rónafalun művelődési otthon Eresztvényben a felújított Salgó Hotel).

Ugyanakkor infrastruktúrájuk hiányos (csak Somoskő van nagyobb részt csatornázva, míg a többi településrészen zömében hiányoznak az előbbiek, illetve néhány utcában nincs kiépítve a közvilágítás és a vezetékes víz sem).

A városrész zömében lakóterületi funkciókat lát el, amelyet némi üdülőtérületi jelleg egészít ki (Eresztvény és Salgóbánya keleti része) a jelentősebb rekreációs (sport, kirándulás) és idegenforgalmi vonzerőkre épülve (Somoskő vára, a bazaltömlés és a Petőfi kunyhó, Karancs-Medves TK, Salgó vára és Boszorkány-kő, Medves-fennsík, mint Közép-Európa legnagyobb kiterjedésű bazalt fennsíkja gazdag élővilágával és bányatavakkal, Medves Hotel, Salgó Hotel, Szilváskő különös „szakadásaival”, a somoskőihez hasonló bazaltömlésével és sípályával, Macska-kői bazaltoszlopok, stb.). Középtávon a lakófunkciók megerősítése és a turisztikai lehetőségek funkcióbővítő kiterjesztése a cél. Ugyanakkor hosszú távon Salgóbánya központjának lakóhelyi és szociális rehabilitációja elkerülhetetlen, de rehabilitáció Rónabánya esetében is releváns. A célok környezeti hatásai kedvezőek.

A városrész SWOT elemzése	
Erősségek	Gyengeségek
Kedvező táji, természeti környezet	Előregedő népesség
Számos turisztikai vonzerő a környéken	Kedvezőtlen végzettségi viszonyok
Nyugodt lakókörnyezet	Alacsony szintű foglalkoztatás
	Alacsony társadalmi státus
	Jelentős szociális nehézségek
	Koncentráltan megjelenő leromló lakókörnyezetek
	Kedvezőtlen infrastrukturális ellátottság
	Rossz elérhetőség
	Ellátásbeli hiányosságok
Lehetőségek	Veszélyek
Idegenforgalmi adottságok jobb kihasználása	Előregedés felgyorsul
Idegenforgalmi infrastruktúra fejlesztése	Krízisterületek helyzete romlik
Munkahelyek kialakítása	Lakókörnyezet leromlik
Fizikai infrastruktúra javítása	Táji-természeti degradáció
Szociális rehabilitáció	

2. VÁROSRÉSZ:
ACÉLGYÁR, ZAGYVARÓNA,
SZABADSÁGTELEP, MŰVÉSZTELEP
ÉS PINTÉRTELEP

2. városrész: Acélgyár, Zagyvaróna, Szabadságtelep, Művésztelep és Pintértelep

A 2. városrészbe szintén hasonló fejlesztési lehetőségekkel rendelkező, ugyanakkor földrajzilag egymáshoz közeli és társadalmi-gazdasági szempontból, funkcionálisan, valamint lakókörnyezeti helyzet alapján is hasonló településrészek kerültek összevonásra.

Zagyvaróna az egységes városterülettől fizikálisan elkülönülő településrész (7 km), amelyet 1973-ban csatoltak Salgótarjánhoz. A városrész döntően falusias jellegű, családi házas beépítésű, de keleti oldalán lakótelepi résszel is rendelkezik. Lakásainak 83%-a a városhoz csatolás előtt épült, azóta az építések üteme folyamatosan csökkent, 1990 és 2001 között mindössze 8 új lakás épült. A lakások alapterülete jóval városi átlag feletti.

Szabadságtelep, Művésztelep és Pintértelep a Salgó út mentén felépült döntően falusias jellegű, családi házas beépítésű településrészek (Pintértelep a várostesttől 4 km-re fekszik). A telepek jellemzője, hogy egy-egy utcán keresztül zsákszerűen kapcsolódnak a Salgó úthoz, bár Pintértelep részben a Salgó út mentén helyezkedik el. Lakásaik 70%-a 1970 előtt épült, melyek közül az 1945 előtt épült házak, kolónialakások lepusztult állapotban vannak. Ezek együttesen lakásállományuk 30%-át teszik ki (mintegy 160-180 lakás). Kolóniák a városmaghoz legközelebb eső Szabadságtelepen találhatók, amely szociális szempontból kedvezőtlen helyzetű terület. A településrészekre egyébként a viszonylag nagy alapterületű lakások jellemzőek.

A 2. városrészben viszonylag sokan, mintegy 3000 ezren élnek kb. 1200 lakásban (a lakosság fele Zagyvarónán, a lakásokból cca. 650 db). A lakosság korszerkezete összességében átlagos, Zagyvarónán az előregedés ugyan nem előrehaladott, de a gyerekek alacsony száma miatt a településrész iskoláját már bezárták, ugyanakkor a telepeken magas az idősök aránya. A végzettségi mutatók, a foglalkoztatás, valamint a jövedelmek adatai kedvezőtlenek, akárcsak az átlagos lakókörnyezet, amelyben a lakások egyharmada alacsony komfortfokozatú. A mutatószámok alapján alsó- és alsóközéposztályok lakják a városrészt, ahol mindenhol vannak szociális problémák, de nem tömegesek. Területileg lokálisak (zagyvafői rész, Szabadságtelep eleje, Művésztelep keleti fele a Bátki és Építők útja között; Felsőponyipuszt), ahol koncentráltan jelennek meg a kedvezőtlen szociális és lakóhelyi problémák. A telepi részekben emiatt viszonylag kedvező az általános ingatlanpiaci helyzet.

A városrészek elérhetősége az egyoldalú feltártság mellett is jónak mondható, a telepek a tömegközlekedésbe a peremeiken, az átmenő Salgó út mentén, míg Zagyvaróna Zagyvafőig végig bekapcsolt. A közterületek, zöldfelületek száma elégséges, állapotuk átlagos, a kolóniáknál ugyanakkor mindkettőnek az ellenkezője jellemző, ugyanakkor a parkolás, és a

szűk keresztmetszetek miatt a belső közlekedés is megoldhatatlan. Zagyvarónán tagóvoda, orvosi rendelő, művelődési ház (leromlott állapotú) és posta működik a megfelelő alapellátás mellett, amíg a telepeken az ellátás hiányos, akárcsak az infrastruktúra egyes elemei is.

A városrész funkciója lakóterület, melynek egyes részek minőségjavítása mellett történő megtartása középtávon a cél, amely az épített környezet megújulásával, a terület rendezettségének növekedésével jár.

A városrész SWOT elemzése	
Erősségek	Gyengeségek
Kedvező táji, természeti környezet	Koncentráltan jelentkező szociális és lakóhelyi problémák
Nyugodt lakókörnyezet	Alacsony komfortszint
Kedvező ingatlanpiaci helyzet	Alacsony végzettségi szint
	Alacsony foglalkoztatottság
	Leromlott belső úthálózat
	Hiányzó infrastrukturális elemek
	Alapellátási, szolgáltatási hiányosságok
Lehetőségek	Veszélyek
Szegregátumok oldása szociális rehabilitációval	Fokozott előregedés
Tömbrehabilitáció	Területi szegregáció
Infrastrukturális ellátás javítása	Közterületek, utak állapotának leromlása
Útrekonstrukció	Lakókörnyezet leromlása
Rekreációs lehetőségek bővítése	

3. VÁROSRÉSZ: BESZTERCE LAKÓTELEP

3. városrész: Beszterce lakótelep

A zömében lakótelepi jellegű városrész az 1970-es években, valamint az 1980-as évek elején jött létre (a lakásállomány 94%-a), túlnyomó többségében házgyári technológiával épült, előregyártott vasbeton panelekből, középmagas lakóépületekkel. Lakásainak 56%-a 2 szobás, 35%-a háromszobás, alapterületüket tekintve 50-60 m² közöttiek. A városrész keleti része kertvárosias lakóövezet, amelyhez jelentős kiterjedésű rekreációs zóna csatlakozik (kemping, horgásztó, strand, szabadidő-központ, gyermektábor, Strand Motel, Tó Motel, sportpályák nagyméretű labdarúgó pályával, amatőr csillagvizsgáló).

A terület egyöntetű és gyors beépítéséből, kialakulásából adódóan a városrész lakossága homogén (mintegy 4400 fő 1800 lakásban), életkori megoszlását tekintve zömében fiatal felnőtt és középkorú rétegekből áll (a lakosság a házakkal párhuzamosan öregszik). Így az idősebb generáció nincs nagytömegben jelen a településrészen, míg a gyermekkorúak aránya átlagos. A középosztályokhoz tartozó, átlag feletti végzettséggel rendelkező középkorúak kiemelkedően magas foglalkoztatottsága révén a munkanélküliségi ráta alacsony, a jövedelmi helyzet viszonylag kedvező, a szociális problémák – egyelőre – mérsékeltek.

A városrész megközelíthetősége jó, tömegközlekedéssel a peremei feltártak, a sűrű beépítés ellenére jelentős a közterületek és zöldfelületek aránya, melyek állapota átlag körüli. A parkolás bizonyos napszakokban problémás. A városrész szolgáltatásokkal történő ellátása megoldott (megfelelő üzlethálózat, posta, itt épült a városban utoljára általános iskola korszerű, angol Clasp rendszerű technológiával), infrastrukturálisan fejlett, a lakások zömében összkomfortosak.

A 3. városrész kettős funkciójú, részben kiterjedt lakóövezet, részben jelentős rekreációs zóna, melyek mindegyike meghatározó a város életében. A városrész célja e funkciók megerősítése, amely az energiahatékonyság növelése mellett kedvező hatással van a környezetre.

A városrész SWOT elemzése	
Erősségek	Gyengeségek
Kiemelkedő rekreációs lehetőségek	Lakások rossz energiahatékonyságúak
Jó elérhetőség	Sűrű beépítés
Utak, közterületek, zöldfelületek száma és állapota kedvező	Magas lakássűrűség
Kedvező lakóhelyi társadalomszerkezet	Parkolási nehézségek
Átlagon felüli végzettségi színvonal	
Magas foglalkoztatottsági szint	
Kedvező átlagos jövedelmi szint	
Lehetőségek	Veszélyek

Kulturális szolgáltatások fejlesztése	Közterületek állapota leromlik
Civil aktivitás fokozása	Környezet fokozódó igénybevétele
Lakások szigetelése	Devianciák utcai megjelenésének fokozódása
Közösségi terek és zöldfelületek színvonalának növelése	

**4. VÁROSRÉSZ:
VÁROSKÖZPONT:
BELVÁROS, KEMEROVÓ ÉS
NAPSUGÁR LAKÓTELEP, BÉKETELEP,
ACÉLGYÁR KÖRNYÉKE,
EPERJESTELEP ÉS ROKKANTTELEP**

4. városrész: Városmag: Belváros, Kemerovó és Napsugár lakótelep, Béketelep, Acélgár környéke, Eperjestelep és Rokkantelep

A 4. városrészbe a Belvároshoz közvetlenül csatlakozó, ugyanakkor funkcionálisan vegyes, valamint az adottságokat, a karaktert és a fejlesztési lehetőségeket tekintve részben eltérő elemeket hordozó, de egymást megfelelően kiegészítő 7 településrész került összevonásra.

A Belváros jelenlegi formájának kialakítása a második világháború után kezdődött meg. A valódi városmag központját az 1960-as években szinte teljesen lebontották, majd újjáépítették. Az új városmag a házigyári technológiával megvalósított beépítés mintapéldáját szolgáltatja (1965: Ybl-díj, 1968: Hild-érem). Itt találhatóak a városi és a megyei igazgatás középületei, illetve olyan intézmények, melyeket sok esetben a korszak sztárépítészei terveztek. A városképet döntően szürke toronyházak és tömbök határozzák meg, de téglaházak is találhatóak, sőt kolónialakások is a közvetlen környezetben (Zemplinszky u., Bajcsy-Zsilinszky út). A Belvárosban nincsenek jelentős műemlékek, de vannak jelentős műalkotások. Összességében 5 országos műemléke van a városnak, amelyek nagyobbik része az egyéb külső belterületeken található. Az országos műemlékekből 3 egyházi emlék, 1 középület és 1 rom (1. táblázat).

1. táblázat Salgótarján országos műemlékei

Törzsszám	Utca	Helyrajzi szám	Megnevezés	Típus
10801	Acélgári út 1-3.	0	R.k. templom	Egyházi
5862	Fenyvesalja út	8642	R.k. templom	Egyházi
5663	Rákóczi út 24.	4104	R.k. templom	Egyházi
9192	Ady Endre út 5.	1254	Földalatti bányamúzeum, lejtőszakna	Középület
5664		0	Salgó várrom	Rom

Belváros lakásállományának fele 2 szobás, negyede 3 szobás, zömük (80%) az 1950-es évektől az 1980-as évek elejéig épült, a lakások háromnegyede összkomfortos. Összességében itt a legmagasabbak az ingatlanárak, befektetési, kiadási céllal szinte csak itt történik lakásvásárlás. A vasút és a 21-es út a Belvárost is kettévágja jelentős városi területeket elfoglalva, a keresztirányú gyalogos és közúti közlekedést egyaránt jelentősen megnehezítve. Egész Salgótarján kiskereskedelmi egységeinek több mint a fele (56%) a Belvárosban található.

A Kemerovó és a Napsugár lakótelepen az 1970-es években épült a lakások majdnem 90%-a, a többi lakás a déli kertvárosi lakó- és intézményi övezeti részén épült fel. A lakások 70%-a kétszobás, mintegy 20%-a háromszobás, döntően a jellemző lakótelepi méretnek megfelelőek

(55 m² körüliek), bár csak komfortosak (3/4-ed részben). A 21-es főút átellenes oldalán a Béketelep korábbi kialakítású kertvárosias lakóövezet, ahol a lakások 60%-a 1945 és 1960 között épült 75%-ban 80 m² feletti alapterülettel, és a város iparosításával párhuzamosan megjelenő jól kvalifikált rétegek lakóhelyévé vált, amelyet a rezidens népesség megtartása és előregedése mellett ma is tart.

Az Acélgyár és környékének története összefonódik a Rimamurány-Salgótarjáni Vasművel, amely az 1880-as évektől építette ki ipari kapacitásait, aminek kielégítésére nagy létszámú külföldi munkás is érkezett a városba. A gyár és környéke, a munkások és a vezetők számára épített házakkal, a kolónialakásokkal, valamint a kiszolgáló intézményekkel (templom, iskola, kórház, posta, kaszinó olvasóegylettel, pihenő park) szerves egészét alkotott, a város többi részétől sorompó választott el. Ennek megfelelően a lakóépületek építészeti szerves egységet alkotnak zömében hagyományos beépítésű belső lakóterületként, részben szociális szempontból nem megfelelő övezetként, illetve ipari és egyéb területként. A lakások egyharmada 1945 előtt épült, másik egyharmada a háborút követő másfél évtizedben, ugyanakkor 1980 óta csak egyetlen lakást adtak át a területen. Emiatt a kétharmadukban kétszobás, 20%-ban összkomfortos és 40%-ban komfortos lakások zöme korszerűtlen, felújításra szorul. A Salgó út északi oldalán leromlott kolónialakások találhatók, akárcsak a Zagyvarakodó környékén (jelentős része lebontva), valamint az Acélgyári út mentén és Jónásch-telepen (zömében lebontva).

Eperjestelep a Belvároshoz közel eső, térben mégis zsákjelleggel elkülönülő 29 lakásból álló falusias jellegű városrész, ahol a lakások kétszer egyharmada az 1970-es és az 1980-as években épült. Rokkantelep a nevét az első világháborús rokkantoknak felhúzott kertes házakról kapta, melyek hagyományos beépítésű belső lakóterülettel társulnak. Melléjük az 1960-as években építették fel az ún. Szerpentinre a lakótelepet, amely a településrész – szerkezetében elavult és korszerűtlen – lakásainak a 3/4-ét adja.

Az IVS-ben lehatárolt, több településrészből összetevődő 4. városrészben mintegy 17.500-an élnek (a város lakosságának kb. 43%-a), nagyjából 8600 lakásban. A városrészre átlagosan jellemző az előrehaladott előregedés, az alacsony gyermekszám, a kiköltözésekkel is fogyó népesség. A végzettség, a foglalkoztatottság, a társadalmi státus ugyanakkor városi szintet meghaladó, akárcsak a lakókörnyezet jellemzői. Mindez azonban, főképp a lakónépesség összetétele, státusa és a lakókörnyezet a városrész településrészenkénti összetételéhez hasonlóan nagyon heterogén, csaknem mindegyik vonatkozásban képviseltetik magukat a szélsőségek.

A Belváros lakossága a lakótelepekkel párhuzamosan előregedő, a gyermekek aránya átlag alatti. A lakosok társadalmi státusa közepes, végzettsége városi szinten magas, a munkanélküliség körükben viszonylag alacsony. Kemerovó mutatói szinte minden dimenzióban a legkedvezőbbek között vannak, a lakosság státusa városi szinten kiemelkedő. Ugyanakkor a gyermekkorúak és az időskorúak aránya alacsony, mint más lakótelepeken is, bár ez utóbbi csoport aránya a lakótelep korai építése miatt valamivel magasabb. Béketelep a mai napig őrzi magas státusát, bár a városrész szintén előregedett, ennek ellenére minden társadalmi és lakókörnyezeti mutató tekintetében a legjobb értékekkel rendelkezik. Az Acélgyár környékén élő népesség előregedő, átlagosan legfeljebb középfokú végzettséggel rendelkezik, nagy részben munkanélküli és alacsony jövedelmű. A terület egyértelműen a rendszerváltás vesztese, jellemző a városrész szociális státusának folyamatos süllyedése, mely a helyben található intézményekre is hat. Eperjestelep alacsony lakosság száma miatt nehezen megállapítható társadalmi-szociális státussal rendelkezik: mindenesetre a legtöbb mutató a közepes, illetve a jó kategóriába sorolja, és az ingatlanbecslők is magas presztízsnak értékelik a területet, mivel lakásállománya jelentősen feljavult az elmúlt 10 év során. Szembetűnően magas a gyermekek aránya, és alacsony az időseké. Mára Rokkantelep tűnik a legalacsonyabb státuszú lakótelepi résznek a városban, elsősorban a Szerpentin út mentén elhelyezkedő, az 1950-60-as években épült, 3 emeletes, egyre korszerűtlenebbé váló lakásoknak (az egyszobások aránya 32%, a kétszobásoké 52%), valamint a lakóteleppel együtt öregedő lakónépességnek köszönhetően.

A Belváros és tágabb környezetének külső megközelíthetősége jó, belső úthálózati kapcsolatai is zömében megfelelőek, ugyanakkor az utak állapota több helyen átlag alatti. A közlekedés erősen zsúfolt, amihez a korlátozott keresztirányú közlekedési lehetőségek is hozzájárulnak az elegendő parkolóhely hiánya, a szűk keresztmetszetek, az irányított gyalogosforgalom mellett. A terület belső tömegközlekedéssel feltárt (kivéve Eperjestelep és Béketelep, amelyeknek a peremei érhetők el, továbbá Rokkantelep külső részei), a távolsági közlekedés elsőszámú központja. Az infrastrukturális ellátottság teljes körűnek mondható (gázellátási hiányosságok és poros utak egyes külső részeken, főként a Zagyvarakodó környékén). Magas a burkolt felületek aránya, akárcsak a közterületeké, míg a zöldfelületek szűkösek. Állapotuk az önkormányzat által sűrűn karbantartott részeken megfelelő, a többi részen közepes, a csatlakozó lakótelepeken átlag alatti, míg a kolóniák környékén és a peremeken (pl. Rokkantelep egyes részei) leromló.

A Belváros és tágabb térsége klasszikusan vegyes funkciójú terület, ahol a kiterjedt lakóövek mellett helyet kap az igazgatás, a köz- és egyéb szolgáltatások, a kereskedelem és vendéglátás, a kultúra és a rekreáció, ugyanakkor erőteljesen a közlekedés, logisztika és az ipar. A meglévő funkciók közül az utóbbiak területhasználatának mérséklése, illetve az előbbiek közül a lakóhelyi, az igazgatási és a rekreációs szerepek megerősítése a közép- és hosszú távú cél. Emellett a Belváros és tágabb térségének elsődleges funkcióbővítő rehabilitációs célja a kereskedelmi, a szolgáltatási, a vendéglátási és a gyenge turisztikai szerepek kiterjesztése, a közterületek megújítása, a forgalom csillapítása, a városmag komplex revitalizációja. Az ezzel kapcsolatos tervezett fejlesztések hatásai javítják az épített környezet állapotát, ugyanakkor a környezet fokozott igénybevételét és a forgalom megnövekedését eredményezik, melyek megnyugtató kezelése, csillapítása, levezetése szükséges.

A városrész SWOT elemzése	
Erősségek	Gyengeségek
Széleskörű funkciók	Lakókörnyezetbe ékelt jelentős kiterjedésű működő és barnamezős ipari területek, közlekedési felületek
Kedvező ellátási helyzet	Hiányzó belvárosi műemléki értékek, hagyományok és vonzás
Magas átlagos végzettség és foglalkoztatás	Kedvezőtlen városkép, építészeti arculati összkép
Jó elérhetőség	Széttagolt szerkezet
Rendezett lakókörnyezetek	Beszűkült várostest, minimális fejlesztési területek
Kiterjedt közösségi terek	Előregedés
	Beékelődő kolóniák környezetében leromló lakókörnyezetek
	Koncentrálódó kedvezőtlen szociális körülmények
	Devianciák magas fokú utcai megjelenése
Lehetőségek	Veszélyek
Funkcióbővítés	Lakosság kiköltözése felgyorsul
Lakáskörülmények koncentrált javítása	Beékeltszociális krízisterületek kiterjednek
Ipari szuburbanizáció	Lakossági cserélődés kedvezőtlenebb státusz irányába
Városszerkezetet javító, lazító megoldások	Közterületek állapota romlik
Társadalmi vonzásfeltételek átalakítása	Lakóépületek állapota leromlik
Kereskedelemfejlesztés	Ellátási szerepek hanyatlanak
Szolgáltatások minőségjavítása	Belvároshoz kötődő foglalkoztatás csökken
Foglalkoztatás növelése	Ipari szerepek fokozódnak

5. VÁROSRÉSZ: KŐVÁRALJA ÉS IDEGÉRTELEP

5. városrész: Kőváralja és Idegértelep

A kettős városrészt alapvető kettősség is jellemzi lakóhelyi és társadalmi-gazdasági szempontból, mivel az idegéri terület zöme szociális szempontból kedvezőtlen helyzetű terület, ahol az elkülönült 21 db kolóniaépület környezetében a szegénység szubkultúrája, jelentős társadalmi problémák mutatkoznak (Alsó és Felső Idegér út, Bereczki M. út). Ettől karnyújtásnyira ugyanakkor magas státusú, folytonosan növekvő kertvárosias lakóöv terül el családi házas beépítéssel. A városrész közepén a kőváraljai romok helyezkednek el. Az egész területet értékes természeti környezet övezi (természetvédelmi terület).

A városrészben ma már mintegy 1400-an élnek kb. 400 lakásban, amely magas laksűrűséget jelez, ugyanakkor a lakások átlagos alapterülete a legnagyobb a városban. A városrész lakásállománya és népességszáma húszévenként, az 1960-as, majd 1980-as, illetve a 2000-es években növekedett a leglátványosabban. A két terület a legfiatalosabb a városban, az időskorúak aránya 12% alatt marad, amely kedvező foglalkoztatási helyzettel párosul, ami jobb jövedelmi viszonyokat teremt. A folytonosan megújuló épületállományba beköltöző magasan kvalifikált népesség révén magas a terület rész átlagos társadalmi és ingatlanpiaci státusa, ugyanakkor ennek ellenkezője jellemzi a mintegy hetven lakásból álló idegéri kolónia közvetlen környezetét.

A városrész elérhetősége jó, városi tömegközlekedéssel a peremén feltárt (5-ös, 25-ös autóbusz). Az utak állapota átlagos, akárcsak a közterületeké és a zöldfelületeké, amelyek jelentős kiterjedésűek (kivéve a kolóniák környezetében, ahol leromlott és az alapvető infrastruktúra is hiányzik). Parkolási gondok nincsenek. A terület rész ellátási szempontból hiányosságokkal jellemezhető, amelyet mérsékel a felfezető városközponti szakasz jelentős intézményi (levéltár, múzeum, kiállítóhely, mentőállomás, ÁNTSZ) és kereskedelmi központi szerepe (vásárcsarnok, üzletek).

A városrész alapvetően lakófunkciójú, melynek megerősítése a cél középtávon, ugyanakkor hosszabb távon a kolóniák környezetét rehabilitálni szükséges. A céloknak nincsenek káros környezeti hatásai.

A városrész SWOT elemzése	
Erősségek	Gyengeségek
Nyugodt kertvárosias lakókörnyezet	Elkülönült kolóniatelep beékelődése, ahol leromlott a lakókörnyezet
Kedvező elérhetőség	Koncentráltan megjelenő hátrányos helyzetű népességcsoport
Kiemelkedő végzettségi szint	Új építési telkek elfogytak
Magas átlagos társadalmi státus	
Jelentős számú beköltözés	
Kedvező korszerkezet	
Lehetőségek	Veszélyek
Koncentrált lakóterületi megújítás	Kolóniaépületek állapota tovább romlik
Infrastrukturális ellátás javítása	Közterületek leromlanak
Közúti kapcsolat megteremtése Baglyasaljával, az új úttal feltárt területen új kertvárosias beépítés kialakítása	Szociális problémák koncentrálnak és erősödnek

**6. VÁROSRÉSZ:
FORGÁCH-TELEP ÉS
SOMLYÓBÁNYATELEP**

6. városrész: Forgách-telep és Somlyóbányatelep

Az összevont 6. városrész – az 1. és a 4. mellett – Salgótarján egyik legheterogénebb városrésze, mivel megtalálhatók benne hagyományos beépítésű belső városrészek, egy kisebb lakótelep, falusias jellegű övezetek kertes házakkal, üdülőövezetek, valamint számos kolónialakás.

A városrészen belül Forgách-telepnek a Belvároshoz közvetlenül csatlakozó szakasza részben hagyományos, részben lakótelepi beépítésű, míg távolodva falusias jellegű lakóövezet a jellemző, melynek peremi részén kolónia található (Kazári és Somlyói út találkozása). A 23 db kolóniaépület (87 lakás) földszintes, magas-tetős kialakítású, ikerház jellegű, komfort nélküli lakásokkal. A településrész lakásainak kora változatos, a II. világháborút követő évtizedekből nagyjából hasonló számú jelenleg is használt ingatlan található meg a területen, így a lakások állaga, miként lakónépessége is heterogén.

Somlyóbányatelep eredendően üdülőövezet, melynek szívében húzódik meg, szociális szempontból nem megfelelő lakóövezetként, az egykori bányászok számára átmeneti lakóhelyként épített kolónia. A földszintes, magas-tetős kialakítású, sorház típusú 29 db lakóépületben döntően komfortnélküli lakások találhatók (121 db), a hozzájuk tartozó melléképületekkel együtt rossz műszaki állapotban. A településrész lakásainak 92%-a önkormányzati tulajdonú, 90%-a 1945 előtt épült, 84%-a komfort nélküli, 73%-a egyszobás!

A 6. városrészben növekvő számban, mintegy 2300-an élnek kb. 400 lakásban, összességében meglehetősen kedvezőtlen társadalmi jellemzőkkel, és lakóhelyi körülmények között. A korszerkezetben a fiatalok és az idősök aránya egyaránt magas, ugyanakkor a szűk középkorú rétegek végzettségi, foglalkoztatási és szociális viszonyai kedvezőtlenek, mivel arányaiban többen rendelkeznek legfeljebb általános iskolai végzettséggel, illetve kevesebben rendszeres jövedelemmel, mint a városban. Magas a foglalkoztatott nélküli, illetve a csak inaktív keresőkkel, vagy munkanélkülivel rendelkező háztartások, illetve családok aránya, amely hozzájárul az alacsony átlagos társadalmi státus fenntartásához, a területnek a város egyik legalacsonyabb szintű presztízséhez. Forgách-telepen a heterogén lakásszerkezet következtében igazán szélső értékű társadalmi mutatókkal ugyanakkor nem lehet találkozni. Ezzel szemben a temető és a Dobó K. út környékén szembetűnők a szociális problémák. Somlyóbánya viszont talán a legrosszabb státusú önálló településrésze a városnak.

A városrészen belül Forgách-telep elérhetősége kedvező, míg Somlyóbánya perifériális helyzetű, ugyanakkor tömegközlekedéssel bekapcsoltak (2A, 2T, 25), a parkolás megoldott. Az önálló településrészegységek számos közterülettel és zöldfelülettel rendelkeznek, de ezek

állapota átlag alatti, a kolóniák környezetében leromló, az infrastruktúra zöme hiányzik, az utak rossz állapotban vannak, az ellátások és szolgáltatások minimálisak (kivéve Forgáchtelepnek a Belvároshoz közvetlenül kapcsolódó része: óvoda, általános és középiskola, sportpálya).

A 6. városrész funkciója egyöntetűen lakóterület, ahol a kolónia-probléma megoldása, az infrastruktúra-fejlesztés, valamint a közterületek, a lakóépületek és lakások minőségjavítása az elsődleges cél, amely kedvező hatásokkal jár a környezet állapotára.

A városrész SWOT elemzése	
Erősségek	Gyengeségek
Kedvező természeti környezet	Leromlott beékelődő lakókörnyezetek
Nyugodt kertvárosias lakóövezet	Kedvezőtlen a lakások komfortszintje
Növekvő beköltözés	Infrastruktúra zömében kiépületlen
	Somlyóbánya ellátása hiányos
	Magas az eltartottak aránya
	Alacsony átlagos társadalmi státus
	Kedvezőtlen végzettségi viszonyok
	Alacsony foglalkoztatottság
	Szociálisan érzékeny területek koncentrációja magas
Lehetőségek	Veszélyek
Hiányzó infrastruktúra kiépítése	Előregedés fokozódik
Szociális gazdaság fejlesztése	Köz- és lakóterületek állaga leromlik
Tömbrehabilitáció	Szociális problémák fokozódnak
Társadalmi megújulás ösztönzése	Területi szegregáció alakul ki
Foglalkoztatási helyzet javítása	A környező településekről érkező, legalacsonyabb státuszú csoportok beköltözési célterületévé válik

**7. VÁROSRÉSZ:
RÁKÓCZI ÚT KÖRNYÉKE**

7. városrész: Rákóczi út környéke

A 7. városrész mindenféle értelemben a szélsőségek negyede, ahol a Belvároshoz közvetlenül csatlakozó értékes központi területek jelentős részét működő és barnamezős iparterületek és vasúti, illetve a teherpályaudvar környezetéhez tartozó kiterjedt üzemi zónák foglalják el. E meghatározó térszerkezeti elemekhez minimális hagyományos beépítésű, zömében kisebb kiterjedésű kertvárosias lakóövezetek csatlakoznak, ahol elavult a lakásszerkezet, és a komfortosság is meglehetősen alacsony szintű a kiemelkedően magas (> 50%) önkormányzati tulajdoni hányad mellett (bérlakások, szociális bérlakások és szolgálati lakások). A második világháború utáni erőteljes iparosítással párhuzamosan az 1960-as években adták át ugyanis a városrész jelenleg is használt lakásainak több mint felét, az utána következő évtizedekben az építési kedv minimálisra csappant a beszűkülő lehetőségek függvényében, ugyanis a szabad területek szinte teljes körűen beépítésre kerültek. A városrész jelenlegi állapotában az elhanyagolt, illetve az alulhasznosított ipari és közlekedési területek nagy aránya miatt rendezetlennek hat.

Előzőek függvényében a városrészben – rendkívüli növekedési dinamika mellett – még ma is viszonylag kevesen laknak (kb. 800 fő 260 lakásban). Arányaiban kiemelkednek az időskorúak és elenyésző a gyermekek száma, amely magas eltartottsággal, illetve szélsőséges társadalmi adottságokkal párosul. Az aktív korúak magas foglalkoztatottsága mellett magas a rendszeres jövedelemmel rendelkezők, illetve a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya is a sok nyugdíjas révén. Összességében kedvezőek a végzettségi viszonyok, és társadalmi szempontból a városrész közepes státusú, ahol zömében alsóközép- és középrétegek élnek.

A városrész elérhetősége kitűnő, utakkal, tömegközlekedéssel, vasúttal kiemelkedően feltárt (vasútállomás és tömegközlekedési csomópont), ugyanakkor óriási az átmenő forgalma ebből következően. Kiemelkedően magas a közterületek és a burkolt felületek aránya, amely kevés zöldfelületnek enged teret. Előzőek állapota azonban leromlott, ugyanúgy, mint az utaké, egyes területeken jelen vannak a parkolási nehézségek. A városrész egyes gazdasági és speciális szolgáltatásokban bővelkedik (nagykereskedelem, raktározás, logisztika, közlekedés, állategészségügy, élelmiszerellenőrzés), ugyanakkor a lakosság ellátáshoz kapcsolódó elemekben hiányos.

A városrész főképp ipari és gazdasági szolgáltatási szerepeket tölt be a városi szintű funkciómegosztásban, amelyekhez lakóövezetek is csatlakoznak. A Rákóczi út és környékének elsődleges célja a funkcióbővítés, melyben az alulhasznosított, zömében barnamezős közlekedési és ipari területek használatának az intenzívebb irányokba történő

átalakítása kiemelt feladat, annál is inkább, mivel értékes központi elhelyezkedésű városi területekről van szó. E tekintetben a kereskedelmi, a környezetkímélő ipari és a lakófunkciók bővítése, illetve kialakítása egyaránt számba vehető. A célok megvalósítása révén jelentősen javul a terület rendezettsége, a városszerkezet és -kép, csökkenhet a környezet jelenlegi jelentős terheltsége, amelyet a környezetkímélő gazdasági hasznosítás, az átmenő forgalom csillapítása révén, a parkolási lehetőségek javításával, a közösségi terek és zöldfelületek arányának növelésével is támogatni szükséges.

A városrész SWOT elemzése	
Erősségek	Gyengeségek
Erős ipari és gazdasági szolgáltatási háttér	Nagy kiterjedésű értékes központi városi területek alulhasznosítva
Fejlett gazdasági és lakossági infrastruktúra	Lakókörnyezetbe ékelődő ipari és közlekedési területek
Kitűnő elérhetőség	Leromlott üzemi és csatlakozó területek
Kedvező végzettségi viszonyok	Erőtéljes környezeti terhelés
Magas foglalkoztatási szint	Jelentős átmenő forgalom
	Kedvezőtlen a lakások komfortszintje
	Jelentős mértékű előregedés
	Kedvezőtlen a lakosság helyi szolgáltatási ellátottsága
Lehetőségek	Veszélyek
Funkcióbővítő városrehabilitációs beavatkozások	Ipari funkciók kiterjednek
Városszerkezet problémáinak oldása	Környezetterhelés fokozódik
Forgalomcsillapítás	Forgalom növekszik
Barnamezős területek újrahasznosítása	Lakóterületek leértékelődnek
Lakások komfortosságának növelése	Szociális feszültség nő
Városkép javítása	Közterületek leromlanak
Zöldfelületek arányának növelése	Barnamezős területek aránya nő

8. VÁROSRÉSZ: BAGLYASALJA

8. városrész: Baglyasalja

Baglyasalját 1950-ben Salgótarján megyeszékhellyé nyilvánításának évében csatolták a városhoz. A városrész a Petőfi úton keresztül kapcsolódik Nyugatról a városhoz, egy hosszanti völgyben elhelyezkedve. A terület nagyobb részt falusias jellegű, családi házas beépítésű lakóövezet (néhány leromlott műszaki állapotú önkormányzati tulajdonú kolónialakással), amelyhez kisebb gazdasági és egyéb (kiskerti) övezet is csatlakozik. A lakások valamivel több, mint fele 1945 előtt épült, amelyek az átlagos lakótelepi lakásokhoz képest nagyobb alapterületűek. Az értékesebb területek a központi várostesthez közelebb helyezkednek el, és ez meghatározza a völgy belső tagozódását is.

Baglyasalján növekvő számban élnek, jelenleg mintegy 1800-an 600-at meghaladó számú lakásban. E városrész lakossága a legfiatalosabb egész Salgótarjánban, ahol a gyermekkorúak aránya meghaladja a 21%-ot, ugyanakkor az idősek aránya átlag körüli. Mindez magas eltartottságot és ebből következően jelentősebb szociális nehézségeket is jelez. Ugyanakkor alacsony végzettségi szint és foglalkoztatottság mellett magas a munkanélküliség és a rendszeres jövedelemmel nem rendelkezők aránya. Ráadásul ez területileg is tagoltan jelentkezik, mivel a hátrányos helyzet a várostól földrajzilag távolodva fokozódik, és területileg koncentrálódik is. Ennek következtében a várostól távoli baglyasaljai részeken alacsonyabb státusúak élnek (Katalintelep), a középső területeken az alsóbb középosztályok vannak nagyobb arányban jelen, míg a városhoz közelebbi zónában közepes a társadalmi és lakóhelyi státus.

A városrész megközelíthetősége egy irányból lehetséges, ugyanakkor a tömegközlekedésbe bekapcsolt (4-es, 14-es, 46-os busz). A közterületek és zöldfelületek száma és állapota átlagos, a parkolás megoldott. A városrész zömében rendelkezik az alapvető infrastrukturális és szolgáltatási és rekreációs ellátással (óvoda, általános iskola, diákotthon, posta, orvosi rendelő, idősek otthona sportpálya, étterem, szauna).

A városrész lakóhelyi funkciót tölt be, melynek megtartása és megerősítése a középtávú cél. Ehhez a kolónialakások helyzetének megoldása és a nehéz szociális körülményekkel kapcsolatos problémák tartós kezelése is hozzátartozik. Mindezek környezeti hatásai kedvezőek mind természeti, mind épített környezeti vonatkozásokban.

A városrész SWOT elemzése	
Erősségek	Gyengeségek
Kedvező természeti adottságok	Alacsony végzettségi szint
Nyugodt kertvárosias lakókörnyezet	Magas munkanélküliség és inaktivitás
Növekvő beköltözés	Koncentráltan megjelenő alacsony társadalmi státus
Kiemelkedő fiatalok-arány	Koncentráltan megjelenő kedvezőtlen lakóhelyi adottságok
Kedvező szolgáltatási ellátási szint	Leromlott állapotú közterületek és középületek
	Fokozott szociális problémák
Lehetőségek	Veszélyek
Infrastruktúrafejlesztés	Lakóterületek állaga leromlik
Szociális gazdaság erősítése	Közterületek leromlanak
Helyi foglalkoztatás növelése	Szociális problémák eszkalálódnak
Tömbrehabilitáció	

9. VÁROSRÉSZ: ZAGYVAPÁLFALVA

9. városrész: Zagyvapálfalva

Zagyvapálfalva önálló települést 1961-ben csatolták Salgótarjánhoz. A II. világháború után erőteljes iparosodott, majd a rendszerváltás után az ipari park létrehozásával ez a karakter tovább erősödött. A városrész eltérő jellegű gazdasági és lakóterületi egységekből áll, ahol a lakótelepi (Gorkij), a kertvárosias és a falusias beépítés mellett kolónialakások is megtalálhatók (Hősök útja, Hársfa u.; Csokonai út), de szociális szempontból nem megfelelő lakóterületet jelentenek egyes panelházak is (Zöldfa u.), ugyanakkor az ipar és a szolgáltatások is erőteljesen képviseltetik magukat (21-es főút és vasút közti területek, ipari park). A Hársfa úti földszintes kolóniák sorházszerűen egybeépültek, ugyanakkor a Csokonai úton a földszintes, a Hősök úton az egy emeletes, magas-tetős kialakítású épületek egyaránt rendkívül avult műszaki állapotban vannak. A lakások nyolcada a II. világháború előtt, illetve az 1960-as években épült, legnagyobb részük azonban az 1970-es (1/4-e) és az 1980-as években (1/3-a). Többlakásos lakóépületek építésével jelentős lakóterületi fejlesztések indultak meg a 2000-es években is (2004-től). A lakások 85%-a megfelelő komfortfokozatú.

Zagyvapálfalva a második legnagyobb népességű városrész, ahol mintegy 9900 fő él kb. 3800 lakásban. A városrész funkcionális sokszínűsége mellett a lakosság összetétele is heterogén, így az átlagos társadalmi mutatók sokszor szélsőséges eltéréseket takarnak. A városrész fiatalos korszerkezetű, ugyanakkor átlagos végzettségi, foglalkoztatási, jövedelmi és szociális helyzettel jellemezhető. A lakótelep itt is közepes státusú, mint a város többi lakótelepe is, ahol alsóközép- és középrétegek élnek, míg a kertváros részen egyértelműen magasabb státusú felsőközéposztályok. A falusias terület a város más hasonló funkciójú területeivel megegyező adottságokkal rendelkezik. A Zöldfa és Hársfa utca lakói döntően a pécskői cigánydombról ideköltöztetettek és a leszármazottaik, akik rendkívül alacsony státusúak, és minden fajta és jellegű szociális és gazdasági probléma halmozottan jelen van az életükben. További kisebb, társadalmi szempontból figyelmet érdemlő, leromló, szociálisan veszélyeztetett területek is beékelődnek a városrészbe: a Budapesti út – Rákóczi út – Csokonai út közé bezárt vasút és iparterület menti beékelődő zóna, a Keszi u. környezete, valamint az egykori zártkertek Kotyháza és Kormospusztá környezetében.

Zagyvapálfalva Salgótarján déli kapujaként a legjobb elérhetőségű városrész, ahová a 21-es mellett a 22-es főút is érkezik, továbbá más alsóbbrendű utak is becsatlakoznak, és rendelkezik vasúti, illetve távolsági autóbusz megállóhellyel, továbbá tömegközlekedéssel kitűnően feltárt többszörös buszfordulóként, végállomásként. A városrész közterületekkel és zöldfelületekkel jól ellátott, melyek állapota a leromlottól az újig és magas szinten karban

tartottig változó. Zagyvapálfalva gyakorlatilag város a városban, mivel az infrastruktúrák és a szolgáltatások szinte teljes köre elérhető, bár utóbbiak főként a lakótelepen (óvoda, általános és középiskola, művelődési ház, felnőtt és gyermekorvosi rendelők, gyógyszertár, posta, idősök klubja, sportpálya), illetve a Csokonai és Nagymező utcák találkozásánál.

Lakóhelyi és gazdasági szempontból a városrész a Belváros és tágabb környezetéhez hasonlóan (4. városrész) vegyes funkciójú, mivel több különböző szerepet is betölt. Lakótelepi rész a Gorkij, kertvárosias lakóövezet a mellette lévő terület, falusias jellegű beépítés jellemzi régi Zagyvapálfalvát a főút két oldalán, illetve a Kazár-völgyben és a Vizslásra vezető út mentén. Szociális szempontból kedvezőtlen helyzetű a Hősök, a Zöldfa és a Hársfa utca tágabb környéke, valamint a Batsányi és a Csokonai út egyes részei, ipari terület a 21-es út és a vasút menti déli zóna, valamint az ipari park, de a város peremén egyéb övezet is található (kiskeretek a Sámsonháza felé vezető út mentén). Mindezek a lakóhelyi, a rekreációs, a gazdasági és szolgáltatási, a kereskedelmi, a kulturális, valamint a közlekedési alközponti szerepeit emelik ki. Közülük a lakóhelyi szerepek minőségjavítás melletti megerősítése, illetve a gazdasági, a kereskedelmi, a kulturális és a rekreációs funkciók kibővítése a városrész célja.

A városrész SWOT elemzése	
Erősségek	Gyengeségek
Széleskörű funkciók	Beszűkült várostest, minimális fejlesztési területek
Jelentős alközponti és kapuszerep	Koncentráltan megjelenő kedvezőtlen lakóhelyi adottságok
Kiemelkedő gazdasági és kereskedelmi potenciál	Koncentráltan megjelenő leromlott állapotú közterületek
Munkahelyek száma magas	Koncentráltan jelenlévő alacsony társadalmi státus
Kedvező infrastrukturális és szolgáltatási ellátási helyzet	Koncentráltan jelenlévő fokozott szociális problémák
Kitűnő elérhetőség	Devianciák magas fokú utcai megjelenése
Rendezett lakókörnyezetek	
Kiterjedt közösségi terek	
Fiatalos korszerkezet	
Növekvő beköltözés	
Lehetőségek	Veszélyek
Szociális városrehabilitáció	Peremi helyzetű és beékeltszociális krízisterületek kiterjednek
Lakáskörülmények koncentrált javítása	Lakosságcsereélődés kedvezőtlenebb státus irányába
Foglalkoztatás növelése	Közterületek állapota romlik
Funkcióbővítés	Lakótelepi épületek állapota leromlik
Gazdasági infrastruktúra fejlesztése	
Kereskedelemfejlesztés	

**10. VÁROSRÉSZ:
KÜLTERÜLET (ERESZTVÉNY NÉLKÜL)**

10. városrész: Külterület (Eresztvény nélkül)

A mezőgazdasági jellegű külterületek egyes volt zártkerti, üdülő jellegű zónák mellett némi ipart és szolgáltatást is magukon hordoznak. 2001-ben 21 külterületi részt tartott nyilván a KSH: Andrástelep, Csenyikvölgy, Csókáspuszta, Dugdelpuszta, Eresztvény, Gyurtyános, Kisponyipuszta, Kormospuszta, Kotyháza, Magyarbánya, Nyárjaspuszta, Nyesésdülő, Ökörkő, Pécskőpuszta, Salgőpuszta, Somositanyák, Somoskőitánya, Szánasalja, Szigetpuszta, Szilvaskő és Újbányatelep. A különböző típusú külterületi lakott helyeken hivatalosan mintegy 280 fő él állandó jelleggel kb. 100 lakásban, ennek ellenére vélhetően sokkal többen költöztek ki a volt zártkerti részekbe is a hivatalosan üresen álló üdülőházak téliesítésével.

A széttagoltan elhelyezkedő külterületi lakott részek megközelíthetősége kedvezőtlen, földutakon keresztül lehetséges. A vízelvezetésen javítani szükséges. A mezőgazdasági használat megtartása, a volt zártkerti zónákban az üdülő jelleg erősítése, az idegenforgalmi jellegű funkcióbővítés, a lakóterületek visszaszorítása, illetve ipari-szolgáltató területek integrálása a közép- és hosszú távú cél, amely egybeesik a környezetminőséget javító érdekekkel.

A városrész SWOT elemzése	
Erősségek	Gyengeségek
Intenzív mezőgazdasági használat	Kevésbé differenciált mezőgazdasági termelés
Kapcsolódó üdülőjellegű funkciók	Rossz elkérhetőség
Lehetőségek	Veszélyek
Ipari-szolgáltató funkciók visszaszorítása	Mezőgazdasági eredetű környezetterhelés fokozódása
Lakóterületi funkciók korlátozása	Ipari-szolgáltató funkciók kiterjedése
Üdülőterületi hasznosítás bővítése	Üdülőterületek állandó jellegű használatából származó szennyezések növekedése
Mezőgazdasági termelés diverzifikálása	Lakóterületi szerepek növekedése

IV. FEJLESZTÉSI STRATÉGIA

IV. FEJLESZTÉSI STRATÉGIA

4.1. Salgótarján hosszú távú jövőképe

Salgótarján rövid, összefoglaló jellegű, 15-20 éves távlatra vonatkozó jövőképe a következő:

Megújuló, vonzó középváros

A jövőkép – Salgótarján és a salgótarjáni kistérség fejlesztési koncepcióiban és stratégiai terveiben megfogalmazott középtávú célok figyelembe vételével – az alábbi:

Gazdaság és innováció

- Több lábon álló gazdasági szerkezet jön létre, ahol a magas fokú foglalkoztatás mellett jelentős az értéktermelő és exportképesség, kiépültek a beszállítói és klaszter típusú együttműködések, valamint a hatékonyság és az innováció az egész termelési folyamatot átfogja;
- A megújult Városház központ a határon átnyúló, több mint százezres lélekszámú térség vonzásközpontja, amely korábban alulhasznosított, rehabilitált tágabb környezetével együtt élhető és vonzó a „városi infrastruktúrát” rendszeresen használó népesség és a turisták számára egyaránt az itt működő kiskereskedelem és szolgáltatások minősége miatt.
- Megújulnak a Városház központ és tágabb térségének alulhasznosított területei, ahol megerősödnek a kereskedelmi és szolgáltatási, a termelési, valamint a lakóhelyi funkciók egyaránt.
- Erős gazdasági és szolgáltatási nagytérségi központtá válik Salgótarján, amely jelentős vállalkozási és foglalkoztatási potenciállal rendelkezik, továbbá széles körben kiépült innovációs, gazdasági, kereskedelmi, idegenforgalmi-vendéglátási és egyéb szolgáltatási rendszerekkel;
- A munkaerő magasabb képzettségét igénylő termékek és szolgáltatások növekvő aránya következtében, folyamatosan növekszik a hozzáadott érték a város gazdaságában;
- Salgótarján Nógrád megye és a határon átnyúló Neogradiens Eurorégió keleti részének ipari foglalkoztatási és munkaerőpiaci központja, amelynek zöld és barna mezős ipari területein több ezer új ipari munkahely jött létre a 2008 évi állapothoz képest, az ipari tevékenység széles skáláján, a több száz főt foglalkoztató KKV-któl, illetve nagyvállalatoktól a nagy K+F tartalmú, tudásintenzív, tevékenységet végző közepes, kis-, és mikro-vállalkozásokig.

- Folyamatosan növekszik a hozzáadott érték a város gazdaságában a magasabb képzettséget igénylő termékek és szolgáltatások növekvő aránya következtében;
- Rendszerszerűek a gazdasági, a K+F, az innovációs fejlesztési szervezetek, az oktatási-képzési intézmények, valamint az önkormányzat közti együttműködések;
- A korábbi, területarányosan elvárható mértékű iparűzési adót nem termelő, területarányosan elvárható számú ipari munkahelyet nem jelentő, alulhasznosított „rozsdá övezetek” nagy része eltűnt, helyükön az ipari területeken korszerű, piacképes termelést folytató ipari létesítmények, a vegyes városközponti területeken odaillő funkciójú korszerű új épületek épültek, illetve épülnek, amelyek munkahelyeket biztosítanak és területarányosan megfelelő mértékű helyben maradó adót fizetnek.
- A munkaerő-tartalékok jobb kihasználásával és a térségi munkaerő integrálásával kerül kiszolgáltatásra a munkaerő iránti növekvő kereslet, ezáltal javulnak Salgótarjánban és térségében a foglalkoztatási és megélhetési lehetőségek, valamint a szociális helyzet;
- Új gazdasági és szolgáltatási alközpontok jönnek létre Salgótarján külső területein is (elsősorban Zagyvapálfalván);
- Kiépül és megerősödik Salgótarján szociális gazdasága;
- Szolgáltatói jellegű, feladatait magasabb színvonalon ellátó önkormányzat és közszolgáltatási rendszer támogatja a gazdasági, idegenforgalmi és lakóhelyi felértékelődés folyamatát;
- A város turisztikai ágazatának bővülő bevételei tükrözik a kedvező térségi idegenforgalmi adottságok javuló kihasználását;

Demográfiai változások

- A pozitív irányú demográfiai változások hatására megáll a népesség fogyása, elindult a népességszám emelkedése, és a képzettebb népesség beáramlása révén szerkezetében megújul, státusában javul a társadalmi szerkezet;
- Emelkedik a lakóközösségekre igényes, aktív és lokálpatrióta lakóközösségek aránya.

Lakóhelyi környezet

- A városszerkezet lehetőségek szerinti korrekciója révén javulnak belső kapcsolatok, barnamezős területek szabadulnak fel gazdaság- és városfejlesztési célokra egyaránt, amelyek fejlesztésének hatására a városban jobb lesz élni, mint korábban volt;

- A városközponti funkciók kiterjednek, amely lehetőséget nyújt a rehabilitációs megújulásra, mely révén kiteljesednek a belvárosi szerepkörök;
- Fejlett infrastruktúrával, épített környezettel és kedvező természeti adottságaihoz méltó városi környezettel rendelkező európai színvonalú szolgáltató középváros lesz Salgótarján, jelentős térségi és határon átnyúló vonzerővel;
- Ennek részeként megújul, betölti funkcióját és elnyeri méltó környezetét a Belváros, amely a városlakók és a térségben élők találkozási helye lesz;
- A szociális rehabilitációs beavatkozások következtében megújul az Acélgyári út, valamint Zagypálfalva külső lakókörnyezete;
- Megnyugtató megoldással folyik a koncentráltan megjelenő kolónia telepek problémáinak rendezése;
- A város a külső területek zömére is kiterjedő és megújított közműhálózattal rendelkezik;
- A közösségi és egyéni környezettudatosság fokozódása révén csökken a fajlagos energiafelhasználás, javul a közterületek és zöldfelületek állapota, tisztasága;
- A tranzitforgalom a város peremein marad, elkerüli a belső lakóterületeket, ahol a forgalomszervezési változtatások és a közterületi sétálóutcák kialakítása révén jelentősen mérséklődik a forgalom és a környezetterhelés;
- A helyi és helyközi közösségi közlekedési rendszerek – a jelenlegihez képest új megoldásokat is alkalmazva – hatékonyan és magas színvonalon működnek, alkalmassá válnak a többféle közlekedési ágazatot összehangoló szervezésre;
- Jelentősen nő a csökkentett forgalmú, gyalogos elsőbbségű közlekedési területek, játszóterek, a rekreációs és a közösségi célú területek, játszóterek aránya.

Életminőség, társadalmi kohézió

- Erős a helyi lakosság civil öntudata, közösségi kontrollja, lokálpatriotizmusa és identitása, igényes környezetére;
- A köz- és magánjavak folyamatos bővülése jellemzi Salgótarjánt, a város vállalkozásait, lakosságát és önkormányzatát;
- A szociális háló erős, a támogatások színvonala magas, a területi és társadalmi egyenlőtlenségek csökkennek,
- A város közszolgáltatási helyzete javul, területi hatóköre kiterjed;
- Sokszínű a kulturális, a közművelődési és a szabadidős programkínálat, amelyek megújult helyszíneken és kibővült közösségi terekben zajlanak;

- Mindenki számára elfogadható a város rendezettsége, hangulata, köztisztasága és közbiztonsága.

A fejlesztési irányok, célok szintén Salgótarján város és a salgótarjáni kistérség fejlesztési koncepcióiban, stratégiai és ágazati terveiben megfogalmazottak figyelembe vételével kerültek meghatározásra. A célok összhangban vannak a jövőképpel, megvalósításuk esetén, az önkormányzat céltudatos operatív fejlesztési tevékenységével elérhetővé válik Salgótarján számára a jövőképe. A fejlesztési irányokat, célokat és tervezett beavatkozási programokat az alábbi táblázat foglalja össze.

4.2. Jövőbeni fejlesztési irányok

Jövőkép	MEGÚJULÓ, VONZÓ KÖZÉPVÁROS					
Átfogó cél	Erős térségközpont kialakítása fenntartható fejlődési pályán működő helyi gazdasággal, minőségi szolgáltatásokkal és élhető városi környezettel					
Stratégiai célok (15-20 év)	A. Diverzifikált gazdasági fejlődés		B. Városmegújítás		C. Fenntarthatóság és élhetőség	
Operatív tematikus célok (7-8 év)	A.1. A helyi gazdaság élénkítése	A.2. Gazdasági szerkezetváltás	B.1. Városrehabilitáció	B.2. Városi környezet fejlesztése	C.1. Társadalmi megújulás	C.2. Köszolgáltatások fejlesztése és életminőség javítása
Programok	A.1.1. Új iparterületek kialakítása	A.2.1. Beruházásösztönzés	B.1.1. Belváros funkcióbővítő rehabilitációja	B.2.1. Közlekedés korszerűsítése, parkolási lehetőségek javítása	C.1.1. piacképes tudással rendelkező fiatal korosztályok betelepítése	C.2.1. Szociális gazdaság fejlesztése
	A.1.2. Gazdasági infrastruktúra fejlesztése	A.2.2. Beszállítói inkubációs és klaszter program előkészítése és megvalósítása	B.1.2. Városszerkezeti korrekciók	B.2.2. Lakóterületi fejlesztések, lakásépítési lehetőségek teremtése	C.1.2. Lakosság megtartását támogató szociális és lakáspolitikai	C.2.2. Szakképzési és középfokú oktatási rendszer fejlesztése, műszaki képzés erősítése
	A.1.3. Gazdasági háttér szolgáltatások és modern üzleti környezet fejlesztése	A.2.3. Munkaerőpiaci és emberi erőforrás fejlesztése képzésfejlesztéssel, átképzéssel	B.1.3. Kereskedelmi és szórakoztató központ kialakítása a Belvárosban	B.2.3. Zöldterületek fejlesztése sétányok, játszóterek, zöldfelületek kialakításával	C.1.3. Civil kezdeményezések, okálpatriotizmus ösztönzése	C.2.3. Felsőoktatás fejlesztése, műszaki és gazdasági képzés erősítése,
	A.1.4. Innovációs és K+F központ, valamint virtuális tudáscentrum létrehozása	A.2.4. Együttműködések javítása, vállalkozói klub létrehozása	B.1.4. Barnamezős ipari és közlekedési területek rehabilitációja, I. ütem	B.2.4. Tömbházak felújítása , I. ütem	C.1.4. Környezettudatosság fokozása	C.2.4. Közművelődési lehetőségek fejlesztése integrált közösségi és szolgáltatási terek kialakításával
	A.1.5. Ipari rozsdá övezetek bevonása a helyi gazdaság vérkeringésébe	A.2.5. A város turisztikai attraktivitásának erősítése, a turizmus fogadási feltételeinek javítása	B.1.5. Szociális városrehabilitáció az Acélgyári úton és Zagyvapálfalván	B.2.5. Kommunális ellátás bővítése és minőségjavítása	C.1.5. Közbiztonság javítása	C.2.5. Köszolgáltatások kistérségi szintű, illetve PPP jellegű megszervezésének támogatása
	A.1.6. Városmarketing és e-önkormányzat fejlesztése	A.2.6. Egységes idegenforgalmi kínálati rendszer és térségi programcsomagok kialakítása	B.1.6. Kolónia-program I. ütemének mevalósítása	B.2.6. Városi hangulatot javító kezdeményezések támogatása	C.1.6. Egészségmegőrzés feltételeinek javítása, sportlétesítmények fejlesztése, új komplex sportcentrum létrehozása	C.2.6. Köztisztaság javítása

A tervezett programok nem pontszerű beruházásokat jelentenek, hanem olyan fejlesztéseket, amelyek egy nagyobb városrészt, több utcát, vagy az életminőséget meghatározó lakókörnyezetet, zöldterületeket érintik, vagy a városi közlekedés feltételeinek javítására irányulnak.

A stratégiai programok egy része komplex városfejlesztési akciók végrehajtásával valósítható meg, mint például a

A.1.1. új iparterületek kialakítása,

A.1.5. ipari rozsdá övezetek bevonása a helyi gazdaság vérkeringésébe,

B.1.1. Belváros funkcióbővítő rehabilitációja, stb.,

másik része a városfejlesztési akcióterületek fejlesztésével szinergikus kölcsönhatásban ágazati, illetve általános társadalmi-gazdasági fejlesztési feladatokat fogalmaz meg.

Az egyes programok tartalmának részletezéséből az IVS tárgyához a városfejlesztési akcióterületek lehatárolása, és a potenciális városfejlesztési akciók előzetes megfogalmazása, valamint az antiszegregációs terv kidolgozása tartozik, amelyek az IVS következő fejezeteiben találhatók meg.

Salgótarján fejlődése szempontjából az 1990-es évek eleji mély visszaesés után a gazdasági bázis folyamatos instabilitása jellemző még ma is.

A város terület-felhasználását egyszerre jellemzi a pazarlás és a hiány. A zöld mezős ipari munkahelyteremtő beruházásokra szűkösen rendelkezésre álló területek mellett a város nagy kiterjedésű, kedvező városszerkezeti pozíciójú részét foglalják el az alulhasznosított közlekedési és ipari területek. Az említett, rehabilitációra váró „barna mezők” sem a területükön működő vállalkozásoktól származó iparűzési adó, sem az általuk fenntartott munkahelyek száma szempontjából nem segítik, hanem akadályozzák a város fenntartható fejlődését.

Az elmúlt másfél évtized folyamán a városban alig néhány új, jelentősnek számító, munkahelyteremtő ipari vállalkozás telepedett meg, amelyek a nyolcvanas évek vége óta megszűnt munkahelyek számához képest csekély számú munkahelyet teremtettek, és így nem tudták érdemben elősegíteni a helyi gazdaságot és társadalmat sújtó strukturális foglalkoztatási válság oldódását. A város – ipari múltja ellenére – nem jelentett vonzó célpontot az ipari munkahelyeket teremtő befektetések számára az elmúlt bő másfél évtized folyamán. Ennek számos oka volt, amelyek közül az IVS tárgyához kapcsolódik, hogy az ipari beruházások megvalósítására alkalmassá tett területek aránytalanul szűkösek a probléma

nagyságához képest, a munkaerő képzetlen és nehézségek voltak az elérhetőséggel is. Az elhúzódó, de folyamatos gazdasági leépülés mellett a népesség száma rohamosan csökkent, és státusa, összetétele folyamatosan romlott.

Mindezek az intézményrendszer racionalizálási problémáival társulva fenntartási szempontból nehéz helyzet elé állítják az önkormányzatot, és a fenntartható városfejlesztésre irányuló törekvés gyakorlati érvényesítését is alapvetően megnehezítik.

Az elmúlt tizenhét év során alkalmazott megoldások nem váltak be, a város a huszonnegyedik órában van, hogy elkerülje a visszafordíthatatlan hanyatlás állapotát. Salgótarján fenntartható fejlesztése így csak teljes paradigmaváltással képzelhető el, az előző önkormányzati ciklusok uralkodó városfejlesztési szemléletének és gyakorlatának gyökeres megváltoztatásával.

A helyi gazdaság fejlesztése érdekében a cél a tömeges munkahelyteremtés, a diverzifikált munkahelyek számának növelése, az alacsonyabb képzettségi szintről induló potenciális munkaerő nagy számban történő foglalkoztatása mellett a képzettebb munkaerőt igénylő munkahelyek megteremtésével együtt. Fontos feladat a képzettebb munkaerőt igénylő ipari üzemek Salgótarjánba vonzása, illetve a városban történő megtartása is vállalkozásbarát, fejlesztésbarát és egészében vonzó városi környezet biztosításával, a szükséges létszámú, jól képzett munkaerő Salgótarjánba történő betelepítésével együtt. Ennek érdekében a városnak erősítenie kell a modern gazdasági és üzleti környezetet az értéktermelés növelése érdekében, fejlesztenie kell belvárosa attraktivitását, a gazdasági és kereskedelmi szolgáltatások minőségét, a turizmus és a vendéglátás, valamint a szabadidő értékes eltöltését segítő feltételeket. Ehhez kapcsolódóan törekedni kell a lakosság helyi identitásának, lokális elkötelezettségének fokozására, ezért meg kell erősíteni a kulturális, közművelődési, sportolási és egyéb szórakozási célú funkciókat és közösségi tereket, az önkormányzat tehervállalási képességét nem meghaladó módozatok előtérbe állításával.

Az ipari munkahelyek teremtése során munkalehetőséget kell biztosítani a városban élő sok ezer munkanélküli és szociális támogatásból élő ember – és különösen a családjaikban felnövekvő hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok – számára is. Ez olyan ipari tevékenységek letelepítését teszi szükségessé a város déli ipari területén megvalósuló zöldmezős és barnamezős ipari beruházások keretében, amelyek alkalmasak nagy tömegű, alacsony szinten képzett munkaerő, illetve nagy számú betanított munkás foglalkoztatására. Az említett ipari vállalkozások lehetnek hazai KKV-k, de nagy multinacionális cégek is.

A fejlesztéseket a gazdasági és a környezeti fenntarthatóság egymást erősítő logikája mentén szabad csak megvalósítani, amibe beletartozik többek között a környezettudatos – a városi területek hatékony és környezetkímélő terület felhasználást eredményező – város- és épületrehabilitáció, a zöld- és barnamezős ipari munkahelyteremtés, a nyomortelepek fokozatos felszámolása, az alulhasznosított ipari területek barna mezős rehabilitációra váró jelenlegi rozsdá övezeteinek megszüntetése. Zöld mezős ipari munkahelyteremtésre alkalmas területek a város természeti és városszerkezeti adottságai miatt rendkívül korlátozott mértékben állnak rendelkezésre, ezért az ipari munkahelyteremtést szolgáló fejlesztések megvalósítása érdekében a város együtt kíván működni a környező települések önkormányzataival. A zöld mezős ipari munkahelyteremtésre alkalmas területek szűkössége ugyanakkor különösen fontossá teszi a város számára a rozsdá övezetekben és alulhasznosított közlekedési területeken folyó pazarló terület felhasználás megszüntetését, és a barna mezős rehabilitációval történő ipari munkahelyteremtést és a barna mezős városrehabilitációs akciók hatékony megvalósítására alkalmas eszköztár kialakítását.

A helyi gazdaság fejlesztésének egyik legfontosabb kitörési pontja a kulturális és ökoturizmus fejlesztése.

A város északi felét körülvevő Karancs-Medves vidéke kulturális örökségének és természeti kincseinek értéke összességében Magyarország legismertebb és leglátogatottabb turisztikai célpontjaiéhoz hasonlítható. A városközpont nyugati oldalától induló potenciális turisztikai terület hegyvidéki helyszínei egy délre nyíló karéjként veszik körbe a központi várostest északi felét, nem kevesebb mint két középkori várat magukba foglalva: a névadó Salgó várát és a légiessé vált szlovák határon fekvő Somoskő várát. Ez az építészeti örökség a céltudatos városmarketing hiánya és egyéb körülmények miatt eddig sajnálatos módon nem válhatott ismertté és a városfejlesztésbe integrált turisztikai attrakcióvá.

Az EU csatlakozással és a schengeni egyezményrel azonban gyökeres változás állt be az említett körülményekben, és az EU városhálózatának részévé vált Salgótarján előtt új perspektívák nyíltak építészeti örökségének és természeti kincseinek hasznosítása terén is.

Ennek a jelentős turisztikai fejlesztési potenciálnak a kihasználásában válhat az egyik húzó erővé a „Karancs-Medves vidéke” turisztikai akcióterületén megvalósítható, turisztikai funkciókat erősítő városfejlesztési akció.

A megváltozott kontextusban az idáig alulhasznosított kulturális örökség elnyerheti azt a szerepet, amelyre értéke predesztinálja, és így a város turizmusának és helyi gazdaságának fejlesztéséhez szolid alapot biztosíthat.

A kulturális és természeti örökség integrált védelmét elősegítő turisztikai fejlesztés mellett a belső városrészek tehermentesítése, a forgalom racionalizálása, a vasúti közlekedés fejlesztése, az energiahatékonyság ösztönzése is a fenntarthatóság és az élhetőség fejlesztési szempontjainak érvényesítését szolgálja.

A tervezett akcióterületek a fenti logika alapján kerültek kijelölésre. A városfejlesztési akcióterületeken a közsféra és a magánsféra strukturált együttműködésén alapuló városfejlesztés Európában és Magyarországon kialakult eszköztárának használatával és az ERFA támogatásainak segítségével, illetve a JESSICA visszatérítendő támogatásaival lehet megvalósítani a helyi közösséget reprezentáló városi önkormányzat fejlesztési elképzeléseit. Az egyes városfejlesztési akciók előkészítése és megvalósítása során a ROP mellett gazdaságfejlesztési támogatások felhasználásával lehet fejleszteni – például az ipari és kereskedelmi célú ingatlanfejlesztések, szolgáltatási területek esetében. Máshol a megújítás turisztikai (pl. idegenforgalmi háttér-infrastruktúra a Karancs és a Medves környezetében), közlekedésfejlesztési (pl. elkerülő út, belső útrekonstrukciók, forgalomcsökkentés), környezetvédelmi forrásokból (pl. közüzemi vízellátás, csatornázás, vízelvezetés, barnamezős rehabilitáció), illetve a magánsféra forrásainak fokozott mértékű bevonásával fog megvalósulni (pl. lakóterületi, üdülőterületi, rekreációs fejlesztések).

Ezért az EU városrehabilitációs támogatásainak felhasználása során – szem előtt tartva a városrehabilitációra rendelkezésre álló források koncentrált, érdemi hatást elérő felhasználását – ,elsődlegesen a Belváros központi területeinek megújítását, funkcióbővítését kell ösztönözni. Az új fejlesztések a 2000-ben megkezdett, majd folyamatosan bővített rekonstrukciós programok folytatásaként (2004-2007: Szt. István tér fejlesztése; Gagarin Általános Iskola felújítása; mozi terem kialakítása az Apolló moziban; tehermentesítő út; iparosított technológiával épült lakóépületek és környezetük felújítási programja; Főtér, József Attila Művelődési és Konferencia Központ, a távolsági buszpályaudvar rekonstrukciója) valósulhatnak meg. A városközpont belső területének folytatódó megújításával párhuzamosan, elő kell készíteni az Acélgyári út környékének, valamint a Zöldfa u. – Hársfa u. – Hősök útja környékének szociális rehabilitációját. A megfelelő ellátással nem, vagy szűkösen rendelkező városrészek szolgáltatási, rekreációs és lakóterületi fejlesztését kiemelten kell kezelni. Ugyancsak kiemelt fontosságú az ipari

munkahelyteremtésre alkalmas zöld mezős és barna mezős építési lehetőségek megteremtése. A lehetséges funkcióbővítések mellett minden városrészben a meglévő egyedi, vagy vegyes funkciók és területhasználat megtartása és megerősítése a másodlagos cél, amelyek különböző elemeiken keresztül csatlakoznak a tematikus célterületekhez. A stratégiai célrendszer és a városrészek kapcsolatát a következő táblázat szemlélteti (az egyetlen jelölést sem kapó sorok horizontális, illetve területileg semleges célokat jelentenek).

A stratégiai célok megvalósulásának mérését szolgáló indikátorokat és azok 2014-es célértékeit a következő táblázat tartalmazza. Az előrejelzés figyelembe veszi minden statisztikai adat esetében az elmúlt 10 év változása során elért szélső értékeket, valamint a változás trendjét, és ehhez illeszti hozzá a céltudatos operatív településfejlesztés révén elérhető többlethatások becsült eredményét. Előre nem látható különleges eseményekkel, illetve részben kívülálló, kevésbé befolyásolható hatásokkal nem számol, amelyek akár jelentős eltérést is okozhatnak (pl. helyi aszimmetrikus gazdasági sokk, településrész önállósodása, stb.).

	Mutató	Adat-szolgáltató	2014-es célérték a 2008-as érték %-ában	Célérték meghatározása (2008-2014 között)
Gazdaság	Vállalkozások száma	KSH	105	
	Vállalkozások nettó árbevétele	APEH	115	
	Iparüzési adó nagysága	APEH	130	
	Belterületi úthálózat hossza	KSH	102	
	Felújított önkormányzati út hossza	Önkormányzat		Km
	Kiskereskedelmi üzletek száma	KSH	110	
	Kereskedelmi szállásférőhelyek száma	KSH	102	
	Vendégszám a kereskedelmi szállásférőhelyeken	KSH	114	
	Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken	KSH	118	
	Vendéglátóhelyek száma	KSH	104	
Társadalom	Népességszám	KSH	95	
	Eltartottsági ráta	KSH	105	
	Személyi jövedelemadó alapot képező jövedelem	KSH	125	
	Foglalkoztatottság	KSH	108	
	Helyben foglalkoztatottak aránya	KSH	104	
	K+F területén foglalkoztatottak száma	KSH	115	
	Inaktív keresők aránya	KSH	92	
	Felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma	KSH	105	
Lakókörnyezet	Szociális támogatásban részesülők száma	KSH	96	
	Lakások száma	KSH	104	
	Alacsony komfortfokozatú lakások aránya	KSH	90	
	Lakásfelújítások száma	KSH	108	
	Közcsonnával ellátott lakások aránya	KSH	110	
	Városi közcsonna-hálózat hossza	KSH	108	
	Kolónia-programban résztvevő lakások száma	Önkormányzat	30	Db
	Új kerékpárút	Önkormányzat	10	Km
	Városi hangulatot javító megoldások engedélyeinek száma (terasz, kerthelyiség)	Önkormányzat	108	
	Új é felújított játszóterek száma	Önkormányzat	10	Db
	Sétálóutcák száma vagy hossza	Önkormányzat	105	
	Zöldterületek nagysága	KSH	106	
Köszolgáltatások	Óvodák, általános iskolák, középiskolák kihasználtsága	KSH	104	
	Szociális intézmények kihasználtsága	KSH	120	
	Kistérségi szinten szervezett közszolgáltatások	Önkormányzat	125	
	Felújított közintézmények száma	Önkormányzat	5	Db
	Új vagy megújult közösségi terek száma	Önkormányzat	5	Db
	A lakosság elégedettsége a közszolgáltatásokkal	Önkormányzat		Lakossági felmérés
	Civil szervezetek önkormányzati pénzbeli támogatása	Önkormányzat	108	
	Önkormányzati pénzbeli támogatásának összege rendezvényszervezésre	Önkormányzat	115	
	Megújuló energiaforrást használó közösségi intézmények száma	Önkormányzat	3	Db
	Elektronikusan intézett közigazgatási ügyek száma	Önkormányzat	115	

4.3. A stratégia koherenciája és konzisztenciája

4.3.1. Illeszkedés a városi fejlesztési és rendezési tervekhez

Salgótarján 2005-2007 között készült fejlesztési tervdokumentációjának különböző elemei részleteiben bemutatják a város településhálózati szerepét, településközi kapcsolatait, térségi és ellátási funkcióit, a középtávú fejlesztési célokat, a településszerkezet alakításának elveit, valamint ezek területfelhasználási vonzatait, az emberi erőforrások és szolgáltatások fejlesztési elképzeléseit, a turisztikai és kereskedelemfejlesztési lehetőségeket, a környezeti, az infrastrukturális és a rehabilitációs célokat. A dokumentációban felvázolásra kerülnek a városfejlesztés fő céljai és irányai, az egyes fejlesztési területek és területfelhasználási egységek kialakításának elvei, a beavatkozási célterületek, valamint a figyelembe veendő területfelhasználási vonzatok.

A csatlakozó városi és kistérségi programok és ágazati tervek tartalmazzák az innovatív gazdasági környezet, a versenyképesség, a környezeti állapot, a városkép, a turizmus, az életkörülmények, a lakókörnyezet, az infrastruktúra, valamint a társadalmi szolgáltatások fejlesztése, kialakítása rövid- és középtávú stratégiáit (városrehabilitációs program; gazdasági program 2007-2018; salgótarjáni kistérség ipari szerkezetátalakítását megalapozó program; salgótarjáni fiatalok helyzete; közoktatási-feladatellátási, intézményhálózat-működtetési és fejlesztési terv; középtávú gyermek és ifjúsági koncepció, tájékoztató a kolónialakások helyzetéről; környezetvédelmi koncepció, stb.).

Az Integrált Városfejlesztési Stratégia (IVS) épít e tervezési és fejlesztési dokumentumok legfontosabb elemeire, programjaira és javaslataira. A stratégiában megfogalmazott jövőkép választ ad a népesedés, a gazdasági fejlődés, a társadalmi kohézió, a közszolgáltatások, valamint a lakókörnyezet változásai jelentette kihívásokra, továbbá a globális fejlődési trendekre. A jövőbeni fejlesztési irányok, célok a városfejlesztési koncepció, a város hosszú távú gazdasági programja (2007-2018) és a vonatkozó tervezési dokumentumok alapján kerültek meghatározásra, mivel időben ezek azok a legújabb fejlesztési dokumentumok, amelyek figyelembe veszik az utóbbi három év vonatkozásában Salgótarján fejlődési pályáját, és így a lehető legjobban optimalizált stratégiai elemeket tartalmazzák.

A „Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzata Gazdasági Programja 2007-2018” által meghatározott prioritások és megfogalmazott célok összhangban vannak az IVS stratégiai jövőképevel. A fejlesztési elképzeléseket mind a városfejlesztési koncepció és a gazdasági program, mind a tervezési dokumentumok – egyes vonatkozásaiban – tartalmazzák. Ezeket a

gazdasági program a közvetlen célok eléréséhez szükséges következő konkrét stratégia programokban tartalmazza:

- A fejlődő város programja
 - INNO CITY program
 - Ipari szektor tudás alapú fejlesztése
- Az élhető város programja
 - Városrehabilitációs program
 - Munkaerőforrások újtermelésének programja
- A gondoskodó város programja
 - Partnerségi program
 - Szociálpolitikai program
- A vonzó és szerethető város programja
 - A 'vonzás' kritériumrendszerének programja
 - A 'szerethetőség' kritériumrendszerének programja

A 4.2. és az V. fejezetben bemutatott fejlesztési elképzelések az egyes fejlesztési elképzelések leírásában foglaltaknak megfelelően összhangban állnak a hatályban lévő városrendezési tervekkel.

4.3.2. A városrészek fejlesztési összhangja

A Belváros rehabilitációjának folytatása, továbbá egyes kiemelt épületek, építmények felújítása szinergikus hatással van a város gazdasági (iparfejlesztési, kereskedelemfejlesztési és turisztikai) célkitűzéseire és programjaira. A terület funkcionális megújításával keletkező megnövekedett érdeklődés kihat a környező utcai ingatlanok felújítására, a kulturális örökség és a hagyományok bemutatása által előidézett turizmusra is. A városi környezet megújítása erősítő hatású a gazdaságra, kiemelten a turizmusra és a népesedési folyamatokra egyaránt. A szociális és barnamezős jellegű rehabilitáció megemeli az adott területek presztízsét, a környék ingatlanárát, amelyek kedvezően hatnak a népesedési, továbbá a gazdasági folyamatokra.

Az élhető városi környezet biztosításához szükséges infrastruktúra fejlesztése célt több projekt is támogatja. A Belváros központjában probléma a gépjárművek parkolási gondjainak megoldása. A részleges vagy teljes forgalom-mentesítések ráadásul a parkolási gondokat felerősítik, azonban az önkormányzat által megvalósításra kerülő városfejlesztési akció részeként megépülő parkolóhelyekkel a parkolóhelyek száma növekszik (mélygarázs, parkolóház). A városszerkezeti beavatkozások, a tehermentesítő út, az új parkolók kialakítása, a forgalomcsillapítások, a közlekedési eredetű hatások mérséklését szolgáló beavatkozások, a közösségi közlekedés fejlesztései lehetőséget teremtenek a városmegújítás, valamint a gazdasági, kereskedelmi és idegenforgalmi fejlesztések generálta további forgalomműködés

kezelésére is. Ugyanakkor az új funkciók a forgalomszervezésre is hatással lesznek. A forgalomcsillapítások és az elkerülési lehetőség a környezeti terhelés csökkentését is szolgálják. Ugyanakkor mérlegelni szükséges az ezek által csökkenő vásárlóerő kompenzációs lehetőségeit részben új belvárosi kereskedelmi funkciókkal, részben az érintettek számára (pl. kereskedők, idegenforgalomból élők).

4.3.3. Környezeti állapotban való veszteség és kompenzálása

A fejlesztésekhez kapcsolódó környezeti állapotváltozás a város környezetvédelmi programja 2005. évi felülvizsgálatának főbb szempontjai (köztisztaság; csapadékvíz-elevezetés; kommunális szennyvízelvezetés és -kezelés; kommunális hulladékkezelés, hulladékgazdálkodás; lakossági és közszolgáltatási eredetű zaj, rezgés és légszennyezés elleni védelem; helyi közlekedésszervezés; vízellátás; energiagazdálkodás; zöldfelület-gazdálkodás, rendkívüli környezetszennyezések; környezeti nevelés; időszaki lakossági tájékoztatás) alapján kerül bemutatásra. Az Integrált Városfejlesztési Stratégia szempontjából releváns főbb környezetterhelő források, tevékenységek és a környezeti elemek közötti hatás-összefüggések a következők:

Közlekedés

A forgalmi eredetű terhelések, a gépkocsik kipufogó gázai a forgalmas útvonalak levegőminőségét, a zaj és rezgés pedig – mint zavaró, károsító tényező – a lakó- és intézményterületek környezeti állapotát erőteljesen befolyásolja. A légszennyező anyagok kibocsátása az utak menti zóldsávokra is kedvezőtlen hatással van, ezért a városi környezetben a növények megválasztása igen fontos. A tehermentesítő út és egyéb közlekedési fejlesztések (pl. forgalomcsillapítások, összekötő útépitések, közösségi közlekedésfejlesztés, körforgalmak, útfelújítások) jelentős javulást hozhatnak a közlekedésben, főként a Belváros környezetminőségében.

Gazdaság

A gazdasági létesítmények nem megfelelő telepítése esetén a burkolt és beépített felületek, a zöldterületek rovására, kedvezőtlen mértékben tovább növekedhetnek. A megemelkedő szennyvízrákötések ugyanakkor csökkentik a környezetterhelést. Szükséges a víz-, a szennyvíz- és a csapadék-csatorna hálózatainak kibővítése (főként az egyéb belterületeken). A szennyvíz iszap elhelyezésének mind gazdasági, mind környezeti szempontból optimális megoldása fontos feladat (pl. biogáz erőmű), akárcsak a szennyvizek okozta károk felszámolása. Ugyanakkor a gazdasági, szolgáltatási és közlekedési fejlesztések hatására a

környezet állapotában való veszteség a lakóterületek szennyezés-, zaj- és rezgésvédelmének javításával is kompenzálendő.

Települési és épített környezet, életminőség

Az épített környezet minden környezeti elemre terhelő hatást jelent: fűtési eredetű légszennyezés, szennyvíz-keletkezés, csapadékvizek okozta vízszennyezés, talajszennyezés, zöldterületek igénybe vétele. Jelentős környezetterhelésnek minősül a hulladékkezelés és az emberi tevékenység okozta zajterhelés is. A hulladékkezelés terén ki kell dolgozni, és be kell vezetni a szelektív gyűjtés újabb, hatékony módszerét, biztosítva egyben a termékdíjas rendszerben történő közreműködést is. A területi ellátottság színvonalának növelése, valamint a hulladékhasznosítási lehetőségek keresése, vizsgálata kiemelt feladatként jelentkezik (pl. szelektív gyűjtés, lakossági veszélyes hulladék begyűjtésének biztosítása, stb.).

A zöldfelületi rendszer fejlesztésével kapcsolatos feladatokat a rendezési és szabályozási tervek is rögzítik. Részben az erdők, véderdők, mezővédő erdősávok, üdülőerdő fejlesztések, városon belüli védő-zöldek, közparkok, stb. kialakításának területeit és javasolt ütemeit, részben a területfejlesztések (lakó-, intézmény- és iparterületi fejlesztések, út menti védő-zöldek, védőfásítások) megvalósítását, területeit, részben a tájrendezendő és zöldfelületi hasznosításra kerülő területeket (pl. roncsolt felszínek). Mindezek ütemezett és szakszerű megvalósításához elengedhetetlen a környezetvédelmi program részeként a városi zöldfelületi stratégia megvalósítása. Ennek kell meghatároznia egy kb. 10 évre szóló telepítési, felújítási terv szakmai alapjait és területi, időbeni ütemeit, amelyen belül kiemelt figyelmet kell fordítani a természet- és földvédelemre, városi parkok, parkerdők, sorfák felújítására, a parkfák, virágok ütemezett cseréjére, a játszóterek és köztemetők fejlesztésére.

Ugyanakkor szükséges a nevelési intézményekben a pedagógiai programban integráltan meg lévő környezettudatos nevelési programok céljainak megvalósítása, végrehajtása és nyomon követése az iskolákkal és civil szervezetekkel együttműködve.

Városszerkezet és beépítés

A városszerkezeti, beépítési és morfológiai sajátosságok, elsősorban az átszellőzési viszonyokon keresztül, befolyásolják a környezeti levegő minőségét, ami az átgondolt, a környezet-egészségügyi szempontokat figyelembe vevő településtervezés fontosságát igazolja. A tervezett zöldfelületek kialakítása során az átszellőzési viszonyok, a mikroklima javítása fontos feladat az egész városban, de legfőképp a kiemelkedően sok burkolt felszínnel rendelkező részeken (Belváros és tágabb térsége, lakótelepek). Ezért az egyes lakóterületi és

gazdasági, úthálózati fejlesztéseknél a zöldfelületekbe ágyazásról, tájrendezésről gondoskodni kell, ami megfelelő területnagyságot és szaktervezést igényel.

A jelentős környezetterhelő források környezeti hatásainak csökkentése (víz- és légszennyezés, hulladékkeletkezés, zaj- és rezgéskeltés), a kibocsátási normák betartása és folyamatos ellenőrzése szükséges. Új beruházásoknál meg kell követelni a már meglévő terheléseket is figyelembe vevő környezet-terhelési vizsgálatot, szükség esetén a környezeti hatásvizsgálatot. A tevékenységek, létesítmények környezetterhelő hatása kapcsán a létesítmények közötti védőtávolság figyelembe vételével valósítandó meg minden telepítés, fejlesztés. Az ezektől való eltérést csak a csökkentéssel arányos műszaki védelem esetén és környezeti hatásvizsgálat alapján lehet engedélyezni.